

کنکان شرپیاں

حسان اللہ طاہر

کنکان نسٹر پئیاں

(تعمیدی مضموناں را پڑھا)

بِحَسْنَةٍ تُؤْتَمْ حَسْنَةً

فردوغ ادب اکادمی - گوجرانوئالہ

بچے کی حق مصنفوں کے راکھوں

اشاعت	:	پہلی دار
سال اشاعت	:	1997ء
گنتری	:	اک ہزار
ناشر	:	محمد اقبال نجیب
سرورق	:	
کپوزٹ	:	کپوزٹ
پریس	:	
قیمت	:	100 روپے

تقریب کار

- فروغ ادب اکادمی - 108 / بی سٹلائٹ ہاؤس - گوجرانوالہ
- القلم دار اشاعت - 11 شدن پلازہ بلواریہ - اسلام آباد
- سعید بک بینک - ارباب روڈ - پشاور کینٹ
- کلامیک پبلیشورز - دی مل - لاہور

چڑھاوا

اپنے وڈے ماما جی

محمد اقبال بٹ

ہوراں دے یہیں

ویروا

- ۱- لوک گیتال وچ حمدیہ رنگ
- ۲- لوک گیتال وچ نعمتیہ رنگ
- ۳- لوک گیتال وچ دعاءں
- ۴- لوک گیتال وچ بھین بھرا دا پیار
- ۵- لوک گیتال وچ انگل ساکلن دا ذکر
- ۶- لوک گیتال وچ پنجاب دے انگھی سور میاں دا ذکر
- ۷- لوک گیتال وچ چٹھی
- ۸- لوک گیتال وچ ہسامخول
- ۹- لوک گیتال وچ گئنے

کچھ اپنے ولوں

لوک گیت سلٹا انملا اولی سرمایہ نہیں، جنمیں نوں بحالن، سودھن تے سائبھن دی ذمے
داری دھرتی جایاں دی اے۔ کیوں جے ایناں وچ سلٹی سماجی، معاشری، معاشرتی تے گھروکی
حیاتی دی مکمل تاریخ لکھی ہوئی اے تے کوئی دی قوم اپنے تاریخی پچھوکڑ نوں۔ حلن تے چھڈن
لئی تے اوہدے توں ان جانور ہن لئی کدی وی تیار نہیں ہوندی۔ ایس فرض نوں بھاون لئی
کنیاں دھرتی دے پڑاں لوک گیتل نوں آکٹھیاں کر کے اوہناں دی باقاعدہ تنقیدی اصولاں
دے چانن وچ پر کہ کیتی اے تے ایسہ سلسلہ ابھے تیکر جاری اے۔ کیوں جے ایناں لوک
گیتل تے کدے دی خزان نہیں آ کدی۔

ایس فرض نوں بھاندیاں ہویاں میں دی جتھوں تیکر ہو سکیا اے اپنے علم تے ہمت
مطابق کم کیتا اے تے کچھ نویں گیتل دے نال نال دوڑیاں دے لبھے ہوئے لوک گیتل نوں
اپنے دیس دیاں رسماں رستاں تے سدھراں دے حوالے نال و یکھن پر کھن دی اک مریزی
جسی کوشش کیتی اے۔

اک طالب علم ہوون پاروں میرے کولوں ایس کتاب وچ کئی غلطیاں دی ہوئیاں ہوون
گئیاں میں اپنے یاراں بیلیں تے پنجابی ادب نال پیار رکھن والیاں دیاں راواؤں دا اڈیکن ہار
رہواں گا۔ تاں جے اگوں ایناں غلطیاں نوں نہ دھراواں۔

ایس کتاب نوں لکھو اون تے چھپو اون دے سلسلے وچ میں جناب محمد اقبال شعبجی ہوراں دا
دل دیاں اتحاد نونگھیاں بیاں چوں **ھر گوہر آں** — جنہاں دیاں ہلاشیریاں نال مینوں
لکھن دی تے شعری بیتھکاں وچ بولن دی وی جلچ آئی۔ ایہدے نال نال گو جرانوالہ وچ
سدے پنجابی دے مان جناب غلام مصطفیٰ بیکل، جناب حفیظ احمد بادوہ (رسیرج سکال) پروفیسر
سجاد مرزا، امجد حید محسن، ارشد محمود پٹھار، محمد افضل اظہر، وحید احمد زمان، حامد رضا، چوبہ دری
گوہر رشید گوہر تے ڈاکٹر محمد انور ہوراں دا دی احسان مند آں جنہاں دیاں محنتاں تے پیاراں
میرا ہیر جیر تے مان دوھیا اے۔ ایس توں وکھے کراچی وسدے ملکاچی حاجی محمد اقبال ہٹ بھیر دے

کہ ہنگاب تے پنجابی ادب ٹل انہاں دا پھار رکھدے نہیں تے جنہاں نوں کچھی صوفی شاعران
دے کلام دے ٹل ٹل کئی لوک گیت دی یاد نہیں اوں مل داوی ممنون آں جنہاں میرے ایس
کم نوں پسند وی کیتا اے۔

پنجابی پیاریاں دیاں خیراں منگدا۔

احسان اللہ طاہر

ڈاک خانہ ترمذی۔ ضلع گوجرانوالہ

لوک گیتاں وچ حمدیہ عناصر

اسلام دا چانن کھنڈن توں پہلاں عرب تاجریاں دا بر صیرپاک دہند وچ آئے کے تجارت کر رہے تاریخ توں ثابت اے۔ تے فیر شمالی ہندوے علاقے وچ حضرت عمرؓ دے زمانے وچ مسلمانوں دی آواجائی دا سلسلہ دی تاریخ دیاں کتابیاں چوڑدا دکھالی ویند اے۔ پر جدول ۱۳۷ء وچ محمد بن قاسم ہوراں نے سندھ تے حملہ کر کے راجہ دا ہر تے اوہ دیاں فوجاں نوں لکھت دے کے پورے سندھ توں اٹھمان تے ملکان دے نالدے علاقے دی اپنی سلطنت وچ شامل کئتے تے ایہناں علاقویاں تے اسلامی تہذیب تے رہتل دے نقش ابھر دے چلے گئے۔ مسلمانوں دیاں دلیرتے اسلامی جذبیاں نال بھریاں ہوئیاں فوجاں جیڑے پاسے دی گیاں تے جیڑے بیڑے علاقے فتح کر کے مسلمان جتنے جتنے آباد ہوئے اوئتھے اوسیاں تے ولیاں دا پھیرا نورا دی ودھ گیا۔

ایسے گل چنے دن و اگنوں نتارویں اے کہ اسلام نوں اک دین و جھوں تے اک رہتل و جھوں پھیلاون وچ حکمراناں نالوں بزرگاں تے ولیاں نے ودھ کے حصہ لیا۔ کیوں جے ایسے سدھے اوکائی نال محمل مل جاندے سن۔ ایہناں وچوں بوہتے بزرگاں نیں ایتھوں دی زبان تے رہتل دے اوہناں انگاں نوں اپنایا جیڑے اسلامی ہدایت تے قرآنی اصولاں نال حکمراندے نہیں سن، تے ایس علاقے وچ غیر مسلم لوکاں وچ اسلامی رہتل نوں اپنی حیاتی دے خواں نال جانو کرایا۔ تے نالے مسلمان جتنے دی گئے اوہناں نے اوس دھرتی نوں اپنی دھرتی بھیجا ایس لئی ایسے جتنے دی آباد ہوئے او تمبوں دی آبادی وچ رل مل گئے تے اپنی تہذیب رہتل دا اثر اوہناں علاقویاں دیاں تہذبیاں اتے پاکے اوہناں دی دنیا ای بدل دتی۔

بنجاب دا علاقہ دی اوہناں علاقویاں وچ شامل اے۔ جتنے مسلمان نہ صرف آئے سگوں انتہے آبادوی ہو گئے، عرب دے نال نال ایرانی لوک دی اپنی زبان تے رہتل لے کے آئے

جمدی وجہ توں ایس علاقہ دا ہاں کدی "پت ندو" تے کدی "ہفت ہندو" پیاتے فیر ہولی ہولی اسہے ای علاقے ہنگاب "جخ آب" اکھوان لگ پیا۔

ڈاکٹر اسلم رانا ہوری اپنے اک مضمون وچ لکھدے نیں "ذکار عام لوکاں دے مقابلے تے بہتا جاس ہوندا اے تے ایس لئی اوہنوں اپنے چوگردے وچ کم کرداں قدر اس دا احساس عام لوکاں توں کدھرے ودھ ہوندا اے۔ اوہ اوہناں قدر اس توں محنتی تے بوچ ڈوبنگے طور تے متاثر ہوندا اے۔ ایس لئی تخلیق دا کوئی دی روپ ہووے اوہدی تھہ وچ اوہ ٹھہ ملیاں قدر اس کے نہ کے رنگ وچ ضرور اپنا آپ ظاہر کرداں نیں جنمائی اتے معاشرے تے ثقافت دادا روہدار ہوندا اے۔"

ہنگاب وچ مسلمانوں دے آؤں تے آباد ہون تے جنتھے اسلام دے اچے تے پچ اصولاں نے نہ صرف رہتل تے لوکائی دیاں حیاتیاں دے دوچے رنگاں نوں بدل کے رکھ دتا بلکہ رہن سمن، بول چال، انھن نیسمن، ملن درتن ایتحوں تینکر کہ حیاتی دا اک دی پکھ ایساں دا نہیں ہی جیسے تے مسلمانوں دی رہتل دے اثرات نہ پہنچے ہوں۔ اوتحے ن پنجابی ادب تے شعر تے دی اسلامی سوچ تے فکر دے پر چھانویں دکھالی دیندے ہیں۔ ہنگاب وچ آؤں واے صوفیاں تے درویشاں نے اسلام نوں پھیلان لئی ایتحوں دی زبان درتی تے جیسروں لے لوک باقاعدہ صوفی ہون دے تال تال اک اچے شاعر دی سن اوہناں دی شاعری اج دی لوکاں دیاں دلائیاں رہڑکناں وچ وس دی پئی اے تے مولوی حضرات تے عاشق لوک منبر رسول تے بسہ کے اوہناں دی شاعری پڑھ کے لوکاں دیاں ایماناں نوں تازہ کر دے رہندا ہے نیں ایہناں شاعراں نے شوری کوشش را ایس اسلامی سوچ تے فکر نوں اگھاڑن لئی شاعری کیتی۔ اسلام دے بنیادی اصولاں نوں لوکائی وچ عام کرن لئی ایہناں لوکاں نیں ایتحوں دیاں عوای کھانیاں تے معاشرے وچ پر چلت کردار اس نوں موضوع بنایا۔ خدا تعالیٰ تے نبی اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم تال پیار کرن دا پرچار کیتا۔ خدادی ذات نوں ماہی، رانجھاتے فیر کئی داستاناں دے کردار اس را ایس پیش کیتا۔

ایس باقاعدہ شاعری توں اذ جیسی شاعری سانوں دکھالی دیندی اے ادہ دے لوک گیت،

لوک گیت کیوں جے اپنے پلے دی سیاہی، مہبی تے معاشرتی حیاتی دے عکاس ہوندے
نیں، اسلام دے چانن دے کھنڈن توں پلے دی ایسے لوک گیت راجح سن پر اسلام دے
بنیادی اصولاں نے ایہناں لوک گیتاں تے بڑا سہنا اثر پا کے ایہناں نوں باستصد بنا دتا۔
لوک گیتاں وچ بڑیاں صنفیں نیں جیوں، لوری، جگنی، مائیں، سراں تے سدرال، پہ، ڈھولا،
تحال، گدھا، کلی، گھوڑیاں، دوہڑے، چھلا، جھوک یا ڈھوک تے بولیاں وغیرہ۔

مولانا پاک دی ذات جمہڑی کہ دکھاں تے اوکڑاں وچ مدد کرن والی اے۔ جمہڑا
پالنہار اے اوہدی یاد تے حمد نوں تھاں تحاں تے مسلمانوں نے لوک گیتاں وچ شامل کیتا۔
لوریاں جمہڑیاں کہ اسیں کے دے خوف توں بغیر کہ سکدیاں کہ اسلام توں پلے صرف
سراں تے آوازاں ہوندیاں سن، بے مقصد بس بالاں نوں چپ کروان واسطے پر اسلام نے
اوہناں لوریاں دار گنگ ای بدلتے رکھ دتا اوہدے وچ اپنی عاجزی تے اکھاری تے مولانا پاک
دی حاکیت تے مختاری دا ذکر آؤں لگ پھا، لوری وچ ماں اپنے مولاؤں اپنے بال لئی دعاءاں
منکن لگ پئی۔

الله توں توں والی توں
دماء ای تے پالیں توں

ایساں ای لوریاں دے سارے انگاں ول جھاتی ماریئے تے اللہ تعالیٰ دی حاکیت اپنی
بے دسی، اوہدے کو لوں منکن تے اوہدیاں وڈیا سیاں تے اوہنوں ہروئیئے یاد رکھن دا ای تصور
وکھالی دیندا اے۔ اک لوری!

الله ای الله کریا کو خالی دم نہ بھرا کو
ہر دم اس توں ڈریا کو ورد نی دا کریا کو
پڑھو لا الہ الا اللہ محمد پاک رسول اللہ

ایہناں توں وکھ ہور دی کئی لوریاں نیں جنمیں وچ اپنے لعلائ لئی ماں دعاءاں
منگدیاں، بہناں بھراواں دیاں بلاواں یہندیاں تے مولانا پاک کو لوں ہر دم خیراں منگدیاں نیں
جیوں۔

الله والی کل دعے

الله لوری

گدا : کڑیاں دا گیت اے، چانختیاں راتاں وچ یاں خوشی دے مو تھیاں تے کڑیاں
نیاراں اک قاں تے کٹھیاں ہو جاندیاں نیں تے رل کے ہتھاں نال گدا پاکے اک سروچ
گدے دے بول بول دیاں نیں۔ گدے دے مضمون مخصوص نئیں ہوندے، کڑیاں دیاں
منگاں امنگاں دے نال نال دصل دیاں سدھراں دی شامل ہوندیاں نیں پر گدا پان توں پسلے
الله تعالیٰ دی تعریف تے حمد کیتی جاندی اے تے جیسڑی اللہ تعالیٰ دا نال بھل جاوے اوہدی
بندیا کیتی جاندی اے گوں مولاپاک دی یاد دوائی جاندی اے۔

گدا

نام الله دا سب نوں پیارا
سب نوں ایسوں سائے
دونماں جہاں دا الله ای والی
اوہدی صفت کیتی نہ جائے
گدے وچ اوہدا کم کیہ ہینو
جیسڑی الله دا نام بھلائے
الله دا نال لے لوئے نی
جیسڑی گدے دے وچ آئے

ہر یوں تے ہر مصرے وچ مولاپاک دی حاکیت اوہدی تعریف تے اوہدی حمد و شاء اوہدی
پال تھاری دا ذکرتے اوہدی یاد نوں مکھتے مدد بر کھیا گیا اے۔ کڑیاں تے سوانیاں دے گیتاں
توں اڈجے اسیں گمبوڑاں تے منڈیاں دیاں لوک گیتاں ول اک نظر ماریئے تے اوہدے وچ
دی اسلامی سوچ تے فکرتے اپنے سارے کلاں کا جاں نوں اوہدے حوالے کرن دے حوالے
ملدے نیں۔

ڈھولا : ڈھولے باروے علاقے دے گیت ڈھولیاں دے موضوع ہر لوگ صنف توں ووچ نہیں ایہدے ووچ جتنے موضوع آ کندے نہیں ہور کے وی صنف ووچ خورے نہ آ کندے ہون۔ اینماں ووچ وی حمد باری تعالیٰ دے چکارے وکھالی دیندے نہیں۔ ایہدے ووچ 'مجاز'، 'حقیقت'، 'تصوف'، 'معرفت' دے سارے انگاں نوں شامل کیتا جا سکدا ہے۔ کبھی ڈھولے وغی لئی پیش نہیں۔

الف اللہ نوں کراں یاد میشاں مینوں آسرے ہیں مولا پاک دے
اوہ کون مثاندا جسٹے لکھے نہیں روز میشاں دے
نی پاک پیدا کیتا جس بھار چائے ٹھلوقات دے
ڈھولیاں دے سرائیگی انگ وی بھول پیارے ہن اوہماں ووچ وی مولا پاک وی ذات
نوں ہر دلیلے یاد رکھن اپنے گڑے کماں توں اوہدے پرداز کرن تے اوہماں صفتیں داؤ کر پیدا
ابھروں وکھالی دیندے ہے۔ تے اوہنوس وسیلہ بنا کے ساری گل اوہدے تے سُت وقی جاندی
ہے۔

میں ایتھے تے ماہی تحل دے
ساذی اللہ خدا والی گل دے

ماہیا : ہنچاپ دا ہر من پیارا تے مقبول لوک گیت ہنچاپ دے پنڈاں تھانواں ووچ شاید ای
کھلی بال، گھبرویاں بدھا ہوے جنہوں کوئی ماہیا یاد نہ ہووے۔ ماہیے ووچ انج تے پیار محبت،
عشق، وچھوڑے تے ملن دیاں آسائ دے گیت گائے جاندے نہیں پر جدوں پر دیاں ول جانا
ہووے تے فیر اکو ای ذات پر دیاں دے گوڑے وکھاں دے نہیاں ووچ چاٹن بن کے اکھاں
تے ذہناں فکر اس ووچ وسدی اے۔ اوہ ذات اے پیدا کرن والا جو ہے! آپ آنکھدا ہے کہ
میں ہر انسان نوں پیدا کرن والا تے اوہ ہنون روزی دین والا دی آں۔

وکھاں دیاں نہیاں ووچ تے پر دیاں دے غماں ووچ یاریاں دیاں خیر اس صرف اللہ
تعالیٰ کو لوں ای منکرے نہیں اپنے محبوب دی خیر سکن دا ائمہ انداز خورے دنیا دے کے
اوہ ووچ نہ ای ہووے۔ جسمدے ووچ اپنی غربت دے اکھمار دے ہال ہال ساری دنیا دے

والی تے گل پادتی جاندی اے۔

مینے وس گیا کندیاں تے

رب ساڑا فضل کرے پرسکی بندیاں تے

کوئی اوٹھو قطارے نہیں

روزی سوہنا رب نکی کہوں و ملن و سارے نہیں

میرا ہیر تندوری تے

روزی سانوں رب نکی نہ جا مزدوری تے

مینے وس گیا باراں تے

الله سائیں فضل کرے، پرسکی یاراں تے

مولانا پاک دی کے نعمت دا شکراوا نہ کرنا وی گناہ اے تے اوس نعمت دی ناشکری تے

نعمت دین والے دی ناشکری اے۔ لوک گیتاں وچ وی تعریف اے تو ڈیا یاں والے یاں

نعمتیاں دا شکر بڑے سوہنے انداز نال کیتا گیا ہے۔ تے فیر اپنے گناہوں اے نام ہون تے

توبہ کرنے والے دی ملدے نہیں۔

چولی اتے لال خلا

گلی وچ یار ملیا، اسیں پڑھیا بسم الله

خیاریا کھٹ چاندی

معاف کریں مولا، بھل بندیاں توں ہو جاندی

بولی : ماہیے واعقوں بولی واحد جنوں "بولیاں" دی آکھیا جاندیاں ہے، بخاب دے علاقے وچ

بڑی مقبول تے ہر من بیارالوک گیت اے۔ ایسے وچ اک مصرعے وچ دل دی ہواڑ کذھ

لئی جاندی اے۔ بولیاں وچ اسلامی رمح لشکارے ماردا و کھالی دیندا اے۔ ایسے وچ دنیا

دی بے ثباتی، انسان دے فانی ہون دا سبق تے گل کمن دی پرینا ملدی اے۔

اوتحے عملاء تے ہون نیزے ذات کے نیزوں پچھنی

دنیا مان کر دی رب سمنا دا داتا اے

- اللہ ہو دا آوندا آوازہ، کلی نی فتحہ دی وچوں

ججتنی : ہنگاب دے لوک گیتاں وچوں اک گیت اے ایہدی ابے یہکد کوئی کپا پڑھی تعریف نہیں ہو سکی۔ کئی ججتنی نوں مغل دا زیور تے کئی ججنودی ماہنے تے کئی کے سوانی را ہاں لکھدے نہیں۔ ججتنی بکھوڈی ہو دے ایہدے وچ مخصوصاً یاں موضوعات نوں قید نہیں کتنا جاندا۔

- سائیں میرا ججتنی ڈیندی آے - بیسمی ہم اللہ دا یمندی آ
اوے میرے پیر دا گھوڑا چینا۔ پر اس مکتے ارال مدنہ
مومن پڑھدے کلمہ نبی دا۔ ہو جاند اپاک اے سینہ

بیر میرا ججتنی

ججتنی جاودی وچ روی - اوتحے رو رو کملی ہوئی
اوہدی دات نہ پچھے کوئی - کلمے باع نہ ملنی ڈھوئی
اوہبیر میرا ججتنی روزے پئی - نت اللہ کولوں ائمہ ڈرے پئی
ایہناں لوک گیتاں توں اڑ ہزاراں لوک گیت ہنگاب دی مٹی وچوں پختے جنمائ وچ
نہ ہی رنگ بڑا غالب سی تے اج وی اے ائمہ لوک گیت تے ایہناں دیاں ونگیاں دین دا
مطلوب ائمہ پئی اسلام دی پیاری تے سوہنی پچی چانی لے لوکاں دیاں حیاتاں نوں تے
معاشرے نوں کسر ابدل کے رکھ دتا ایہناں کماں دا سرا حکمراہاں توں دوہ کے صوفیاں تے
دلیاں دے سر آؤندیاے۔ جنمائ نے اپنے اخلاق تے کروار پاروں ایتموں دے لوکاں دے
دل ہتھے ایتموں دی زبان نوں اپنی ماں بولی جان کے پیار کیتا لوکاں میل پیار پایا تے پیار دیاں
گلاں سکھایاں، ہزاراں بتاں تے جو شے خدا دا نور توڑ کے اک اللہ وحدہ لا شریک کولوں
مشکن دے دل دے۔ بیسمے پاروں لوک گیتاں وچ تبدیل آؤنی اک لازی مغل سی۔
ہمراں چھلے وچ۔

چھلا	نوں	نوں	تمیوے
پڑ	مشہو	سے	سے

اللہ ہر اک نوں دیوے
اللہ بیلی ہو اللہ بیلی

ا یہاں پھٹک لوک گیتا وچ کئی گیت اسی را دے وی نیں جنہاں وچ اللہ تے اوہدے رسول توحید تے رسالت دار لگ غالب وکھالی دیندا اے جسراں ترجمن کدی پنجاب دیاں نیا را دے مل نیٹھن دی اک تھاں ہوندی سی جھتے بھے کے اپنے داج تیار کیتے جاندے سن ا یہاں چرخے دیاں تے داج دیاں علامتاں نوں پنجاب دے صوفی شاعراں نے اپنی شاعری وچ درت تے بڑے سوہنے کم لئے نیں۔ کدی ا یہاں دے چرخیاں چوں اللہ اللہ دیاں داجاں آؤندیاں ہوندیاں سن تے اوہدی یاد توں غافل لوکاں تے کڑیاں نوں اوہدی یادوں پر یہ دیاں سن موت نوں یاد کر اندریاں سن تے ایس گھل دی دس پاندیاں سن کہ اک داری دنیا تے آؤنا ایس دو جی دار کے نیں آؤنا آؤاج رج کے مولا پاک دی تعریف کریئے اوہنوں یاد کریئے تے چرخے دی گھوکر دے نال نال اوہدیاں صفتاں تے نعمتاں واذکر کریئے۔

چرخہ پکارے اللہ توں اللہ
پھریاں نی رتائ کھمے آئے ونجارے
اوہا نئیں آئے جیہڑے موتاں نے مارے
چرخہ پکارے اللہ توں اللہ توں
دنیا دی بے شاتی واذکر اگھر کے شعراں وچ آن لگ پہاڑے اللہ تعالیٰ دی یاد کولوں غافل
ہون والیاں نوں اوہدی یادوں پر یہن دا باقاعدہ اک عمل شروع ہویا وکھالی دیندا اے۔

لوک گیتاں دے نال نال جے اسیں پنجابی اکھاناں تے لوک کمانیاں "کمان تاں" ول گوہ کریئے جیہڑا کہ پنجابی ادب دا بڑا وڈا سرمایہ ای نئیں پنجابی ادب دا مان وی نیں کیوں جے ا یہاں قول اس پچھے دالش وندیاں تے سیانیاں دے تجربے لکھے ہوندے نیں تے اکھان بن گیاں مد تاں لگ دیاں نیں لوک گیتاں دے نال نال ا یہاں اکھاناں وچ مولا پاک واذکر صاف تے گوڑا وکھالی دیندا اے۔ اکھان اللہ یاد تے جیہڑا پار جھتے ڈر اوتحے اللہ دا گھر ذکر فکر توں رہوئے غافل دم واکیہ بھروسا ہتھ خالی تے رب والی کرنہ کرالہ توں ڈر

”لوک گیتاں وچ نعتیہ رنگ“

ساؤی ماں بولی نوں ایہ ماں حاصل اے کہ ائمہ نقیراں، درویشاں، ولیاں جو مگیاں بھلتاں تے سادہ ہواں دیاں خانقاہوں، میلیاں، تمثیلیاں تے بھوریاں وچ پلیاں تے جوان ہوئی۔ ایس بولی وچ ایمناں اللہ لوکاں نے لوکائی ٹال پیار کر کن والے بزرگاں پیاراں، امناں تے خلوصاں دے لازوال گیت گائے نہیں۔ جمناں نوں ہرمذہب دے لوک بڑے چاہواں ٹال پڑھ دے تے سندے ای نہیں سکوں حیاتی دے اوکھے دیلیاں وچ ایمناں کو لوں سکون تے صبروی حاصل کر دے نہیں اج وی جدوں کوئی سکھے دنیا دیاں۔ عجیر دیاں تے حیاتی دیاں دکھاں توں اک جاوے تے اوہنوں امید تے حوصلہ دین والے بول ایمناں بزرگاں دے ای بول ہوندے نہیں۔

ایس مشتری بولی وچ باباجی فردیخ چنگ شکر ہوراں اجو دھن دے تمذیب توں وانچے لوکاں نوں، انسانی خون تے رشتیاں دے تقدس تے احترام توں ان جانو لوکاں نوں اسلام دی پھی تے پھی راہ دی نہی کرم ملی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی سیرت نوں اپنے شلوکاں دا موضوع بنایا۔ حقیقت تے معرفت توں دور لوکاں نوں مولا پاک دی ذات دے اینا نیزے کردا کہ ہیر سید دارث شاہ ہوراں آکھیا۔

۔ چنگ شکر نے آن مکان کیتا کہ درد بخاپ دا دور ہے جی اجو دھن نوں پاک چن تے او تمہوں دے لوکاں توں چانی بھریاں را ہواں تے چلا کے اوہناں نوں تے اوہناں دیاں سوچاں فکراں تے دھاراں توں وی پاک تے پوت کر دتا۔

پیاراں خلوصاں، وفاواں تے امناں دے گیتاں دے ایس قافی دے موہریاں وچوں دوجے ٹال شاہ حسین، بمحیے شاہ تے دارث شاہ، خواجہ فردی میاں محمد بخش، ہاہاجی گورو ناہج، گوہنہ سعید جی تے ہور کنی بزرگ ہستیاں دے ٹال دی آؤندے نہیں۔

سکوں ہیر سید دارث شاہ ہوراں تے اپنے شاہکار وچ اک تھاں تے ایس گل دا اظہار ایسا کیتا اے۔

ایہ قرآن مجید دے معنی نیں جیڑے قول میں دارث شاہ دے ہی ایس قافلے دے سالاراں دے آخری موہری میاں محمد بخش "کھڑی شریف" والے سن جنماں اپنی "سیف الملوك" وچ تھاں تھاں تے اخلاقی مضموناں نوں بیان کیتا اے۔ آپ ہوراں دا قصہ سارے دا سار تمثیلی رنگ وچ اے جے گوہ نال دیکھیا جاوے تے سارے دا سارا قصہ عشق حقیقی نال بھریا ہویا دسدا اے آپ جی دے قصے بارے پھاؤ دے لوماں دا قول اے کہ۔

اسیں کلمہ پڑھ کے مسلمان ہوئے آلتے "سیف الملوك" پڑھ کے مومن "جدوں کہ میاں محمد بخش" ہوری آپ اپنے قصہ وچ لکھدے نیں بھن اپنے دی گل کریے ہوراں نوں مومنہ دھر کے

مکدی گل ایہ دے کہ شروع دھماڑے توں ایناں شاعراں نے اپنی شاعری دا موضوع عشق حقیقی نی کرم دی سیرت، آپ دی وڈیائی، عظمت تے شان آپ نال عقیدت بنایا۔ صوفی شاعراں ہنجابی داستاناں دے کرداراں نوں محظوظ حقیقی دے روپ وچ پیش کیتا، راجھے، مہینوال ورگے لوک کمانیاں دے کرداراں نوں عشق وچ آون والے تناں مقامات دے بیان لئی علامت دے طور تے دریتا۔

باقاعدہ شاعری وچ گھٹو گھٹ ہر شاعر نے حمد تے نعمت لکھی تے ہنجابی وچ نعمت دے پہلے شاعر حاجی بابا رتن ہوری گنے جاندے نیں اپنی باقاعدہ شاعری توں اؤ جدوں اسیں اپنے لوک ادب دل جھاتی پاندے ہاں تے ساتوں ساڑا لوک ورثو دی موتی کھلاردا ہویا دسدا اے لوک گیتاں وچ دی تھاں تھاں تے حمد و نعمت دے نال نال دنیادی بے ٹھاتی دادرس، عاجزی تے انکساری دے منظر، رسول کرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نال پیار عقیدت تے عشق دی گل، آپ دی سیرت پاک تے چلن نوں دنیا تے آخرت وچ کامیابی دا ضامن بنن دے نقش، آپ دی شفاعت نصیب ہوون دیاں دعاواں بڑے سدھے سادے تے من موہنے انداز وچ وکھالی دیندے نیں۔

جیوں کہ ہر مسلمان دا عقیدہ ابے کہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم دا کلمہ پڑھن نال

ای سانوں آپ دی شفاعت نصیب ہوئی۔

انسان دے گناہ سمندر اس دی جھک جنے ایں کیوں نہ ہوون اک واری دلوں آپ دا
کلمہ پڑھن نال سارے گناہ اڈ جاندے نہیں۔

آپ دا پڑھنا ہویا کلمہ ایں اے جہا انسان دی دنیا تے آخرت سنواردا اے جنے اک
داری گواہی دتی کہ اللہ اک اے تے فیرا ہدے تے قائم ہو گیا تے آپ دی رسالت دا اقرار
دی کر لیا نبی کریم اوس بندے دی شفارش ضرور کران گے۔

لوک گیتاں وچ حضور اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی سیرت تے صورت آپ دے
حسن تے روپ آپ دی وڈیائی تے شان نوں بیان تے کیتا گیا اے پر بھ توں ابھروں رنگ
آپ دے کلمہ دی وڈیائی دا اے آپ دے دے ہوئے راہ دا اے۔ آپ دے کلمے نوں ایں
ہر تھاں تے کامیابی دی کنجی قرار دتا جاندے اے۔

لوک گیتاں چوں مرداں دا ہر من پیارا لوک گیت، ماہیاتے جگنی اے جگنی وچ تے
ماہیے وچ تھاں تھاں تے آپ دے کلمے دی گل ایساں کیتی جاندی اے۔

جگنی	جا	وڑی	دربارے
کمو	کلمہ	نبی	دا
الله	وگڑے	کاج	سوارے
ادہ	پیر	میرا	جگنی
بھیرڈی	نام	نبی	راہندی

دنیا وچ بھیرڈیاں نعمتیاں تے انعام ملدے نہیں اوہ سارے آپ دا کلمہ پڑھن پاروں
ملدے نہیں لوک گیتاں دے رچناراپنے وکھاں درداں دا حل آپ دے کلمہ وچ بحمدے
ہوئے دسدے نہیں۔

جگنی	جاوڑی	وچ	روہی
اوتحے	رو	رو	کملی
اوہدی	دات	نہ	پچھے
			کوئی

کلے باجھوں ملے نہ ڈھوئی

اوہ عیر میرا جتنی ...

جسراں کے پسلے محل ہوئی اے کہ اللہ تعالیٰ دے اک ہوون دی گواہی ۔ آپ دے آخری رسول ہوون دا اقرار سوچاں فکر اس تے دلاستے گیماں ساریاں کاتھاں دھو دیندا اے ۔ رست دے زریاں جنے دی گناہ کیوں نہ ہوون سارے معاف کروتے نیں ۔

انسان دنیا دے پانی وچ گنگا تے جمنا وچ لکھاں صابن مل مل کے نما دے پاک نہیں ہو سکدا جدوں یکدی آپ دا کلمہ نہ پڑھے ۔

ا ۔ ہنال و چاراں دا اظہار اک لوک گیت وچ ایساں دسدیاے ۔

بھی جھلی اوہ چھوہرا

اتے پائیاں نیں چوتاں

ساؤے بنی جیا جگ جہاں تے

ہور نہیں کوئی ہوتاں

کلمہ تاں پڑھ لو نیا دا

دھون اوے نے دھوتاں

آپ دا کلمہ پڑھن تاں سوچاں روشن ہو جاندیاں نیں فکر اس نکھر جاندیاں نیں سینے روشن ہو جاندے نیں تے انسان نوں اپنی عظمت دا اپنے اندر دا پتہ لگ جاندا اے لوک گیت وچ ایس فکر نوں بڑے سونہنے ڈھنگ تاں پیش کیتا گیا اے ۔

اوئے میرے بیر دا گھوڑا چینا

پراں کمہ تے اراں مسٹہ

مومن پڑھے کلمہ نیا دا

ہو جاندا اے پاک سینہ

چاندیاں راتاں وچ ماواں اپنے پڑاں نوں لوری دین دیلے دی نی کرم تاں پیار تے عقیدت دا اظہار کر دیاں نیں اپنے بال دے کہیں آپ دے کلمے دا درد کر دیاں نیں تے آپ

دا نام نامی دی بال دے کنیں پاندیاں نہیں ایسے سارے کم آپ نال عقیدت۔
 تے محبت پاروں کتنے جاندے نہیں جیویں
 چانم چانی رات کھیتاں چڑھ آئیاں
 محمد دے دربار میں کلمہ پڑھ آئیاں
 پکے تے سچ مسلمان دا عقیدہ ایسہ دی ہوندا اے کہ اوہ اپنیاں عبادتاں خیراتاں،
 ذکواتاں تے حجات نوں بڑے وڈے عمل نہیں سمجھدا ॥ یہناں عبادتاں تے ماں نہیں کردا اپنے
 علم نوں اپنی نجات دا ذریعہ نہیں مندا مگوں نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نال محبت تے
 عقیدت نوں ایں اپنی آخرت وچ کامیابی مندا اے۔

کیوں۔ جے اوہ جاندا اے کہ حشر دیباڑے آپ دی سفارش بنال اوہدی جان نہیں چھینی
 نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی شفاعت ای اوڑک کم آونی ایں۔ دنیا دیاں رشتیاں چوں
 کوئی رشتہ دی اوہدے کم نہیں آؤنا عالم حضرات تے ایتھوں تیکر دسدے نہیں۔ جے اوس دن
 ماں پڑاں کولوں دور رہے گی بھیناں بھراواں دی گل نہیں سنن گیناں نفو نفسی دا عالم
 ہو دے گا ہر پاسے دھپ ای دھپ ہو دے گی اوڑک آپ دی کملی دی چھاں انی صلی تاں دی
 کم آوے گی۔

لوک گیتاں دے رچتا راں نے ایس نظریہ نوں کھٹکھڑکے بڑیاں سوہنیاں سوہنیاں
 تے سدھے سارے لفظاں وچ ایسراں وڈیاں گلاں کیتاں نہیں جیویں۔

میری جگنی دی فریاد
 کمر دی پاک نبی نوں یاد
 کرسی روز خر امداد
 شالا چمگری رہے آباد
 او پیر میرا جگنی رہندی آ
 بھرمی نام اللہ دا یندی آ
 مسلمان ہر دیلے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی کملی بیٹھاں پناہ لبھدا اے۔

میری جنہی دا رمح کالا
 شرباں رکھے کملی والا
 ساری امت دا رکھوالا
 بزر میرا جنہی ڈر دی آ
 جوہی کلمہ نما دا پڑھدی آ

مسلمانوں دا عقیدہ اے جے آپ نے ای عامیاں دے بیڑا پار کرانا ایں آپ نے ایں
 مولا پاک کو لوں ساڑے لئی رہائی دی اجازت لینی ایں۔

میری جنہی دے دھاگے چار
 میرا نال حضور دے پیار
 جنماء بیڑا لانا پار
 او پیر میرا جنہی

لوک گیتاں دیاں کجھ منغاش صرف سوانیاں دیاں نیں جیوں لوری۔ تھاں گدھاتے
 رخصتی دے گیت تے کجھ صرف مرداں دیاں پر کجھ منغاش سا نبھیاں دی نیں جیوں "ماہیا"
 ماہیے دیج دی تھاں تھاں تے آپ دی شفاقت دیاں کھانیاں ملداں نیں۔

۔ آیا حکم رباناں ایں

بیڑا جاں عامیاں دا نبی پاک ترانا ایں

آری اتے آری آ

اگے اگے پاک نبی پچھے امت ساری آ

مولا پاک نے اپنی آخری تے پنجی کتاب وچ تھاں تھاں تے آپ دی نعمت بیان کیتی اے
 کہ ہرے آپ دیاں اداواں دا ذکر اے تے کدمی زلفاں نوں تیل لان دا منظر کہ ہرے آپ
 دی چادر دا حوالہ اے تے کہ ہرے آپ تے آپ دے شردا ذکر اے۔

لوك شاعر اس دی ایساں چیزاں نوں اپنے رنگ و ج بیان کیتا اے تے اعتدال نوں
کہ ہرے دی نہیں چھڑایا۔
۔ کوئی مثل نہ جانی دی
رب پا قسم چکے جیسی چڑھی جوانی دی
آیا سون مہینہ ایں
امت مندری داینی پاک نجیسند ایں

کہ ہرے آپ دی شفاعت دا ذکر اے تے کہ ہرے آپ دے مختار کل ہوون دا۔
۔ آن دی اوہدی اے
دو جگ اوہدے نیں اچی شان دی اوہدی اے
آمنہ جایا اے
والی دو جگ دا انج دنیا تے آیا اے

قرآن پاک و ج اللہ تعالیٰ نے اک تحاں تے ارشاد فرمایا اے۔
۔ اسماں تماڈے ذکر نوں بلند کیتا اے
کنڈھا بھج گیا تحاں لے دا
دو جگ روشن اے تاں کملی والے دا

آپ نوں سمجھ توں سو بناتے اچا آکھن کرن بارے ماہیا اے۔
۔ دو زلفقاں چھلے او چھلے
سما را جگ سوہنا ایں میرے آقا توں تحملے او تحملے

ایس ازی حقیقت توں کہ دی دی کوئی انکار نہیں کر سکدا کہ عاشقان نوں معشوقار

گل نال، یاراں دے یاراں نال، محبوباں دے مگرول جاون والیاں راہوں نال۔ محبوب ریاں
گلیاں دے رکھاں تے پڑاں نال اوس نگر دے لوکاں نال۔ اوتحوں ریاں ہواوں تے
پکھیرواں نال انساں دا پیار ہوندا اے۔ جسرا دراصل محبوب دے پیار دا ای اک رنگ ہوندا
اے۔

عاشقان نوں معمتوں دے گمراں دے کنڈے وی پھلاں ورگے گندے نیں گردنگار
چاندیاں راتاں توں ورده سوہنا لگدا اے۔ یاراں ریاں گلیاں دی خاک نوں جن سرمابنا کے
اکھاں وچ پاندے نیں تے اپنے لئی بٹے بٹے مان تران والی گل سمجھدے نیں لوک گیتاں
وچ آپ دی زات اتس دے حوالے نال آپ دے شرناں پیار دی گونج سمجھ توں ابھر دیں
تے سوہنی ایں۔ آپ دے شرناں پیار دی گل لوک گیتاں دے شاعر ان نے بڑے سدھے
سادے تے سوہنے ڈھنگ نال بیان کیتا اے۔

کیوں جے مدینے پاک نال پیار بارے وی بڑیاں گلاں حدیثاں را ہیں ساؤے یکد آیاں
نیں۔

نبی کرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دعا منگدے ہوندے سن جے مولا میں مدینے نال پیار
کرنا واں تے لوں وی مدینے نال پیار کرنا سکھاوے۔

امام مالک ہوراں بارے راویت اے جے آپ نے ساری حیاتی مدینے شریف وچ جتی
نہیں پائی کہ کدھرے آپ دا پیر نبی کرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے پیراں تے نہ آجاوے۔
امام مالک ہوراں بارے ای راویت اے جے آپ گوں کئی بکراں تے اوٹ سن
بڑے کہ آپ نے وچ دتے سن ایس لئی کہ میرے اوٹ ہوون تے نبی کرم صلی اللہ علیہ
وسلم ہوراں دے شروع لدتے پیشاب کرن مینوں وارا نہیں کھاندا۔ نبی کرم صلی اللہ علیہ
وآلہ وسلم ہوراں دی اک ہور حدیث دی اے کہ بھر مسلمان مدینے وچ مرے اوہ جنت
وچ جاوے گا۔ حضرت عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ بارے راویت اے جے آپ ساری حیاتی دعا
منگدے رہے۔

یا مولا مینوں موت آوے تے تیری راہ وچ آوے نہیں تے تیرے محبوب دے شر

مدینے وچ آوے۔

مسلمان دے لوک گیتاں وچ آپ دے پیار پاروں جیرمی جگہ نال سبھ توں ودھ پیار
وکھاں دیندا اے اوہ مدینہ ای اے۔

لوک گیتاں وچ مدینے جاون دیاں آسائ مدنے دیاں واداں نال پیار مدینے اپڈن دیاں
تے مدینے دی مٹی نوں اکھاں دا سرمه بناں دیاں چاہتاں ورگے سوہنے موضوع ملدے نیں
قرآن پاک وچ آؤندے اے بجے۔

جدوں تیک اپنیاں جاتاں تے قلم کر لوئے میرے محبوب کول آجایا کرو ایہ تمادی
سفراں کریا کرن گئے تے میں تمانوں معاف کر دیا کرائ گا۔

مسلمان اپنے اوگناں نوں مثاون کارن دی مدینے دل جاون دیاں دعاوں منگدے نیں
تے آپ نال عقیدت تے پیار پاروں دی۔

میری جگنی جڑے جگنے
اساں جاتاں شرمدینے
بھانویں لگن کئی میں
اوہ چیر میرا جگنی کیسندی آ
جیرمی نام نبی دا لیندی آ

مدینے نوں اپنی ذات واحصار بناون دا آہر لوک گیتاں وچ تھاں تھاں تے شکارے ماردا
ہویا دسدا اے غرباں تے ماڑیاں نوں اپنی منزل مدینہ ای دسدا اے۔

ساون دامہنیتے اے
لوکاں دیاں لکھ تھاہراں ساؤی تھاہر مدینہ اے
رمضان مہینہ ایں
اتے ساؤ ارب و سدا تحملے شرمدینہ ایں

ماں اپنے پڑاں نوں لوری دیوں گیاں مدینے راذکر بار بار کر دیاں نہیں تے مدینے والی
سرکار دے حوالے اپنے پڑوی جان نوں کر دیندیاں نہیں کیوں جے اوہ جاندیاں نہیں ساٹے
پڑاں نوں کجھ وی نہیں ہو سکدا۔

میرے پھرڑے دے سرتے پاک نبی داسایہ
اوہ شرمدینہ رنگلا اے
اوٹھے پاک نبی دا بغلہ اے

تے کدی شرمدینے جاون دیاں دعاواں انچ منگدیاں نہیں۔

ربا لے چل شرمدینے نوں
اوٹھے روشن کر میرے سینے نوں

کدی اپنی بے وسی عاجزی تے انگساری راذکر ایناں لفظاں وچ وی کیتا جاندا اے۔

الله جی میں کلی آں
شرمدینے چلی آں
شرمدینہ دوراے
جانا وی ضروراے
الله الله کرنی آں
الله دادم بھرنی آں
الله میرے کول اے
محمد دی مینوں اوڑاے

ماں بکیاں بالاں نوں جدوں لوری دیندیاں نہیں اوہدوں وی تے جدوں ایناں بالاں نوں
جو ان کر کے پال پوس کے سرے نبھیاں نہیں اوہدوں وی نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

دی نعت پاک را آپ دیاں گلاں دی وڈیائی آپ وی شفاعت راز کر ضرور کرویاں نہیں۔
اک ماں کیوں اپنے پڑاں دے سریاں تے آحمدی اے۔

سوہنی صندی لال دے
مینڈے ہاوی دے دربار دے
صندی سوہنی بنی
پڑھ بسم اللہ کنجی قرآن دی
دل دا خزانہ تیرا کوٹھی ایمان دی
پڑھ کلمہ پڑھ پار
مینڈے ہادی دے دربار
صندی سوہنی بنی

ماں تبیساں دیاں "لوریاں" توں وکھ اک لوریاں دی ہور دی قسم جیڑیاں کہ
"بھرائی" لوریاں دین والے بالاں نوں آکے گاندے نہیں تے بالاں والیاں تے آندھے
گواہندھنیاں نوں کو پسیے تے آٹا وغیرہ دیندیاں نہیں اوہ دی اپنیاں لوریاں وجہ نبی کرم نال
محبت تے عقیدت دا انعامار کر دے نہیں۔

حليمہ سعدیہ لوری دیوندی کھڑی
میرے کملی والیاں سوں جاگھڑی دی گھڑی
توں مولا دا پیارا، بی بی آمنہ ڈا تارا
حوراں دیوندیاں لوری
مولادیاں دلدارا
تیرے جھولنے دی ڈوری
جب ائیں نے پھڑی
میرے کملی والیاں سوں جاگھڑی دی گھڑی

ماں لوریاں دے نالے
نیوں سوندے اللہ والے
اوہ تے آکھ نیوں گندی
جیزی اللہ نال بڑی

میرے کملی والیاں جا گھری دی گھری

ماں دے نال بھیناں وی اپنے دیر دی گھوڑی دی تعریف کرویاں نیں۔

میرے دیر دی گھوڑی مدینوں بن کے آئی

نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نال پیار عقیدت تے عشق پاروں مدینے نال پیار کرن
بعد جیسا پیار سبھ توں ودھ حد کے وکھانی دیندا اے اوہ اے آپ دے صحابہ کرام تے خاص
کر کے آپ دے چاریار جمناں نوں خلیفہ راشدین وی کیا جاندا اے۔

آپ نے فرمایا کہ میرا ہر صحابی اک چمکدے ہوئے ستارے وائگوں اے تے تیس
جیسا دی وی پیروی کرو گے کامیاب ہووے گے۔

آپ دے ایمان چاریاراں ای اسلام نوں آپ دی سیرت نوں آپ دی محبت تے
عشق دے چاٹن نوں دنیا وچ عام کیتا۔ اونماں تھاواں تے جنتے نیرے ای نیرے سن نے
ظللم تے کفرای کفری اسلام دے چاٹن اونماں غاراں تیکدا پڑا۔

لوک گیتاں وچ ایناں چاریاراں نال حقیدت تے محبت دے بڑے ای گن گائے گئے
تیں اک جگنی پیش کرواہاں۔

میری جگنی دے دھاگے چار
چارے پاک نبی دے یار
سانوں سمجھناں نال پیار
اوہ جیزی میرا جگنی کمندی آ
جیزی نام علیہ دا لشکر آ

کا لرچو لے دے
اوہ وی سوئنے لگدے نیں جیڑے سنگی ڈھولے دے

ایہ جگتی، ماہیا، ڈھولے پٹے تے بولیاں لوریاں تے کجھ دنگیاں سن پئی اسیں دیکھئے کہ
ساڑی لوک رست درج حمد و نعمت دے کئے کو نہ نہ نہ مل دے نیں حالانکہ جے اسیں گوہ نال
تحقیق کریے تے حمد و نعمت تے لوک ادب ویاں کئی کتاباں ترتیب دیتاں جا سکدیاں نیں۔
ایناں چیزیاں توں اؤ لوک ادب ویچ آپ ویاں ویاں ہوئیاں گلاں دے لشکارے مل دے
نیں۔

بساں کہ روایت دے کہ اللہ پاک نے سبھ توں پسلے نبی کرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
دے نور نوں پیدا کیتا۔

۔ پسلے شیلی فون ہویا
پسلے ناں ماہیے دا
فیر کن فیکون ہویا

نبی کرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں دنیاچ آکے علی، عجمی گورے تے کالے نوں
اک تھاں تے بٹھا دتا۔ تے عزت والا او نہوں آکھیا جیڑا سبھ توں ووہ کے متقی ہو دے گا۔

ان اک راسکم عند اللہ اتفکم

مولانا پاک دی نظر ویچ عزت والا اوہ اے جیڑا سبھ توں ووہ پرہیز گاراے۔

پنجابی چ اکھان اے جے
سامیں کم دیکھدے نیں چم نہیں
اویتھے عملاء تے ہون نبڑے
تے ذات کے نیوں پچھنی

حضرت محمد صلی علیہ وآلہ وسلم دی تعلیم چوں سبھ توں ووہی تعلیم توحید دی تعلیم اے کہ

ادس اک کولوں منکھی تے ادہدے کولوں ای ڈریئے۔ اودہا ای دم دم ذکر کریئے۔
بولیاں وچ اسیں مل دا ذکر کجھ ایساں ملدا اے۔

کیہ کرنے نیں غیر سمارے
کافی اے ذات رب دی

بھیرٹی کہ ”الاک نعبد واياک نستعن“ دی اک تفسیر ہو سکدی اے ایساں ای
آپ دی اک ہور حدیث بارے لوگ ادب وچ انج اشارہ ملدا اے۔

جال لیا اوہنے رب نوں
جس اپنا آپ پچھاتا

من عرف نفسہ لقدر عرف رہ

لوگ گیتاں دے حوالے نال نبی کرم صلی اللہ علیہ وسلم دی سیرت دی مل کرن گئے
تے زندگیاں مک سکلیاں نیں قلم شٹ سکدے نیں سیاہیاں مک جاندیاں نیں پر آپ دے
او صاف دا ذکر پورا نہیں ہو سکدا۔

ا یمناں لوگ گیتاں توں اڑ گنجی بار دے ڈھولے دی بھیرٹے کہ اللہ تعالیٰ تے آپ
دے ناں توں شروع ہوندے نیں بھیرٹے کہ سرا سر آپ دی نعمت دے نہ نہیں منے جاندے
نیں۔

گنجی بار دا اک ڈھولا بھیدا راوی ”گنا“ سی تے اقبال اسد ہوراں دے آکھن تے ذات
دا تسلی سی اوہنے اک نعمتیہ ڈھولہ کجھ ایساں نایا اے۔

الف الہ م محمد پچ رب نوں یار پروان ہویا
عبدہ ہر رسول کیا، پیدا ایه نبی، داشان ہویا
گھر عبد اللہ دے جیما لا تانی قول عمل جمد آدم دا سلام ہویا
متحا واللهم واشمس قمر سوہے، جمد ذکر وچ قرآن ہویا
واڑھی نور سیتی اے فیض کرم والا، قد نبی درمیان ہویا

گنجی یار دے ایمناں ڈھولیاں چوں نعتاں دے بہت زیادہ نہ نئے ملے نیں ہر
ڈھولے وچ مولا پاک تے نبی کرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا ذکر اے اک ہور نعت حوالے
لئی۔

الف اللہ نوں یاد کریئے جس دیاں ہے پرواہیاں
جو چاہے سو کرا اس دے ہتھ پادشاہیاں
پیدا کیتا سو نبی سوبارا' کیتیاں تور روشنائیاں
ہویا دور اندرہرا' مثلاں دے جگائیاں
رب نیں اپنے یار نوں کمیڈاں گوناگوں وکھائیاں
پہنچا جا معراج نوں کر کے نیک کمائیاں
اوٹھے مکاں سیس نوائے، حوراں تے پریاں خادم آئیاں
سرتاج بنایا والیئے مرسلین نوں جس باہیں امت دیاں چائیاں
ادہ سید بُغْر - اوس وچ سبھ چنگیائیاں
اوں حلال حرام کھیریا کیتیاں واحد دانایاں
اوہناں سنتاں نوں ڈر نہیں کوئی بھناں تیرہ رکھے پیغ توڑ بھائیاں
پڑھ کے کلہ پڑھ جہاد نوں اللہ بنخٹے گا عیب گناہیاں
اج اسیں اپنے لوگ ورثے تے مان کر سکدے ہاں کہ ایہدے وچ مسلمانات دا حصہ بھجے
توں دردھ اے ایس ادب نوں پالن والے تے ایہدے را کھے اسیں مسلمان آں۔

لوك گيتاں وچ دعاواں

دوہاں جہاں دا مالک تے خالق اک اللہ اے۔ اوہ ہو ای کر نہار کرتا راے اوہ ای زمیٹاں تے آسمان دا مالک اے جو کجھ دی زمیٹاں تے آسمان دے وچکار اے اوہ اوی مالک اے انساناں نوں پیدا کرن والا تے مارن والا تے حشر سماڑے نوں فیر حیاتی دے کے پسلے، تی، ہوئی جندڑی دا حساب لین والا وی اوہ ای اک اللہ اے اللہ تعالیٰ توں اڈ غیب کوئی نہیں جاندا سوائے اوس توں جنمون اللہ تعالیٰ اپنی مرضی ہال جنمیں علم چاہن دے دیون اللہ تعالیٰ اپنی پیدا کیتی تھلوق دیاں ساریاں گلاں توں جانواے۔ جیڑیاں ایساں کر نیاں نیں اونہاں توں دی تے جیڑیاں نہیں کر نیاں اونہاں توں دی تے جیڑیاں کیتاں نیں اونہاں توں دی تے اوس عمل توں دی جیڑے عمل دا انسان نوں آپ دی نہیں پڑھ کہ کل نوں اوہ کیہ کرے گا۔ انسان۔ صلن ہاراے حیاتی وچ کئی نکیاں دیڑیاں غلطیاں کرو اے فیر اپنیاں غلطیاں نوں محسوس کرو اے تے فیر اوہنہاں توں توبہ دی کرو اے گناہوں نوں معاف کرن والا تے نکیاں دی توفیق دیون والا اکو اللہ اے جیڑا رحیم دی اے تے کبھی دی جیڑا رحمٰن دی اے صرباں دی جیڑا قمارتے جباری دی اے۔ حکمتاں، علماں تے دویاںیاں دا مالک اللہ اے۔ تے مولا پاک دے پیارے رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم راہیں ساڑے کوں جیڑے اصول تے قاعدے حیاتی گزارن دے آئے اوہ اپے تے پچ قانون نیں اوہنہاں اصولاں توں اڈ سارے نظام باطل تے جھوٹ نیں فراڈ نیں نامک نیں۔ آپ دے دے ہوئے راہوں توں اڈ کوئی دی راہ سدھاتے سچا نہیں۔ جے و بکھیا جاوے تے آپ توں پسلے آون والے سارے نبی تے رسول اکو ای اصول لے کر آئے سن، اوہ سی توحید واکہ اللہ نوں اک منو۔ اوہدی عبادت کرو تے اوہدے کولوں ایس منکو، زندگی تے موت دا مالک صرف اک اللہ ای اے تے آپ دی راہ دی ایسو ای راہ اے کہ اللہ نوں اک منو۔ اوہدے کوں نہ مخوتوں نہ ایس کوئی دیون والا اے۔

دعاوے معنے نیں 'پکارنا' بلاتایاں ورخواست کرٹے پر شریعت وچ دعاوے معنی ہوئے

صرف اللہ تعالیٰ نوں پکارتے اور ہدے کو لوں مدد منگنا قرآن پاک وچ مولاپاک دا حکم اے پنجی "مینوں پکارو" میں دعاواں قبول کرو اہل" تے فیر رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم داوی فرمان پاک اے کہ "دعا عبادت دا نجہڑاے" نالے اسلامی تعلیم دی ایساوای اے کہ دعاواں خیراں پر کتال، کامیابیاں تے منزلات ول و دھن دا سب توں وڈا سمارا ہن نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم توں پہلے رسولان جیساں دعاواں اللہ تعالیٰ کو لوں منگیاں اوہ مولاپاک نے قرآن پاک وچ لکھیاں ہن اونہاں چوں حضرت آدم تے حواسی دعا ایساں اے۔

اے سلاٹے پاٹھار۔ اسال اپنیاں جانش تے بڑا ظلم کیتا اے (تمہری نافرمانی کر کے) تے ہن جے توں سانوں معاف نہ کیتا تے رحم نہ کیتا تے فیر اسیں اونہاں لوکاں وچ ہوواں گے جیڑے گھائٹے وچ نیں" حضرت نوح علیہ السلام نے دعا منگی۔

اے میرے پور دگارا! میری تے میرے مل بپ دی مغفرت فرمائے ہنلے اونہاں دی دی مغفرت فرمائے جیڑے میرے مگر آون ایمان قبول کر کے تے سارے ایمان والیاں دی مغفرت فرمائے۔

حضرت لوط علیہ السلام ہوراں اللہ تعالیٰ اگے سوال پایا۔ "اے میرے مولا ایہاں فسلو کرن والیاں دے مقابلے تے توں میری مدد کر۔"

حضرت یعقوب علیہ السلام جدوں ڈاؤز میں دکھی ہو گئے تے اپنے دکھاں درداں داروں تا پنے مولا توں اڈ کے اگے نہ روئے تے دعا منگی۔

"میں اپنے دھکاں درداں دی فریاد اللہ اگے ای کرتوں" حضرت سلیمان علیہ السلام ہوراں دی دعا۔

"میرے پور دگار مینوں ہمت دے کہ میں تمرا شکر کرائے تمہرے اوس احسان دا جیڑا توں میرے تے کیتا اے۔"

تے سب توں آخری رسول، رسول اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں دی دعا کیڑے مسلمان نوں نئیں یاد جو آپ نے مولا کو لوں منگی۔ مگوں اسے دعائے مولاپاک نے آپ اپنے ہمارے رسول نوں مسکن لئی آکھیاں" اے میرے پور دگار میرے علم وچ وادھا کر۔"

قرآن پاک وچ کدھرے حضرت ذکریا علیہ السلام مولا کولوں نیک اولاد منگدے پئے نیں تے کدھرے حضرت ایوب علیہ السلام وکھال وچ اپنے مولانوں پکار کے اپنی بیماری لئی دعاوائیں منگ کے تندرست ہوندے وکھالی ویندے نیں تے کدھرے حضرت ابراہیم علیہ اسلام اپنی نسل وچوں اک اسیراں دے رسول دی دعا پئے کر دے نیں جیسا ایمان لوکل نوں علم تے حکمت دی تعلیم دیوے تے لوکائی نوں پاک تے پو ترکر دیوے۔

رسولاللہ "نبیاں" پیراں فقیراں تے ولیاں دعاوائیں منگنا دسدالے بچے دنیا تے سارے کم اپنے بل تے انگاں ساکال دو لیاں تے یاریاں نال نئیں ہوندے گھوں او کھے ویلے وچ دعاوائیں ای کم آؤندیاں نیں جیڑے ساڑے حوصلے دو حاندیاں سانوں گوزے بنی ریاں وچ بے امید تے مایوس ہوون توں بچاندیاں نیں لوک گیتاں دی باری وچوں جدوں اسیں اپنے وسیب اندر جھاتی مارنے ہاں تے ماواں بھیناں نوں بدھڑے ویلے مایاں نوں سارے دیون والے پڑتے بھرا ای ہوندے نیں تے لوک گیت دی بوچے کر کے سوانیاں دے ہوندے نیں ا۔ س کر کے سانوں ایمان وچ ڈھیر ساریاں دعاوائیں مل دیاں نیں کدھرے ملوں اپنے بالاں لئی دعاوائیں منگدیاں نیں تے کدھرے بھیناں دیراں لئی کدھرے یاراں دے شکنان لئی دعاوائیں نیں تے کدھرے بھیناں دے سماں دیاں گل کیہ ساڑے لوک گیت ایمان خلوص بھریاں تے دلوں نکلیاں بھیاں تے بھیاں دعاوائیں نال بھرے پئے نیں۔

اک ماں اپنے بال نوں لوری دیون گیاں خالی لفظاں نوں ای اگے پچھے نئیں کر دی یاں بال نوں سوان کارن سراں ای نئیں کٹھ دی گھوں اپنیاں لوریاں وچ مولا پاک دی حمد دے نال نال اپنے پتر دی حیاتی لئی دعاوائیں منگدی اوہدیاں بلاوائیں یندی اوہدے صدقے جاندی اے جیویں۔

۔ اللہ توں

دتا ای تے پالیں توں

اسے لوری ستاں لفظاں دی اک بھی جنی لعم ای نئیں گوہ ہل دیکھنے تے ایہدے وچ

مولاپاک دی حمد ہر قل اوہدے حاضرنا گھر ہوون دی مگل ہر گل نوں اوہدے سنتے و بخمن
دی طاقت دی مگل تے فیر اللہ تعالیٰ نوں دھیاں پڑوں والا من دے نال نال اوہدے پاتھار
ہوون دی مگل دی اے پڑ دی لمی عمر دی دعا وی اے۔ سانوں دعا واں دا اثر سب توں بوہتا
لوریاں تے بھیناں دے لوک گیتاں وج ملدا اے۔

پنجاب وج کئی قوماں آباد سن جیویں ہندو، سکھ، مسلمان، عیسائی تے ہور وی کئی قومیں
اینل بھنل دا کئھے رہن سمن لوک گیتاں وج دی ملدا اے جیویں مل اپنے پتھر نوں لوری
دیندیاں آکھو دی اے۔

- چھل تیریاں اکھل

تینوں سائیں دیاں رکھل

تیرا ہور کیہ چھل

چھل تیرے پیر

تیرے سردی منگاں خیر

مسلمان ماواں اپنے بالاں توں لوری دیندیاں اللہ رسول دا ذکر بڑے بھروسیں انداز نال کر
دیاں ہن کیوں جے مسلماناں دا عقیدہ اے کہ مولاپاک اپنے رسول دے صدقے ساؤیاں
بلاداں نوں ساڑے سراں توں دور کر دیندا اے تکی ای ہنچاہن مل اپنے بل نوں لوری دیندیاں
آکھو دی اے۔

- میرے بجزے دے سرتے پاک نی داسایہ

لوریاں توں اڑ لوک گیتاں وج دعا واں دار گنگ بھیناں دیاں گدھیاں، بولیاں تحلاں تے
پیار وج دسدیاں دے مان تران، دکھل دیاں سڑدیاں بلدیاں دھپاں وج ٹھنڈیاں
چھانواں بنن والے انگھی دیر ای ہوندے نیں تے بھیناں دے میلے دی سدا بھرا واں نال ای
ہوندے نیں اک بھین نوں اپنے دیر وچوں پیور دی ٹھل دسدی اے تے بھرا وی دھی وچوں
ا مرہی دا شکارا پنیدا اے بھرا دے پڑو وچوں اوہنوں لپھاتے اپنے بھرا دا باپن دسدیاں اوه

اوہ تل گھیاں مل رابطے رکھنا چاہندی اے جنم دوچ اوہ پلی تے جوان ہوئی ایسا جذبیاں تے
احساسیں پاروں اوہ نت بھراواں دیاں لمیاں عمر اس دی دعا منگدی اے تے جنم دے بھرانہ
ہوون اوه بھراواں لئی دعاؤں منگدیاں نیں ایسا بھراواں دے پیار توں واجھی آک بھین دی
دعائے بولی دے رنگ دوچ تے ماہیے دے رنگ دوچ۔

۔ رباک ویر دیں

میری ساری عمر دے پیکے
ٹھوٹھی

رباک ویر دے دے میری لا جنگلاں دوچ بونی
باری دوچ بہنی آں

رباک ویر دے دے نت سکدی رہنی آں

بھیناں ویراں دیاں بڑیاں دردی ہوندیاں نیں اپنے گیتاں دوچ خاص کر کے تحمل دوچ تھیں
تحمل تے ویراں دیاں بلاواں اپنے سر یمندیاں ویراں نوں نتیاں داواں توں بچن دیاں دعاؤں
دیندیاں تے ویراں دے پاس ہوون دیاں دعاؤں کرویاں نیں۔

۔ آلے دوچ دڑیاں نیں

اللہ تینوں پاس کرے اسیں فیساں بھریاں نیں

بھیناں بھیناں نالوں دچھڑن تے دکھ ہونا فطری مگل اے۔ بھیناں پر دیسنان اپنے
گمراں دوچ جاؤں تے گھروں بھیناں نوں بھیناں دے گمراں دیاں خبراء دی اڈیک رہندی اے
تے اوہ اللہ تعالیٰ اگے انج سوال کروی اے۔

۔ کوئی گذی دیاں دویں

اللہ مہاں فضل کرے اسیں دچھڑاں دو بھیناں

سیانیاں دے گیتھل وچ جذبے احسان تے تجربے ہوندے نہیں جدوں کہ ایمانیاں دے
گیتھل وچ صرف دل پر چاوے دیاں گلاں ای ہوندیاں نہیں۔

یا نے آکھدے نہیں جے رب تعالیٰ دھیاں دھیانیاں دی بڑی محنتی سن دا اے اوڑوے
وہل وچ تے بھر گرنی دے موسم وچ نئے نئے بل تے ہڈیاں رل کے اللہ تعالیٰ کولوں مینے دی
دعا منگدے نہیں مینوں مل جی دیا پئی جدوں اسل دیکھنا کہ بدل کلے شا آئے نہیں تے اسل
ساریاں کڑیاں رل کے آؤناتے ذہاب کنڈے تے کشہیاں ہو کے اچھی اچھی آکھنا کرنا۔

۔ رپاریا مین پا
سلڑی کوٹھی دانے پا
یافیر

مین پاؤں گاتے گھر جاوائیں گے

تے فیر تھوڑی دیر گھروں مین لہ پینا کرتے اسل گمراں نوں مڑ آؤناتے سلڑیاں دوڑیاں
آکھنا کہ تسبیں کڑیاں دی بڑیاں سیانیاں او مین اوہدوں منگدیاں او جدوں تھانوں پتے لگ جاندا
اے کہ ہن بدل آئے نہیں تے وسن گے دی۔

گل جیویں دی اے مین کتنی نوں سلڑی رہل وچ بڑی اچھی حاصل اے کیوں جے
سلڑیاں فصلائیں دے پکن تے فیر پھلاں دے گلن داسارا مدد ای مین کتنی تے دے ہن تے
اللہ دے کرم تے فضل ہل تھاں تھاں تے موڑاں تے ٹھیب دیل گلے ہوئے نہیں ایسہ گلاں
پرانے ہنچاپ دیاں نہیں جدوں کسماں دا بوجتا کم بار شل ہل پھداسی ایسہ دعائیہ گیت سانوں
اوے ہنچاپ دی دس پاندے نہیں۔

۔ کالیاں اہیں کالے روز
مین دسادے یور دیور

تے کڑیاں چڑیاں دے گیت کجھ اسیراں دے ہوندے سن۔

بیشہوں سڑدے پیر دے ربا
اتوں سڑدا سردوے ربا
دھیاں دھیانیاں دی سن دے ربا
مینے پاوے ربا، مینے پاوے ربا

پنجاب دلیں تے ڈھیر جئے تکر فیراں اپنا قصہ جھائی رکھیا، پنچاب دے جواہیں توں لام تے
سمل کے آپی اچیاں محلات اندر مٹھی نیند رسوں والے کئی حکمران آئے تے ژگئے پنجابیاں توں
دوچے ملکاں دیج روٹی لئی جانا پایا دوڑ پر دلیں انگریز دی نوکری کدی مجبوری پاروں تے کدی
دھکے زوری ٹال پر دلیں دامونہ تکنا پایا اک پر دلیں داغم دو جا غرمی دادکھنہ کوئی جن نہ یار نہ
کوئی دکھ سنن والا تے نہ ای سنن والا بس اکواہی کم اے اوہ اے انگریز صاحب بھلور دا حکم تے
اوہ دی تمیل اوہ دی پیروی بندہ اپنیاں انگاں ساکاں کولوں بجنل یاراں کولوں دوڑ ژوٹجے تے
دیساں والے پر دیساں توں دعاواں توں اوہ ہور کیہ دے سکدے نیں۔ دعاواں دے نت توں
تختے یار جن ماواں بھینداں بھرا پنے گیتاں راہیں واہاں راہیں گھلدے ای رہندے ہن۔

انج دے حوالے ہل بجے اسیں اپنے لوک گپتاں ول جھاتی ماریے تے لام تے گئے ماہی
لئی دعاواں دا اک دریا و گدا و سدا اے کہ کنج نویں دیاہی دوہٹی ترنجن دیج کلیاں بسہ کے اپنے
ماہی دی لمبی عمر دیاں دعاواں منگدی اے نت اوہ دیاں خیراں منگدی اے اک واری رب کولوں
اوہ دے گھر مڑ آون دی منت منگدی اے کیوں بجے اوہ جان دی اے کہ مولا پاک توں اوہ کوئی
ذات نہیں جیڑھی و چھڑے یاراں دا میل کراچھوڑے، جیڑا دور گنیاں توں موڑ یادے
جیڑا پر دلیں دیج پردی سیل دی خبر رکھے کوئی نہیں سوائے اللہ تعالیٰ توں۔

کوئی سمجھی اگے دو گھوڑے
و چھڑیاں بجنل دارب میل کراچھوڑے
دو مرچاں دم کر دے
یار ہاماہی میل دے یار و نابند کر دے

بین دس گیا باراں تے۔

اللہ میاں فضل کرے پرسی یاراں تے

جنگلاں وچ رچہ بورے

ربا سڑا میل کرا نئیں تے کر چڑ سلا پورے

اوہ اللہ تعالیٰ کو لوں ہرویے دعاں منکدی اے لہی دے مٹن دیاں مل کے نہ وچھڑن
دیاں ہمیتی گھر آؤں دیاں تے خیر گھر آؤں دیاں اوہ نمازاں دی پڑھ دی اے تے ایے لئی
تے فیر ایناں واذ کروی اپنے گیتل وچ بیل کے تثیہ تے استخارے توں کر دی اے۔

کوئی شوکر حمازاں دی

۔ جن مانی مل جلوے اہیا غرض نمازاں دی

گھلہ آگیا پتاں تے

شلا کوئی غرض پوی، آویں ساؤیاں دلھن تے

عیتل وچ ایسہ قانون از لالاں توں چلدا آرہیاں اے کہ یاراں نوں یاراں دیاں ہر دم
خیراں دیاں آسیں رہندیاں نیں اپنیاں خوشیاں تے سکھل نوں وچج کے یاراں لئی سکھل تے
موجل نوں خریدن والیہ دیمار بڑا پرانا اے اونا پرانا جتا۔ س وھرتی تے منکھ دار شہ پرانا اے
اپنی جان دے کے یاراں دی عزت تے جان پھلانی یاراں اگے کوئی دڑی گل نئیں ہوندی سکوں
یاراں بیل مگلاں نوں ملن والی گل جان دے، ہن چنگل ب جیرہ کہ سب توں ودھ یاری پالن والا تے
یاراں لئی مرکمن والے سورے پالدا لگا آؤندے اے چنگل ب دیں نے سدا اپنی مٹی مل تے یاراں
مل پیار کردن والے ای جئے نیں چنگل ب دا منکھ جنسوں اک داری یار آکھ لوے فیر اوہدے لئی
اپنے سکھ تے کیہ سلا دی قربان کر دیندے اے تے فیر چنگل ب دی سوانی سر توں پیراں یکر خلوص،
پیار تے دفاوی چلہ دی پھردی تصور، جیرہ کدی ہیر دے رنج اچ رائجھے پچھے موہرا پھکدی
اے تے کدھرے میمنوال لئی دریا دیاں چھلاں مل محتداوندی ہے کدھرے مرزے لئی اپنے

گھر پار نوں چھڈ کے اوہدی نیلی تے چڑھ دیندی ہے تے کدرے حیات دے دکھل نوں ہس
ہس پئی جردوی اے پر مونسوں کجھ نئیں بولدی جے بولدی اے تے ماہی دی عمرتے سکھل
دی دعا منگدی اے تے مومنہ کھل دا اے تے ماہی دے وکھاں نوں اپنے دکھ بناون لئی پنجاب
دی نار جفاواں بد لے دی وفلاں کردی وسدی اے ایہاں گلاں دے منظر لوک گیتاں وچ کم
اسیراں کھلے دسدے نیں۔

- بندوق دافر ہو دے

ساؤی آپے نبھ جائی، شالاڑھو لے دی خیر ہو دے

کوئی ہتھ وچ چھوی ماہیا

دنیا مطلب دی شالاڑخت نہ پوی ماہیا

ہتھ سلوی دنگ ماہیا

سانوں بریاد کیتاںی، شالا لگنی رنگ ماہیا

کوئی رو غن کنیں تے

ربا اوہدی خیر کریں میرا یہا کجھ دنیا تے

1- س دنیا دا ازلال توں اک اصول لگا آؤندی اے کہ کدی ونی دو پیار کرن والے دلاں توں
ملن نئیں دینا، رسماں رستاں دیاں اچیاں اچیاں کندھاں سماج نے بعتاں کرن والے دلاں دے
چار چو فیرے ولیاں ہویاں نیں مجبوریاں تے رسماں رو اجل دے ڈرپاروں جیزی ذات انہاں
دا عاشق دا حوصلہ ددھاندی اے اوہ اے اللہ تعالیٰ دی ذات کیوں جے جیزا اوکھے دیلے مولا
پاک کولوں دعا منگدا اے اللہ تعالیٰ اپنے بندے دی دعا ضرور سن والے۔ ایہاں دکھل دروال
وچ مسیل دی جیزی دعا مونسوں نکل دی اے اوہ اے جوڑیاں سلامت رہن ونی دعا
بعتاں دے ہلن تے دو صن دی دعا، ازلال دے جڑے ہوئے رشتے قائم رہن ونی دعا جسراں
اک ماہیا اے۔

- یکے دی مکوڑی آ

رب سلامت رکھے وے سلٹی از لال وی جوڑی آ

جوڑیاں شٹ دیاں دن تے انگ انگ دعا کردا اے کیوں جے سارا زمانہ اک پاسے تے
ٹٹے دلاں دیاں دعاواں اک پاسے جیرا حیاتی دے او کھے دیلے وچ مولا پاک امگے دعا کرے
اوہدے کھڑے توں ہایوسی تے نامید دے سارے رنگ اڑ جاندے نیں۔ تے جیسے انگ
انگ تے یاراں بجنگ دے ٹل ٹل گلیاں دے گھوڑی دعاواں کرن۔ اوہنوں کلہریاں تمھوڑاں
نیں۔

ہرن دی اکھ ماہی
مسکن دعا میں چنگ سلٹی گلیاں دے گھہ بھی
ہرن دی اکھ ماہی
مسکن حیاتی تیری ساؤی گلیاں دے گھہ بھی
چننا! ہتماں اتے باز ہوئی
خون رویا ای شلا اعم دراز ہوئی

زمانہ اپنی چل چلنور نئیں مردا دو دلاں نوں اک دو جے توں در کر کے ای ساہ لیندا
اے عبتل تے پیاراں دے بلدے دیوے بجھا کے بدالے ہندے وسدے کھمل تے
دکھل دے رنگ کھلار کے بڑا خوش ہوندا اے زمانے دی ائمہ روشن کوئی نویں نئیں ائمہ رونا
کوئی اچ دانوال رونا نئیں ائمہ دکھاتے رونے انسانی وسیب دے ٹل ٹل چل دے آرہے
نیں تے پتہ نئیں کدوں تک ساؤیاں حیاتیاں دے ٹل ای خونک دے وہماں دے بڈا اے بن
کے ہبڑے رہن گے کدوں تک سلٹی جندڑی نوں اسیراں ای روں دے رہن گے تے
اسیں کدوں تک ا۔ س زمانے دی ا۔ س چل ہتموں بتھل ہو کے مردے رہواں گے تے
مرمر کے جیوندے رہواں گے۔

ایٹل دکھل تے درواں کولوں مجبور ہو کے جدوں عبتل کرن والے پیاراں تے خلوصل

دے دیوے بالن والے چاواں تے مختل نوں روچ دین والے ہاسے تے روتفال وندن والے
اک دوجے کولوں دور ہو جاندے نیں تے دعا فیردی خوشیاں دی کر دے نیں ذاتیں تے دولتاں
ول اکھاں نئیں رکھدے۔ جیوں اک ماہیے دچ دعاوی اے تے سدھروی۔

ساوی لوئی ہووے

ہندیاں بجھ جاوے بھانویں ذات دا کوئی ہووے

اپنے آپ نوں مولا پاک دے حوالے کر کے یاراں لئی دعاواں دا اک سمندر لوک گیتیں
دچ ٹھاٹھاں ماردا اوکھائی دیندیاں۔

۔ چناساوے کھوہ دھانے

عمر دراز ہووی رٹھا وتنیں ایس اوہ جانے

بھریں پاکھیزی

کھلی دربارے تے دس منگاں میں دعا کسیری

دنیاوی گلاں تے کمال دے سورن دے ٹال ٹال مسلمان اپنی آخرت نوں سنوارن لئی
تے عاقبت نوں چمکاؤں لئی دعاواں کر دیاں کیوں جے اک مسلمان داعقیدہ اے کہ نمازاں،
روزے تے زکوٰتیں توں اڑھیاتی نوں بناوں والی تے آخرت نوں سنوارن والی مولا پاک، کولوں
منگی ہوئی نیک تے سوہنی دعاۓ تے فیر جیوں کہ مسلمانوں دیاں آسان تے سوچاں دے مرکز
تے محور کمی دے سرکار نیں تے آپ دارودھ مبارک اے مسلمان آپ دے روپے پاک
تے اپدنا اپنی نجات سمجھدیاں۔ لوک گیتیں وچہ آپ دے کلمے نوں مردے دم تک نصیب
ہون دی دعا دم نکلن تے آپ دے دیدار دی دعا آپ دے روپے تے حاضر ہوون دی دعا
بڑے سوپنے ڈھنگ ٹال منگی جاندی اے جیوں اک ماں اپنے بال نوں لوری دیوں گیل
آگھدی۔

۔ رباۓ چل شرم دینے نوں

اوتحے روشن کر میرے سینے نوں

اے لوری وی اے تے بالاں و اگیت وی تے سیانیاں دے گیت وی قوماں دی سدھروی
تے چاء وی اپنے گناہواں دا احساس جنوں ہو جاوے اوہ اپنے گناہواں تے برا پچھتا ندا اے
روند اے مولاپاک اگے عرضاں کردا اے گناہواں توں پاک ہوون دیاں اوہنوں اوہدا احساس
ای توہ تے مجبور کردا اے تے اوہ مولاپاک دے دربارے محلوکے سدالٹی گناہ نہ کرن وی توہ
کردا اے ہمیشہ نیک رہن دی دعا منگدا اے تے پلے کینے ہوئے گناہواں دی معافی وی
منگدا اے۔ ایناں ساریاں دعاواں دا ذکر لوک گیتاں وچ بڑے بھروسے انداز تال کیتا ہو یا ملدا
اے۔

سیاریا کھٹ چاندی
مولاسانوں معاف کریں بھل بندیاں توں ہو جاندی

دعاواں سنن والا دعاواں قبول کرن والا آکو اللہ اے سیانے آحمدے نیں اسماں جیمری
وی دعا منگلی اوہ قبول ہو گئی تے اوہ مولاپاک دی رحمت تے نعمت اوہدا کرم تے فضل تے بچ نہ
قبول ہوئی تے فیروی اوہدا کرم تے فضل فیروی اوہدا رحمت تے نعمت کیوں بچے مولاپاک
اپنے بندے دے مونسوں نکلی ہوئی دعا کدی وی رد نہیں کروے دعاواں دا قبول نہ ہونا وی
اوہدا حکمت اے۔ اوہدا کرم تے فضل توں بغیر اوہدا دے ہوئے علم توں بغیر کوئی وی
نہیں جان سکدا۔ ہاں تے گل سی اوس دعا دی جیمری قبول نہیں ہوندی سیانے آحمدے نیں
بچے اوس دعا دے بدے دعا منگن والے لئی آخرت وچ حصہ رکھ دتا جاند اے صدقے جائیے
مولاضاک دی قدرت توں اوہدا خدا ائی توں اوہدا کرم تے فضل توں جیڑا اپنے بندے دی ہر
دعا سن دا تے قبول کردا اے سانوں ہر دلیلے تے ہر گھری اوہنوں یاد کرنا چاہیدی اے اوہدا
اگے دعا کرنی چاہیدی اے۔ خورے کیڑی گھری ہو دے جدوں دعا قبول ہو جاوے خورے
رحمت دی نظر کدوں پئے تے حیاتی سنور جاوے۔ ائمہ ساؤ ایمان اے تے ایساوی ساؤ دین

اے ایو ای سلوی حیاتی اے جیو ہیں لوک گیت دی صرف لمبائی شاہر آنکھاں
 کوئی نہیں اتنے پا سکتا
 دکھ تبرارب کتنا
 سلوکم اے دعا منگتا

لوك گيتاں وچ بھیں بھرا دا پیار

دنیا جہاں دیاں ساریاں زباناں وچ لوک گيتاں دے ڈھیر لگے ہوئے ملدے
نیں ائمہ گیت دراصل محبت دے والہنہ اظہار دی اوس صورت دا انہل ایں جیدے وچ میں
تے توں دے رشتے نوں موضوع بنایا گیا ہوندا اے ائمہ لوک گیت ای فطری شاعری دا نمونہ
تے اصل حیاتی دی تصور ہوندے نیں۔

ہر علاقے دے لوک گیت اوس علاقے دی اک الکی اولیٰ دستلویز ہوندے نیں جیدے
وچوں اسیں اوس علاقے دا ماضی دیکھ سکدے ہیں کیوں جے ائمہ گیت اپنے ولیے دی سیاسی،
سماجی معاشرتی نہ جسی تے گھروکی حیاتی دیاں جیوندیاں جاگدیاں تصور یاں ہوندے نیں
چنگاب دے لوک گيتاں وچ جتنے بیٹھ دریاواں دا چاندی رنگا پانی ثناخٹل ماردا ہویا تے ہندے
وہ سدے ہرے بھرے بیلیاں وچ چڑے ڈنگراں گھر پالیاں دیاں سراں وچ درد و چھوڑے، اپنی
بے بسی تے سوز، میاراں دیاں جھانجھر اں دیاں داجاں، چرخے دی کھوکھر چوڑے دی چھنکار،
پرفیکی ماہی دی یاد وچ اونسیاں پاندی نار، کافواں نوں چوریاں پاؤں دے عمل، گھبرداں دیاں
ڈانگاں دے کھڑاک، منکے دیاں لوڑاں، تھوڑاں، امنگاں، منگاں سدھراں تے آہل یاراں دا
یاریاں پالدے ہوئے جاناں دارن دیاں گلاں مونہ نکلی گل دی لمحہ زکھن لئی بھوئیں ویچن
دے منظر، سل تے نونہل دے روئے ناناں بھرجائیاں دے بھیرٹے دیوراں بھلبیاں دیاں
ستھن دشمنیاں پالدیاں ہویاں انکھے تے غیرت لئی مرکھن دے نقشے و کھلی دیندے نیں او تھے
ا۔ ہنل لوک گيتاں وچ سب توں لغمداں رنگ اک بھیں دا اپنے بھرا لئی پاک تے پوترا جذبیاں
دا خوشبو دیاں بھریا اظہار دی اے۔

وڈے لکھاریاں تے نقاداں دسٹے کھن موجب دنیا دیاں ساریاں زباناں دے لوک گيتاں
نوں پڑھ جاؤ پر بھیرا رنگ، چنگاب لوک گيتاں وچ اے ہور کے دی زبان دے لوک گيتاں وچ
نہیں ملدا۔

چنگاب دیں بھیرا کر اک زراعتی دیس اے تے واہی بھی دے کم وچ جنیں دیں،

بانسوں ہوں گھٹ ہوندیاں نہیں تے ایسیں بانسوں دے مل تے ای سرداریاں ہوندیاں نہیں
بچالی زبان دے مان تران پیر سید وارث شاہ ہوراں وی اپنے شاہکار وچ بھرا دی اہمیت بارے
گل کر دیاں کیا۔

بھائیاں ہا جندہ مجلس سو ہوندیاں فی اتے بھائیاں ہا جندہ بھار ہیں۔

لکھ اوٹ ہے کوں دیں ندیاں دی بھائیاں گیل جیڈی کوئی ہار نہیں
بھائی ڈھاوندے بھائی اسار دے فی بھائیاں ہا جندہ ہاہل بلکار نہیں
بھائی مرن تے پوندیاں بھج ہاہل ہاں بھائیاں بھرے پروار نہیں
طالع مند ریاں لکھ خوشامد اف فی تے غریب دا کوئی وی یار نہیں
ہاہل والیاں دی لوک کرن منت ہاہل ہاہل دے کوئی سردار نہیں
ہاہل کلیاں دی لوک مار دا جے ہاہل والیاں دی کوئی سار نہیں
دارث شاہ میاں ہاں بھائیاں دے سانوں جیونا زرادر کار کار نہیں

تے دوجی تھل تے پیر ہوراں بھین دلوں اک بول لکھ کے بھین دے دل دے جذبیاں
وی عکاسی کیتی اے کہ۔

جیسا دیر امیر فقیر ہو یا اودہ بھین جیوندی رہ گئی جئے فی

تے فیر اسہ لوک گیت بو ہتے کر کے سوانیاں دے ہون پاروں وی درد تے سوز نہل بھرے
ہوئے نہیں جنمیں وچوں اسیں گوہ نہل پڑھن پاروں بامل دھری دے دلیں دیاں گلیاں دیاں
یاراں اک بھین وی محصویت ترجنماں دیاں سیلیں تے سس نہل دے طعنیاں دے نہل
نہل اک بھین دے ان ملے پیار دیاں گلاں وی وکیہ سن سکدے ہاں۔

ایسیں گیتاں وچ دیر دی کال ڈائیک دی تعریف جیہے مان تران تے بھینہل گل وچ کھلو
کے شریکاں نوں برابھلا دی آکھے یندی اے تے کدرے دیر دے سندوری صاف دا ذکر کتے
دیر دے سوئے دی جنہیں دا لے کرتے دی یاد کدرے دیر دی اڈیک دیر اس اگے دکھ بیان

کرن دے عمل ویر دی نلی تے سلوی گھوڑی دیاں گلاں کدھرے اوہنال دے دلاں دے ان
تلے جذبیاں دی سماں سے کھلی ہوئی و کھلی ریندی اے۔

بالپن وچ جدوں اک بھین اجے حیاتی دے دکھن درداں تے تھوڑاں فکراں توں آزاد
اپنی موج وچ گمن ویر دیاں گلیاں وچ یاہل دے مندے و سدے ویژے وچ اپنیاں سیلیاں
نال ککلی پاندی تھل کھیڈی تے گدھا پاندی اوہدے گیتاں وچ تھل تھل تے بھراوی
محبت بھراوی وڈیاں تے اوہدی حیاتی دیاں خیراں مسکن دا اک نہ مکن والا سلسلہ و سدا اے۔

۔ ککلی پان آئی آں

بادام کھان آئی آں

ہلام میرا مشھا

میں ویرے و امومنہ ڈٹھا

یاں فیر

ککلی کلیر دی فی ککلی کلیر

دوپٹہ میری بھابورا

مپک میرے ویر دی

کدی کدی اوہ ککلی پاندیاں ویر دی گل دی ساریاں سیلیاں اگے کر دی اے۔

کڑیاں چڑیاں دے ائمہ گیت جنمیں وچ دلاں دے جذبے تے احساس دی خوشبو ہوندی
اے کے عوض دے پابند نئیں ہوندے تے ایہل گیتاں وچ معنی بھنا اک بے معنی جھی گل
ہوندی اے کیوں جے بالاں دے گیت اپنے دل پر چاوے لئی ہوندے نیں تے اوہ اوہنال وچ
اوہ ای بیان کرن گے جو کہ اوہنال دے دلاں وچ اے ناکہ لماچوڑا افسہ یاں کوئی علم و دانش دی
گل اسیں ایناں گیتاں وچ نکیاں بھینیاں دے دلاں دیاں دھڑکنال سن سکدے ہاں تے جذبیاں
دی سماں چارے پاسے کھلی ہوئی محسوس کر سکدے ہاں۔

بالڑیاں توں اوہ کڑیاں بن دیاں گیتاں دے انداز تھوڑے بنے بدلتے جاندے نیں کیوں

جے گھر دے کم کار و دھن پاروں ائی و جل تھیں ملدی کہ کڑیاں ہرویلے سیلیاں نال
ککلی پانڈیاں رہن گمراں دیاں کمل کاراں توں و بیلیاں ہو کے دوپراں و لیے یاں پچھلے
پھریں کڑیاں اک کھدو نال کھینڈ دیاں نہیں جنسوں تھل آکھیا جائدا اے اس لوک گیت وچ
بھیناں دیراں دیاں بلاداں اپنے سر لیندیاں نہیں۔ بھراواں دی وڈیائی کر دیاں نہیں تے بھراواں
دے سکھاں لئی دعاواں کر دیاں نہیں تے کدھرے کدھرے بھراواں نال جھونخی موٹھی لڑیاں
وی دس دیاں نہیں۔ جراں کہ اک تھل اے۔

۔ تین تیر بآگاں دی وج کھیٹلن ویر
اک نے ماریا کس کے تیر

میں مر جلوں جیوں ویر
آل مل پورا ہو یا تحمل

تے کدھرے ویر دی وڈیاں تے تعریف ایساں کرویاں نیں۔

۔ تن تیر، کھینچن ویر
ہتھ کملن موہنے تیر
ڈھنل والا میرا ویر
کواڑ والا میرا ویر
سرباں والا میرا ویر
شکنال والا میرا ویر
آل مل لئی کڑیے
پورا ہو یا پسلا تحمل

سیاں آحمدے نمیں بھیڑاں بنن اتے اپنیاں باہواں ای کم آؤندیاں نے چاچے لئئے دے پترے مل دے یڻدھوں ہو کے مژ جاندے نمیں پر ویرست سمندر پار وی ہوون تے آ

ملے نہیں خورے بھینل دے گیتل پچھے، ایساوی چند پر کم کردا ہوندا اے جیسے پاروں اور
دیراں لئیں لیاں عمران ریاں دعاؤں ملک ریاں نہیں۔ کیوں جے دیر بھالوں چوہدریاں دے
کہیں ای کیوں نہ ہوں بھینل لئی ساہو کارای ہوندے نہیں۔

- جیوں کے اک تھل دے بول نہیں

پلا تھل

ہپتھل

مل میری دے لے دال

لمڑیاں نوں دو رپار

دیر میرا ساہو کار

ساہو کارنے کھوہ لوایا

رڑھا پانی او تمہوں آیا

رڑھ رڑھ پانیاں

سرے دانیاں

سرس پاؤاں

کبل پاؤاں

دیر نوں دیا ون جلواں

دیر اہولی ہولی جا

تنوں گنے نہ تھی واء

آل مل ہو یا تھا

"تھل" دیج دے دی مکھوڑی دی تعریف دے تھل ان دشی بھرجائی دے روپ دی
تعریف دے سروں دی گل دے تھل کڑیاں دوجیاں کڑیاں نوں ستون کارن کری کری
تھل کھیڈ ریاں دعی دے دیر نوں اپنے دیر تھل نکاوی دکھاندیاں نہیں۔

- نئی پیر، نئی پیر

محوزے والا میرا ویر

محوتی والا تیرا ویر

آجارل کے کھائیے کھیر

آل مال ہو یا تحال

ویر آیا نما کے

روٹی وی پا کے

کھانی اوڑے کھا

تئیں تے نوکری تے جا

آل مال ہو یا تحال

لوک گیتاں دے حوالے ہال چناب دے وسیب وچ کڑیاں چڑیاں دا باپن سدیاں کمینڈ
دیاں تے بے نگریاں وچ ای لگھے جاندا اے اوہ کڑیاں توں فیار بن دیاں ای اوہدے کئیں
اوہدی ماں دی داج پیندی اے۔

- کرت چرخہ داج بنا کڑیے

نہ ایویں وقت لگھا کڑیے

مل اوہ نوں داج دیاں نگریاں وچ پا دریندی اے تے اوہ اپنیاں ککلی تے تحال کمینڈ
والیاں سیلیاں ہال چئے وچ تند پان لگ پیندی اے۔ ہن اوہدے گیتاں دے رنجک بدل
جاندے نیں جذبیاں تے احساس دے ہال ہال اوہدے گیتاں وچ معنیاں دی ڈونگھائی دی
ملدی اے۔ پہلے اوہ اپنیاں ہان کڑیاں ہال ککلی پاندی سی تے تحال کمینڈی سی گذیاں
پھولے ہناندی سی ہن اوہ پنڈ دیاں ویاہیاں تے کواریاں کڑیاں وچ بس کے ون سو نے بول سن
دی اے نویاں نویاں گلاں سکھ دی اے کوئی وچھوڑے دی گل کر دی اے تے کوئی گئے دی

کے دے گیتل وچ اُیک دا درد ہوندا اے تے کے دے بولل دج دیکھ دیاں گلاں ہے
نواں آؤن والیاں کڑیاں اپنے دیراں نوں نہیں بھل دیاں۔

ترنجیں وچ اک دوچے نوں چھینچھاڑ دے ہل ہل ملکی دی پادتے گدھے پنیدے نہیں۔
چرٹے دی لے دے ہل چرٹے ہل دیاں سرفاں دی چھڑھانڈاں نہیں تے بسیں اپنے جن درجے
بھرا دل دکھے کے آحمدی اے۔

۔ مل گھلنی نہیں پلانی

جن بھیل دیراں نوں بدھی نہیں للفن۔
تے کدی بھرا دے روپ دی تعریف کر دی اے

سک پاش ڈیاں دی

دیر میرا نج سوہنا جیوں سک مر جیاں دی

دوہنے اوچے دوہتا ایں

سارے فی سکول وچوں میرا دیر اسوہتا ایں

تے کدھرے دیر دے ساہو کار ہون دی گل کر دی اے

گل کیستھا لڑی والا

سارے فی سکول وچوں میرا دیر گھری والا

اوچے گھر اس نوں گندے موئی جتھوں میرا دیر لکھدا

یاں فیر

"ساری جنگ سایکل لئے میرا دیر سکوزے"

آکھے کے دیر دی دیواری کر دیاں نہیں

ترنجیں وچ دیراں والیاں بھیں دے ہل اوہ بھیں دی ہونڈاں نہیں جنسی دے گھر اس
وچ کوئی دیر نہیں ہوندا اوہ کسریں چپ رہ سکھاں نہیں اوہنک دے گیتل وچ اک کرلات تے
درد ہوندا اے۔ میرا مل نوں چیر دا ہوا لکھ جاندا اے ایسہ بول اوہنک دے جیون دی بے دی

تے اندر دی تصویر ہوندے نہیں۔

بـ باری وچ بھنی آں

ربا مینوں دیر دئیں نت سکدی رہنی آں

پانائپونادے سینا کسے

جنہاں دا کوئی دیر نہیں اوہناں بھیناں دا جینا کیه

بھیناں رومنداں چچو کر کھڑکے، جنہاں دے گھر دیر نہیں

ایں محرومی تے ادائی دا ذکر بولیاں ہگدے ہے تے ماہیے وچ تھاں تھاں تے مدد اے اک
نمائی بھین کسراں ترلے کر کے رب کو لوں دیر لئی دعاواں منکدی اے۔

اک ربادیر دئیں

میری ساری عمر دے پیکے

یاں

اک ربادیر دئیں

سو نہ کھان نوں بڑا جی کروا

باریں بر سیں کھٹن گیاتے کھٹ کے لیا ٹھوٹھی

اک دیر دے دے ربا، میری لا جنگلاں وچ بولی

ایسراں ماناں والیاں بھیناں دے بول مان تے جذبے نال بھرے ہوندے نہیں جنہاں وچ
اوہ اپنے دیر دی کالی بدل وانگوں سمجھی ڈانگ دا ذکر کر دیاں نہیں تے اپنے دیر دی کری ڈے
صاحب دے برابر دیکھ دیاں نہیں۔

ڈے صاحب دے برابر کری

انج میرے دیرے دی

چھکاں پور دے امال دے جائے

چاچے تائے مطلب دے
جھنے و جدی بدل و انگوں سجدی
کلی ڈانگ میرے ویرے دی

تے کدھرے
بارہیں بر سیں کھٹن گیاتے کھٹ کے لیا پڑے
نی جیدا اکڑے ویر ہو دے اوہ سو پر دلیں وی نیزے
تے کدھرنے بھیناں ویراں نوں مخول وی کر دیاں نیں
لگھے گئے نیں شمل ویر میرے
تے لوکاں بھانے صاحب نیں لگھے

بھیناں دے دلاں دے چاء تے سدھراں اوں دیلے پورے ہوندے نیں جدول ویر
گھوڑی چڑھدے نیں۔ اصل وچ ایسہ ای اوہ دن ہوندا اے جیدا ذکر بھیناں ککلی
پاندیاں تے تحال کھیڈ دیاں کر دیاں نیں بھیناں ویراں دے گھوڑی چڑھن توں اک دن پہلے
ای شام دیلے اپنیاں ککلی تے تحال دیاں ہانتاں نوں اے کے ویراں دے ٹکناں دے
گیت گاؤندیاں نیں جیدے وچ ویراں دی حیاتی دیاں وعاواں تے بھنے پیار دا ذکر ہوندا اے۔
ویراں دے گھوڑی چڑھن دیلے بھیناں ویر دی گھوڑی دیاں واگاں پھڑ دیاں نیں تے ویر
وی بھین نوں "واگ پھڑائی" دیندا اے۔

بھیناں واگاں پھڑ دیاں نیں

بھین پھڑی واگ

چخ روپے بھین والاگ

بوری جھوٹی بھین والاگ

بھیناں ایس دیلے بھراواں کو لوں موہنہ مٹکاں مرادیں یعنیاں نے تے بھراوی برے چاء

تال بھیناں نوں راضی کر دے نہیں۔ جنگ و دعا ہوں مگروں (لوک گیتل دے حوالے تال جنگ
تال بندے ای جاندے سن کڑیاں گمر وچ گدھے پاندیاں نہیں۔ بھین اپنے دیر دی جنگ جان
مگروں گمر وچ اپنیاں سیلیاں تال رل کے گدھا پاندی اے بھیناں گدھے دے بولاں وچ دیر
دے ٹکلنیاں دی سلامتی دیاں خیراں منگدی اے۔

بارہیں بر سیں کھٹن گیاتے کھٹ کے لیاندی پرات
اج میرے دیرے دی ٹکلنیاں والی رات
بارہیں بر سیں کھٹن گیاتے کھٹ کے لیاندے ہیں
دیرا چڑھ گھوڑی بھین پھڑے تیری داگ
بارہیں بر سیں کھٹن گیاتے کھٹ کے لیاندی تحالی
اج میرے دیرے دی بھجی پھرے گی سالی
بارہیں بر سیں کھٹن گیاتے کھٹ کے لیا یا چھولے
اج میرے دیرے دے کون برابر بولے
بارہیں بر سیں کھٹن گیاتے کھٹ کے لیا اوڑیاں
اج میرے دیرے دے بیٹھو چھن گیناں وریاں

سیانے آکھدے نہیں، دھیاں پر ایاد ہن ہوندیاں نہیں، ائمہ چڑیاں دا چبہ اک دن اوڑجاڑا
ہوندا اے۔

اپنے گھر کو شجال دیاں ڈاراں کیڑا سدار کھیوے
سیلیاں تال گدھا پاندیاں ککلی پاندیاں تے تحمل کھیڈ دیاں باہل دے دیڑے چڑھ
کت دیاں دن پل بن کے لئکھ جاندے نہیں، بھل دھری دے دیں نوں چھڈن راوٹا نیڑے
آجائندے اے۔ جھتے دیر دا پیار ملیا ہو دے۔ جنہیں سیلیاں تال گڈیاں پنولے کھیڈ کے جوان
ہوئی ہو دے اوہنال گلیاں تے سیلیاں نوں چھڈن گلیاں دکھ ہونا اک فطری گل اے۔
بھیناں دی رخصتی دیلے دے ایناں گیتل وچ ایناں درد تے سوز ہوندا اے بچے پتھر دل

وی موم ہو جاندے نہیں کھارتے لگدے لائے جدوں ڈولی چکن لگدے نہیں ٹل ایک درد
بھری آواز اٹھدی اے۔

۔ رنگ رنگیلی ڈولی میری
پہل اج نہ ٹوروے
مینوں رکھ لے اک دن ہوروے

پہل توں گروں کڑیاں اوے دیرول گیت دی ممار موڑ یعنیاں نے بنے کدی وی بھین
وی کوئی گل نئیں موڑی ہوندی۔

۔ لے چلے دیرا لے چلے
ڈولڑی پا کے کمار
دیرا رکھ لے اج دی رات

اسہ قانون از لال توں انسانی وسیب دے ٹل اے کہ انکھاں تے غیر تھیں والیاں کدی
انھیاں ڈولیاں روکیاں نئیں سکوں اگلے پنڈا پڑا کے مڑوے نہیں۔
بھین دے دل توں دلا سہ دین لئی کجھ کڑیاں دیرلوں بول دیاں نہیں۔

۔ میرا پنچھی ٹال اقرار نی
میں کنج رکھاں اج دی رات نی

جدوں بھیناں و کھدیاں نہیں کہ ہن ڈولی ٹرپی اے تے پنڈوں باہر رنگ اوہدیاں سیلیاں
اوہدی ڈولی دے ٹال ٹل گیت بول دیاں جاندیاں نہیں
۔ میری ڈولی دے رتھے چیرے نی ماں
مینوں و دعیا کر دے دیرے نی مل
پھری ڈولی نوں ٹگے ہیرے نی مل

مینوں دعیا کر دے ویرے نی ماں

بھیناں بابل دھرمی دے دیں نوں چند جاندیاں نیں پرانے گمراں وچ جاؤ سدیاں نیں
بھیرے اوہناں دے اصل گمراہی ہوندے نیں پرماتماں تیکراوہنؤں ماں دی محبت تے پیورا
پیار بڑا ستاند اے ویر دی یاد اوہنؤں کدی دی آرام ٹال نئیں بمن دیندی بھین ویاہ توں گمراوں
وی دنال دنال مگروں پیکے گمراہ پھیرا نوہ را کھدی اے تے گیتاں وچ ای اپنیاں سیلیاں ٹال
رل کے آکھدی اے۔

کنک تے چھولیاں دا کھیت فی بھابو

سہجے سہجے نرے گا

دیر دھرمی دا دیس فی بھابو

سہجے سہجے دمرے گا

کل تک تے بھین اپنے ویر دے گمراہ حکومت کر دی سی بابل دھرمی دے ویرے وچ
پردھان سی ویر اوہدی گل نوں بھوئیں تے نئیں سی ڈیکن دیندا بابل اوہدی خوشی لئی دن رات
سیلیاں وچ کم کار کردا اسی اج اوس لاؤلی تے نازال ٹال پلی بھین نوں نویں گھروچ کوئی پیچھہدا
ای نئیں۔

بھیرے گمراہ جاندی اے حکومت ننان تے سس دی اے نہ ویکیاں والا پیار اے نہ
ای گھردی سرداری نہ ماں دی محبت نہ سیلیاں دے کھ نیں نہ ویر دا پیار اے نہ ای بابل دا
پیار، سگوں سک تے ننان دے طعنے نیں بھیرے ہر دیلے اوہدے اندر نوں ساڑوے نیں تے
اوہ ویر دی اڈیک وچ اوں سیاں پاندی اے اڈوے کلوان نوں سدے دیندی اے ویر دے بوتے
دی کوئھے چڑھ چڑھ کے دھوڑ دیکھدی اے اوڑک ویر ندیاں چیر کے پیاں دا چن بن کے
آمد اے اوہدیاں سدھراں خوشیاں بن کے نج اٹھیاں نیں، دھرتی تے اوہدے پیر نئیں
مکلاے بھین ویر دے بوتے نوں سرماں دا چن پاندی اے ویر دے سونے دی جنگیری والا کرتا

کلی تے منگدی اے ویر لئی رتا پنگ و چھاندی اے، ویر جے پانی منگدا اے تے بوری مجھ
چواندی اے روٹی دی تحمل گری میوے کھواندی اے آندھنیں گواندھنیں نوں دسدی پھردی
اے۔

سال آخر سال ہوندیاں نیں اوہنوں اوہدے ویر دا گھر آؤنا چنگانسیں لگدا اوہ مومنوں
تے کجھ نسیں بولدی پرمونہ وج بڑبڑ ضرور کر دی اے اندر باہر آؤندی جاندی ایویں ای گلاں
پی کر دی اے تے کدھرے اوہدے ویر دے آون تے بواہی نسیں کھولدی ایناں دکھاں دا
اطھار دی بھیں لوک گیتاں وج کر دی اے جنمیں وج درد دی اک کرلاٹ ملدی اے۔

میرے ویر نوں مندانہ آکھیں
میری بھانویں گت پٹ لے

تے کدھرے ویر نوں تھندا نہ لائے دین پاروں سس نوں اوہدی بوری مجھ مرن دی بد دعا
ویندی اے۔

سے تیری بوری مر جائے
میرے ویر نوں تھندا نہیں لایا
یاں

میرا ویر پروہنا آیا تے بنیاں توں کھنڈ مکھی
سے ویر نوں مندانہ بولیں
میری بھانویں جند کٹھ لے

ویر دے آون دی خبر سن کے اوہدے مومنوں بیڑے بول نکل دے نیں اوہدے دل
ویاں جند بیاں دے عکاس ہوندے نیں۔

مکھی ڈھوکنی دے کر ڈکرے
ان میرے ویر نے آؤنا وے قصائیا کر کرے

تے جدوں دیر نوں آئیں مدنگو جانداں نمیں فیر اوہ دیر دی اٹیک وچ ڈلی رہندی
اے اوہ نوں اک اک پل درہیں بیڑا لگدا اے تے اوہ ہواں کو لوں اپنے دیرے
دے پتے بجهدی پھردی اے۔

۔ کوٹھے توں اڈ کلوں

پتے دے مینوں میرے دیر داتخوں سونے دی چنج لاواں
کوٹھے توں اڈ کلوں

پتے دے مینوں دیرے داتخوں چوریاں کٹ پلوں

تے جے کر دیر بوجھے دور ہون پاروں ہمیتی کیتیں نہ آ سکے ہون تے دیراں کو لوں
دچھڑاں دی بھیناں نوں چڑھے ہون تے اوہ آحمدی اے۔

۔ روٹی توے اتے پھل گئی آ
ذنوں گھمل دیر دے تیری صورت بھل گئی آ

ا یمنل دکھل تے اکاپاں وچ بھیں نوں مل پوتے بھیں بھراواں دی یاد ستندی اے
اوہ اپنی مرضی تال اپنے پیسکے دی نئیں آ سکدی تے کھل کے یاد دی نئیں کر سکدی تے
ایساں اوہ اپنے گیتیں وچ ای اپنے دل دی ہواڑ کھد دی اے۔ بھیں دیر نوں مخاطب کر کے
آحمدی اے۔

۔ دیر اگھر گمر دھریکاں پھلیاں

ا یمنل دھریکاں دی لختدی چھل

دیر اتوں آگھرے

لے چل مل پجودے دیں

تے اوہ دے تال دیاں کڑیاں اوہ دے دیر و لوں بول دیاں نمیں۔

بکن آواں بھین بھولئے

میرے ساتھی تل لگھے گئے دور

بھینے توں رہ گھرے

س اپنی دے کول

لی توں رہ گھرے

چوہدری مقصود ناصر ہوری اپنی کتاب بھین بھرا دے چے پیار بارے بخا ب دے لوک
گیت وچ لکھدے نیں۔

"ہناں پیار بھرے مشے گیتاں وچ بھرا دی محبت" بھین دے دل وچ ٹھاٹھاں مار دے
سندرو انگوں نظریں آؤندی اے، بھین سمجھدی اے پئی دنیادے سارے ٹوہرتے چوہدری پنے
اوہدے بھرا نال نیں، ایہہ گیت بھین بھرا دے پیار دی اک ایسی تصوری نیں جنسوں و یکھدیاں
اسیں تھک دے نئیں۔ ایہہ گیت سدا بھار گیت نیں جیسے بولالا دے وچ بھین دے
ڈو گئے، چے تے نگھے پیار دیاں چھلاں پڑھن سن دا لے دی کلیجے نوں ہتھ پا یمندیاں نیں تے
بھین دی تھاں بھرا دے دل وچ اتنی اچی کر جاندیاں نیں کہ ہور کے دی رشتے دی او تھوں
تیک پہنچ نیں چنیدی۔

ویر بھین دے گھر آوے تے اوہ اپنے دل دیاں ساریاں گلاں اپنے ویر نال کر دی اے
کیوں جے اوہ جان دی اے اوہدا مان تران اوہدا ویر اے بھیناں اپنے دکھاں نوں صرف ویر اں
اگے ای بیان کر دیاں نیں ویر ورہیاں گھروں آوے تے بھین دے مو نہوں بے اختیار نکل دا
اے۔

- پڑے اتے بہ جاویرنا

س چند ری دے روگ سنداں

کری تے بہو ویر دے

چہاں چھوں آیاں ایس دن روکونتے رہو ویر دے

تے کدمی کدمی کڑیاں رل مل کے بہ کے اپنے دکھاں نوں آپ اک دوچے اگے چھوں

دیاں نہیں اک کڑی دلوں تے دو جی دیر دلوں جواب دیندی اے۔

س س پا دے چکلی
سو ہر اگھناوے بھنگ
دیر دلوں جواب ملدا اے
بھنگ رابوٹا پٹ شاں
چکلی دے ٹوٹے چار

تے فیر بھین آکھدی اے
س س نے لاه لیناں چوڑیاں
سو ہرے نے لاه لیئے بند
تے دیر دلوں جواب ملدا اے
نیلا گھوڑا ویج کے
ہنا دیاں بھیناں نوں بند

گل دا کینٹھا ویج کے
ہنا دیاں بھیناں نوں چند

تے جدوں دیر آؤندے نہیں تے آندھ گوانڈھ دیاں کڑیاں اوہدے گھر آؤندیاں نہیں تے
پچھہ دیاں نہیں کہ تیرا دیر آیا سی کیہ کمھ لیا اے۔ تے بھیناں بڑے مان نال دیر دیاں لیا ایاں
ہویاں چیز ایاں اپنیاں سیلیاں نوں دکھاندیاں نہیں۔

آہنڈ نال گواہنڈ نال بھن گلیاں دیر کیہ کمھ لیا۔
جھگاچنی، ونگاں اڑیو سرنوں گمنا پایا

بھیناں نوں سدا دیر ایں دیاں اڑیکاں ہندیاں نہیں تے انکھی دیر دی اپنیاں بھیناں دے

گھر ایاں پل پل دیاں خبریں رکھدے نہیں تے بھینیں دے مان نوں کہدے وی شن یعنی
دیندے۔ پر جدوں کوئی بھیں دیر توں بغیر رہ جائے تے دوجیاں دے گھر آؤندے ویراں نوں
ویکھ کے اوہ اوس جسی ہو جاندی اے کہ میں کلوں نوں سنبھال دیندی تے کہی راہیاں نوں پی
پچھدی اے۔

بھائیاں را پسنا جاندا
جاناتوں کمیرے دیں
جانابی بی میں تم رے پیڑے
دے کوئی سنیادے لے جاؤں
جا آکھنا میری ماں رانی نوں
دھیاں کیوں ورتاں دور
تے دوجیاں کڑیاں دلوں جواب آؤندیاں جیسا کہ بھرا دلوں بول دیاں نہیں۔

میں نہ دیاں دور
دیاں اوہناں دے لیکھ
اج بناؤں پنیاں
پرسوں بھینیاں دے دیں
ویاہ توں گھروں کے مجبوری پاروں جدوں دیر بھینیاں نوں لین نہیں آؤندے تے سس
تے ننان دے طعنیاں توں تک آکے دیر نوں خط لکھدی اے۔
لوڑے دیلے خط ملياں

دیر شام دی گذی چڑھ آیا
اوڑک بھیں داجی سوہرے گھر لگ جاندیاں تے ننان ویاہ کے اپنے گھر ز جاندی اے سس
بدھڑی ہو جاندی اے بدھا بدھی انیوں بیٹھے جیوں بیٹھے چور والی صورت دکھالی دیندی اے
بھرا گھر پت بھدا اے تے بھیں بڑے چاہواں نال بھرا گھر آؤندی اے۔
باپوں مجھاں دے سنگل پیڑا وے

دیر گھر پت بیما

دیر دے تال تال بھین وی پڑاں والی ہو جاندی اے تے جدوں اوہ اپنے پڑاں نوں لوری
ویندی اے اپنے دیراں دے پیار دے ذکر نوں اوس دیلے وی نئیں۔ صلدی لوری ویندیاں
اگھے وی اے۔

- دور در کتیا، جنگل ستیا

جنگلیں کائے، جیون کا کے دے مائے
اوڑک بھین اپنے پڑاں ویاندی اے تے اوس دیلے وی اپنے دیراں نوں نئیں
. صلدی۔

- پھلاں بھری چنگیراں پھل تو ری دا

ایس دیلے دے تال ملاں لوڑی دا

مکدی گل ایسہ دے کہ ایہناں گیتاں وچ بھین بھرا دی محبت راوی دیاں چھلاں و آنکوں
ٹھاٹھاں مار دی نظری آؤندی اے۔ ایہناں گیتاں وچوں سانوں پتہ چلدا اے کہ بھین دے ٹوہر
تے جک تے چودہ ہر دیراں تال ہوندی اے ایہناں گیتاں وچ پیاراں محبتیں تے خلوصاں دے
تال تال جذبیاں دے دریا دگدے و کھالی ویندے نیں جیڑے کدی وی سک نئیں سکدے
سکوں دیلے دے تال تال چڑھ دے جاندے نیں ایہاں دی روائی وچ تیزی آؤندی جاندی
اے۔

لوک گیتاں دے ایسہ مختاریے تے نقشے اوس دیلے دے پنجاب دیاں جیون دیاں
جاگدیاں مورتیں نیں جدوں پنجاب دیس وچ، پیار خلوص محبت و فائماں دے پنج دریا، دگدے
سن، جدوں پنجاب دیاں داواں وچ نفرت حرث و ہوس، دیر تے نفو نفی جی آلوگی نئیں
ہی۔ ایسہ گیت اوس دور دیاں یادگار تصویراں نیں جدوں رشتیاں والقدس تے احرام ہی
جدوں یار یاریاں پالدے سن ایہناں گیتاں وچ اسیں اپنا اج تے کل بڑے سوہنے ڈمنگ تال
و کچھ سکدے ہاں۔

لوک گیتاں وچہ انگل ساکال دا ذکر

کرنمار کرتار نے سارے انسانوں نوں اُک جلن تو پیدا کیتا اے تے فیر انسان دیاں
ھکلاں تے عتکاں و کھو دکھ بنا یاں نیں۔ انسان نوں پیدا اکن گروں حیاتی گزارن دے ڈھنگ
دی دے نیں اُک دوجے ہل مل رہن دے طریقے انسانیت دا احترام رشتیاں دا تقدس تے
آپے دفع پیار محبت جیسے لافالی تے من موہنے ڈھنگ مولاپاک نے سانوں ایسیں لئی سکھائے
ہن جے اسیں سکھی حیاتی گزار سکے۔

دنیا دے ماںک تے خالق نے انسان نوں پیدا کر کے ائمہ دی دس دنماںے جے اسیں
ایتھے سدا لئی نہیں سکوں کمھ دیر لئے جیون لئی آئے آں تے اُک دن تھانوں میرے اگے^۱
اپنے اوس جیون والیکھادیوں ناے بیڑا تسل نے دنیا وچ گزاریا اے۔ اج انسان اپنی برادری
دولت تے انگل ساکل تے بڑا مل کر دا اے جلانکہ اللہ تعالیٰ نے اپنی آخری تے پنجی کتب دفع
ائمہ حکم محل کے ساریاں دنیا دی گلاں و اپول کھول دتا اے کر۔

”اسل تھانوں اکو جان تو پیدا کیتا اے تے تھلوے اکوں قبیلے ایس لئی ہٹئے، ہن جے
تھڈی سیان لئی آسلن ہووے تے یاد رکھیا جے اللہ دے دربار دفع اوے بندے دی عزت
تے آور بعاء اے بیڑا متقی اے۔“

مولاناپاک نے اپنے بندیاں نوں الیساں دے اصول تے قحمدے دے، ہن جے انسان اج
دی اوہنہاں تے عمل کرے تے اودہ اپنے سارے دکھل دا آپاء کر سکدا اے اج دے اذین دی
بیج شش خود نمائی تے جھوٹی دویاں ایسیں اچے چے اصولاں توں ددری پاروں اے۔

معاشرے دفع رہنڈیاں ہویاں انسان نوں دوجے انسانوں ہل کلکھل کم چیندے رہنے
نیں۔ سیاں نے آنکھے نیں۔ جے گلیاں دے گلکھل ہل دی دگاٹنی نمیں چاہیدی کیوں جے
کدی اوہنہاں ہل دی کم پے سکدا اے۔ ائمہ تے معاشرے دفع رہنڈیاں ہویاں معاشرے
دے لوگل دیاں اودہ گلاں نیں۔ بیڑا کہ اوہنیں اُک لمی حیاتی گزارن گروں سانوں دیاں
نیں۔ بیڑا کہ اُک حقیقت دے طور تے کل دی تے اج دی فیاں جاندیاں سن پر جدوں
اسیں اوس پنجی کتب دل جعلت پاندے آں جیسے دفع کوئی شک والی گل نہیں تے بیڑا

کمل والا وحدہ لا شرک اے جیرا جان دا سی کہ میں اپنے پیدا کیتے ہوئے بندے نوں
کسراں دے اصول دیواں گاتے ائمہ سوہنی تے سکون بھری جندڑی مگذار کئے گا۔

جسراں کے پسلے مگل ہوئی کہ انسان معاشرتی حیوان اے تے ائمہ دوجے انسانوں توں وکھ
ہو کے کلا جنگلاں دوج نئیں جی کہدا تے جدؤں انسان انسانوں دوج رہو گاتے سو اچیاں نیواں
تے چنگیاں مندیاں ہوں گیناں کئی رو سے تے منیوے چلن گے، دنیادے سر جنمادی نوں
ایمانیاں گکاں دا پسلے توں پاہی ایس لئی اوس خالق نے سانوں رشتیاں دے تقدس تے احترام
لئی کبھی اصول و سے نیں جنمادی تے عمل کرن توں بغیر معاشرے دوج انصاف، امن، محبت تے
پیاراں خلوصاں دیاں واواں نئیں چل کیدیاں، سکھاں تے موجاں دیاں گھریاں کدے وی
آباد نئیں ہو کیدیاں مگوں معاشرے دوج ظلم، کروده کھج دھرو، حسد، کبر، جیماں، واچھزاں تے
بلاؤں ہر پاسے ساڑی راہ مل کے بینہیماں ہوون گیناں جنمادی دے آکھے لگ کے ایسیں
اپنے دیراں، بھینیاں بھراواں، تے ہور کئی مقدس تے پاک پوتراشتیاں دا احترام تے مقام بھل
جاواں گے اک نظر اوہناں اصولاں ول وی جنمادی دا ذکر اپردا کت ہویا اے کہ اوہ اصول کیے
نیں۔

الله تعالیٰ نے اپنی وحدت بیان کرن میں رسول پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی
رسالت دا ذکر کیتا اے۔ ایناں غنیادی تے ضروری گلاں توں بعد انسانی حقوق دے حوالے نال
جس رشتے تے ہستی دا ذکر سب توں ابھروں ملدا اے اوہ اے "مال" دا ذکر قرآن پاک دج کئی
تحال تے ایس مگل دا ذکر اے کہ اسی تہائے تے مال دا احترام لازم کر دتا اے۔

قرآن پاک توں بعد جہڑاں حمدیاں نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دیاں ساڑے یتکر
آئیاں اوہناں دج وی مال دے احترام تے وڈیائی عظمت تے شان دے ذکردار نگ سب توں
گوڑھا اے اک دو حمدیاں بیان کردا ہاں۔

نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے فرمایا کہ۔

جنت مال دے پیراں دے تحملے دے تے اک تحال اتے تے ائمہ وی حکم اے کہ
نامرا دا اے اوہ بندہ جیمی دے والدین چوں اک یادو مال یا باپ زندہ ہووے تے اوہ جنت دج

نہ جاوے مطلب ایسہ دے کہ انسان بھاویں ساری حیاتی مل دی خدمت کردار ہوئے۔
بلدیاں رتال چوں نگھے کے مل نوں چک کے حج کران لے جلوے اوہ اپنی مل دا اک رات، دا
دی حق ادا نہیں کر سکدا۔

ہن ویکھنا ایسہ دے کہ ساڑی ربتل وچ تے لوک گیتل وچ لوک اوب دے رچناوال
نے مل نوں کنل کو مقام دتا اے۔

لوک شاعر اں مل دے ایس عظیم رشتے دے مقام تے احرام نوں لوکائی تیکر کیوں تے
کسراں پہنچایا اے۔ کیوں جے سیانے آحمدے نیں کہ لوک گیت ای اپنے علاقے دیاں
تصویر اں ہوندے نیں۔

جنجلی اوب دی اک لوک صنف جنوں ایسیں ہحدے آحمدے ہل اوہدے وچ ماپیاں دا
ذکر کجھ ایساں بیان کیتا جاند اے۔

ہحدے پیاگئے

ماپے سدا نہیں رہنے

دکھ جندڑی دے سئے

ایسہ دیلے فیر نہیں آنے

اوہ گل سن چھلیا

کلاں

اوہ ملوں

ٹھنڈیاں چھاوں

حدیث دیاں کتاباں وچ اک واقعہ دا ذکر انجھ ملدا اے کہ
حضرت موسیٰ علیہ اسلام اللہ تعالیٰ تال کلام کر دے ہوندے من ایساں ای روز و اگھوں
جدوں اوہ اللہ تعالیٰ تال گھاں کرن لئی طور پہاڑوں چلتے پہاڑ مل پیا مولا پاک دلوں و اج آئی
کہ موسیٰ رک جا اج تیرے مگر تیرے لئے دعا کرن والی تیری مل مر گئی اے۔

گل ایسہ دے کہ ماں پڑاں لئی دعا کرے تے مولا پاک قبول کر لیندے نہیں۔
اک بولی وچ ایس گل نوں ایساں بیان کیتا گیا اے۔

جاند اُنی جاندا

جس گھر میں نہ ہو دے رب پھیر کے مومنہ لگھو جاندا
ان سن حیاتی دیاں دھنڈیاں وچ کنل ای کیوں نہ رجھ جاوے کڑیاں چڑیاں لکھاں واہاں
تے کیوں نہ دیا ہیاں جاون جدول وی کدھرے کٹھیاں بیٹھن گئیاں اپنے مل پیوں نوں ضرور
یاد کرن گئیاں جیسی سب توں وڈی مثل اک بولی اے۔

تن رنگ نئیں بھل دے

ماپے، حسن، جوانی

کڑیاں کی عمرے اپنیاں ہانٹیں مل رل کے ککلی پاندیاں تے تحال کھینڈ دیاں نہیں
ایٹھاں دے گیتاں دے بولاں چوں ماں مل پیارتے مل لئی لمی عمردی دعا دے منظر بڑے سونے
سدے نہیں۔ کیوں جے کڑیاں چڑیاں دے جیون وچ رنگ سدا ملوں مال ہوندا اے ایس کر
کے مرداں دے گیتاں نالوں سوانیاں دے گیتاں وچ "ماں" دا نال بار بار آؤندا اے گئیاں
کڑیاں دا اک گیت تحال۔

کھوہ وچ پانی

مال میری رانی

پیو میرا راجہ

بیٹھنے گھوڑا تازہ

چاندی دیاں پوڑیاں سونے دا دروازہ

آل مل ہو یا تحال

اک ہو تحال وچ مل دی لمی عمردی دعا تے مل دی آئی مرن دی دعا کجھ ایساں اے۔
چھٹی چھاں جیوے مل

میں مرحل
سکھریاں خروزے کھل
کھاندی کھاندی کھل جال
کلبلوں آندی گوری گال
گوری گال گلابی و چھا
مارے سنگ تزاوے رسہ
منڈے کھیڑن گلی ڈنڈا
کڑیاں چڑیاں نہاندیاں
مرد کر کے لیکھا ہا
رہاں گھرو سامراں
آل مل ہو یا تحال

کڑیاں دیاں ساریاں گیتاں وچ ماں دا ذکر بڑے پیار تے چاء نال کیتا گیا ہوندا اے تے
سارے دکھاں نوں دھیاں اپنیاں ملوں اگے ای بیان کر دیاں نیں کدی لوک گیتل را ہیں تے
کدی ساہمنے بیٹھا کے۔

مل دا ذکر کڑیاں چڑیاں دے گیتاں وچ سب توں بوہتا ملدا اے ککلی ہووے یاں
تحال ترنجن وچ چہ نے دیاں سراں ہوون یاں سوہرے گمراں وچ دکھاں درداں دے حال
دھیاں دھیانیاں اپنیاں ملوں نوں اپنے گیتاں وچ کدی وی نئیں۔ حملیاں کدی مل دے لے
والاں دا ذکر تے کدی ماں اگے حیاتی دے دکھاں دارونا گل کیہ کڑیاں اپنیاں ملوں نال تصوراں
تے خیالاں خیالاں وچ اپنے دلاں دی ہواڑ کنڈھ دیاں نیں۔

کڑی لئی سب توں او کھاو طا اورہ ہوندا اے جدوں اوہ اپنے پیکے گھرنوں چھڈ کے جاون
لگدی اے اوہنوں مل دا پیار بڑا یاد آؤندی اے تے اوہ ماں اگے تر لے پام پاء کے آحمدی اے۔

اج دی رہاڑی رکھ لے ڈولی نی مل
 رہاں باپ دی بن کے گولی نی مل
 ایمناں گیتاں وچ اک درد تے سوز دی کرلاٹ ہوندی اے جسنوں انظاں دی پناری وچ
 بند نئیں کیتا جا سکدا جیسی نظریاں مل تصویر نئیں کچھی جا سکدی جسنوں صرف محسوس ای
 کیتا جا سکدا اے۔ ایسے گیت کڑیاں رل کے اوس دیلے بولدمیاں نیں جدوں ڈولی ٹرن گدی
 اے کچھ کڑیاں رل کے اوس دیلے بول دیاں نیں جدوں ڈولی ٹرن گدی اے کچھ کڑیاں جاندی
 ہوئی کڑی دلوں بولدمیاں نیں تے کچھ کڑیاں مل دلوں جواب دیندیاں نیں
 میری ڈولی دا دان پرانا نی مل
 دھیاں ہندیاں نیں دھن بیگانہ نی مل
 میری ڈولی رج کے دیکھ نی مل
 اسال جانا بیگانے دیں نی مل
 تیرے بوہے آیا ماہی نی مل
 میں تل ہو گئی اج پرانی نی مل
 پر دلیں جاندی ہوئی دھمی بار پار مال نوں مخاطب کر کے آکھدی اے مل ساؤ آکھیا سنیا
 معاف کریں تے ساؤے گھراں دیاں دی خبراں رکھیں۔

نہ میں لڑی تے نہ میں بولی نی مل
 میری رکھ لے اج توں ڈولی نی مل
 میری ڈولی تے پئے کھیں نی مل
 میں تل چلی پائے دیں نی مل
 تیرا کدے نہ موڑیا آکھا نی مل
 تے لے پھیر رب راکھا نی مل

دھیاں اپنے گھراں وچ جاو سدیاں نیں تے ماواں دھیاں دی تحمل تے پڑاں نوں دیاہ کے
 اپنے گھردی کی نوں پورن لئی نو نہاں لے آؤ نہیاں نیں او دھر دھی رانی سوہرے جن گھروں

ہر دی میں میں اُنک وجہ رہندی اے تے اپنے گیتاں وجہ نت میں توں یاد کر دی اے خط
لکھدی اے کانواں ہتھ سدے گھنڈی اے تے آوندے جاندے راہیاں کولوں بچھدی پھر
دی اے۔

بھائی راہیا جاندیا

جاناتوں کیڑے دلیں

جانابی بی میں تیرے پکڑے

دے نیا لے جاؤں

جا آکھنا میری ماں رانی نوں

دھیاں کیوں درتاں دور

ترنجناں وجہ جدوں دی کڑیاں کنھیاں ہو کے بہنداں نہیں اوہناں وے گیتاں وجہ مایاں
واذکر اک اپنا وکھرا رنگ تے سر لے کے آوندا اے جیدے وجہ صرف پالاں دے گیتاں
و انگوں دل پر چاوے دیاں گلاں ای نئیں ہونداں سگوں حیاتی دے لمے چوڑے مسلکے دکھاں
درداں دیاں کھاتیاں بیان کیتاں جاندیاں نہیں جیویں۔

چڑھ دے چنال تیرے مٹھ تے سکری
ماپے ہوندے نہیں دھیاں دی فکری
چڑھ دے چنال تیرے گٹھ گٹھ لالی
ماپے ہوندے نہیں دھیاں دے والی
چڑھ دے چنال تیرے مٹھ تے بوکر
ماپے ہوندے نہیں دھیاں دے نوکر
چڑھ دے چنال تو آدمیں دیزے
دھیاں دے دکھرے کون نبیش رے
پرانے دلیں اک تے دھی دادل نئیں لگدا دو جاناندھ تے سس اوہنوں بھک کر دیاں نہیں

کہی دا ج گھٹ ہوون دے طعنے تے کہی کم نہ کرنا دے مہنسے کہی پانی نہ بھرن تے
بھڑکاں تے کہی چکی نہ بیسن تے ماراں ایسو جیساں کئی گلاں کڑیاں دے لوک گیتاں وچ
شامل ہو کے سوز تے گداز پیدا کر دندیاں نیں۔ کڑیاں ایناں دکھاں وچ اپنی مل رانی نوں
کسراں یاد کر دیاں نیں۔

آیا دسکہ کی دکھ مائے رانجیت
کہی تک جا سڑا حال مائے رانجیت
کہی میں فی مائے بھولیے
کے میں تل دکھ سکھ پھولیے

ایساں دکھاں تے درداں نوں کے لوک شاعر نے اپنے اک گیت وچ ایراں بیان کیتا
اے دنیا نوں اک کھوہ دی مثال دے کے عورت نوں دھی 'نو نہ مل تے سس دے روپ وچ
اکو تھاں تے کھڑا کر دتاے۔

کچی کھوہی تے بوکا چم دا مائے
جتنے سرمی پانی بھرے
اک بھرے تے دو جا بھن دھرے
سانوں نو نماں نوں دوش دھرے
کچی کھوہی تے بوکا رانگلا مائے
جتنے ابرمی پانی بھرے
اک بھرے تے دو جا سر دھرے
سانوں دھیاں نوں یاد کے

دھیاں پڑاں نوں جیڑیاں موجاں تے رونقاں ماؤں دیاں ہوندیاں نیں اوہناں دا اظہار
اک گئی جنی تشبیہ ہل کیتا جاندیاے

میں سو سو رکھ پئی لاؤں
رکھ تل ہرے بھرے

ہواں چھوٹیاں
کون کرے چھاوائیں

لوک گیتاں دے حوالے ہل جے اسیں مل دا ذکر کریئے تے خورے مل دیاں دھلوائیں
و انکوں ایسہ سلسلہ کدی دی نہ کسکے۔ ہولی ہولی کڑیاں بیگانے دیں ہل پست پاء یعنیاں
نیں بہیدا مطلب ایسہ نہیں کہ مل دی یاد بھل جاتدی اے گوں دھیاں آپ دھیاں پڑیاں
والیاں ہو جاتدیاں نیں جدوں اسیں ایس مقام تے اک دھی نوں کھلوتاو کھندے ہیں تے اوہ
اپنے بالاں نوں کھانیاں پاندی دسدی اے جنمیں اسیں "باتک پاناوی کھندے سل تے اوہ
بالاں اگے ایساں دیاں کھانیاں پاندی دسدی اے۔

کول پھل، کول پھل، کول پھل و چارا
کے کول ادھا کے کول سارا
کے کول ہے ای نہیں و چارا

(ماپے)

در اصل ایناں گیتاں تے کھانیاں پچھے مل دی محبت دے دریا و گدے ہوندے ہوندے نیں جنساں
تے ولیاں دی گرفت کدے دی نہیں آؤندی۔ مل دا پیار، مل دے لاثتے مل اگے دکھاں
و سے ایس بیان نوں جے اسیں گوہ ہل دیکھیے تے سانوں لوک گیتاں دے ایسہ اڑاچ دی
نویں ہنگابی شاعری تے پرانی صوفیانہ تے کلائیکل شاعری وچ بڑے ڈونگھے ملدے نیں
شہزادیں ہوراں نے اپنیاں جذبیاں نوں بیان گیاں مل دی علامت نوں بڑے سوہنے
و ہنگ ہل ورتیا اے۔

مائے نی میں کھننوں آکھاں

در دو چھوڑے دا حال

تے فیر

مائے نی مینوں کھینڈن دے

میرادت کھینڈن کون آسی

بابا بھے شاہ ہوراں نے
”مائے نی مینوں کھیڑاں دے تال نہ نور“

اگه کے ماں دی محبت پیار خلوص دی محل کیتی اے کیوں جے ماں دار شدے ای اوہ رشتہ
اے بیہرا دکھاں وچ کم آؤندے اے بیہرا پڑاں دے دکھاں نوں محسوس کردا اے تے اوہناں
دے لئی دعاواں کردا اے۔

انگاں ساکاں دی محل کر دیاں ماں توں گھروں جیڑے رشتے داسب توں ودھ کے ذکر ملدا
اے اوہ اے بھرا دا ذکر ساڑے لوک گیتاں وچ اک بھرا لوں بھرا دا ذکر بڑا گھٹ اے گھوں بھرا
دا ذکر بجے ہے وی تے اوہ دی بھیں پرد سن ولوں کڑیاں دے لوک گیتاں وچ جنمان تے محبت
ماں تال اے اوہنی پیو تال نئیں۔

بمراں کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی حدیث دی اے۔
کہ آپ کولوں آپ دے اک صحابی تے چچھیا کہ یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
تے سب توں بوہتا حق کس دا اے آپ نے فرمایا کہ تیری ماں دا صحابی نے فیر چچھیا آپ نے
فرمایا تیری ماں دا صحابی نے فیر چچھیا آپ نے فرمایا تیری ماں دا تے چھو تھی دار پچھن تے فرمایا
کہ تیرے پیو دا۔

باہل دھرمی دا ذکر لوک گیتاں وچ بڑا ای گھٹ اے تے اوہ دی وکھ نئیں سگوں اوں تھاں
تے دے جتنے ماں دا ذکر آؤندے یاں بھراواں دا یہدی وچ اک تے ایسہ ہو سکدی اے کہ
وھیاں اپنے سارے دکھاں نوں صرف ماں اگے ای کھل کے بیان کر سکدیاں نیں یاں فیر
بھراواں اگے۔

باہل دھرمی اگے بیان کیتیے جاون والے دکھاں دا مہماندرا ماں اگے دے جاون والے
ورداں توں اڈ ہوندے اے ایہدے وچ اک شکایت ہوندی اے جدوں کہ ماں اگے بیان
کیتیے جاون والے ہڑیاں دے منظر ہور طراں دے ہوندے نیں اوہناں وچ گھراں دے
دکھاں دا انعامار سس دے جھیریاں دا بیان نناناں یاں لڑائیاں دیاں گلاں تے ہور کئی حیاتی دیاں

حیتیں ہوندیاں نہیں۔

کڑیاں اپنے "تحل" وچ اپنے باہل دھرمی داؤ کر کجہ ایساں کروانے نہیں۔

پو میرا راجہ

بیتھے مکھوڑا تمازہ

ترنجنال تے گدھے ریاں ہاناناں چوں جدول کے دی ملکنی ہو جاندی اے تے فیر کڑیاں
جدول دل کے بہنداں نہیں اوس دیلے باہل دے لبھئے ہوئے دربارے محل بات کروانے
نہیں۔

پاپو نوں پسند آگیا

منڈاروہی دے گھر نالوں کالا

کیوں جے کڑیاں اپنے ماں پیو اگے بولداں نہیں گھوں اپنی پسند تے پسند دا اخیار اپنے
گیتل وچ ای کروانے نہیں ایسو جیاں فرمائش اکثر باہل دھرمی اگے ای بیان کیتاں جاندیاں
نہیں جیڑیاں کہ بوہتیاں من دی لیں جاندیاں نہیں۔ ایسو جیاں عرضان باہل اگے ای بیان
کیتاں جاندیاں نہیں ایسو جمنی عرض اگے دے کھدے ہاں جیدے وچ کڑی باہل نوں مخاطب
کر کے اپنے دل دی محل لوک گیت را ہیں ایساں مناندی اے۔

دسمیں دسمیں دے باہلا اوس گھرے

جتنے سس بھلی پر دھان سا ہورا سردار ہو دے

ڈاہ پڑھا بندی سابنے تے متھے کدی نہ پاندی دٹ

باہل تیراپن ہو دے

پن ہو دے تیرا دا ان ہو دے تیرا ہو دے گاؤڑا جس

باہل تیراپن ہو دے

دسمیں دسمیں دے باہلا اوس گھرے

جتنے سس دے باہلے پت

اک منکنے اک دیا ہے

وے میں شادیاں ویکھاں نت
 بابل تیرا پن ہو دے
 پن ہو دے تیرا دان ہو دے تیرا ہو دے گلوڈڑا جس
 بابل تیرا پن ہو دے
 دمیں دمیں وے بابلا اوس گھرے
 جتھے بوریاں جھوٹیاں سٹھ
 اک رڑکال اک جمانی آں
 وے میرا چائیاں دے ویچ ہتھ
 بابل تیرا پن ہو دے
 پن ہو دے تیرا دان ہو دے تیرا ہو دے گلوڈڑا جس
 بابل تیرا پن ہو دے
 دمیں دمیں وے بابلا اوس گھرے
 جتھے درزی سیون نت
 اک کڈھنی آں اک رکھنی آں
 میرا ویچ صندوقاں دے ہتھ
 بابل دے تیرا پن ہو دے
 پن ہو دے تیرا دان ہو دے تیرا ہو دے گلوڈڑا جس
 بابل تیرا پن ہو دے
 دمیں دمیں وے بابلا اوس گھرے
 جتھے گھاڑ گھرے شیار
 اک پاؤں دو جاؤ بڑے
 وے میرا ڈبیاں دے ویچ ہتھ
 بابل تیرا پن ہو دے

پن ہوے تیراداں ہوے تیرا ہوے گاؤڑا جس
 بائل تیرا پن ہوے
 دمیں دمیں وے بابل اوس گھرے
 جتھے سک بھلی پر دھان سوہرا سردار
 سک نوں سدھن شریکناں
 سوہرا کچری دامالک
 بائل تیرا پن ہوے
 پن ہوے تیراداں ہوے تیرا ڈڑا ہوے گے جس
 بائل تیرا پن ہوے

کڑیاں اپنے "باؤ" نوں مخاطب کر کے اپنیاں گدھیاں دیج تے ترنجنل دیج اپنیاں
 فرمائش وی وس دیندیاں نیں۔ ہمیریاں گیتاں وے را ہیں پیو دے کنیں وی جا پیندیاں نیں۔
 پکا گھر ٹولیں بابل
 کتے لپنسے نہ پین بنبرے
 قمیضل کلیاں تے منگیا کرو
 بھولیو ما پیو دھیاں سوچ کے منگیا کرو

ایناں فرمائش تؤ اوہ دیاہ توں پھلے دے سارے دکھ وی جنہاں دا کڑی نوں پتہ لگ
 جلوے اوہ وی بائل اگے ای بیان کبنتے جاندے نیں کڑی نوں اپنیاں ہان کڑیاں کولوں پتہ
 لگ جاندا اے جے اوہ دادر کیوں دا اے تے اوہ اوہ دیدیاں دکھاں نوں اپنے گیتاں دیج ایساں
 بیان کر دی اے۔
 اگ لاء کے پھوکدے ہجئے
 باؤ منڈا تیرے ہان را

منڈار گنگ دا سنی دا کالا
وھو بیاں دے خناپا
باپو مینوں بھو لے دے
وے میں وس پھیزد آں دے پیتا
وھیاں گوریاں جواں تیرے کالے
ہاپو دے بدای رنگیا

اینل دکھل دے اٹھار توں بعد چدوں اوہ سبھدی اے پئی ہن میرادیاہ اے لیے ای ہونا
تے اوہ اپنی دلی ہوئی خواہش دا اٹھار فیر ایساں کر دی اے۔

منڈے ہوندے باپو دے گھر رہندا
وھیاں کیوں بنائیاں رب نے
بد د ملی نوں جاؤں گے
ماہی سڑا کالے رنگ دا
او تمونی قلعی دی کراوائی گے

اوڑک رشتے دی گل پکی ہو جاندی اے گیتل وچ بیان کیتیں عرضی دا کوئی مل نئیں
پنیدا ہڑے تے ہو کے کے کم نئیں آؤندے باپو دھی نوں نور دیندا اے تے دھی دے
مونسوں صرف اینل ای نکل دا اے۔

سادیاں تراں دے تراں
شکر المحمد اللہ
سلو الکھیا ای ایے طراں

وھی پردیسن ہون گلدی اے تے اوہ دیاں ہانل کنھیاں ہو کے اوہ دے دل دی

ادا ز بن جاندیاں نمیں جیڑیاں کہ آپ دی ایڈل منزالاں چوں تکھے رہیاں ہوندیاں نمیں یاں تکھے
آئیاں ہوندیاں نمیں۔

تیرے محلات دے وچ بابل چڑھ کون کتے
میریاں کتن پوتراں دھبیے گھر جا پنے
میرا چھٹیا کسیدہ ہٹل ہن کون کذھے
میریاں کذھن پوتراں دھبیے گھر جا پنے
سلوی لمی اڈاری دے
بابل اسال اڈ جانا
ساؤ اچھیاں راجنبہ وے
بابل کمیری دیس جانا

دھیاں نوں نورن دیلے بھیں بھرا مل پیو ساریاں دے ہنجو نئیں کھلو ندے پیو دی اوں
و دیلے دی تصوری اک لوک گیت دے رائیں اسیں دیکھدے ہاں۔

دھیاں پر دیستار، تیرس غلیقی نہ سلن
اٹھ سوریے دھرمی بابل دان گیودا کروا
پر دھیاں نوں نورن دیلے بک بک ہو کے بھرو
جس امڑی نے دے دے لوری لکھاں لاڈلہ ائے
ہائے دے ربا اوں امبری توں و چھڑن دے دن آئے
کاہنوں ہوئیاں نے جوان دھیاں پر دیستار
دھیاں بھدیاں ہون پر ایاں کدی نہ راجیاں رکھیاں

اوہ دی نورن دیلے روئے بھر بھر دنوں نویں اکھیاں
کاہنوں ہند ایس حیران بابلا

آئے دے وچ گذیاں چھڈ کے باری وچ پنځے
اوہ وحی تیری لاؤں والی چڑھ نیٹھی وچ ڈولے
دھیاں جمدیاں ہون پر ایماں کدی نہ راجیاں رکھیاں
دھیاں ہوندیاں نیں دھن پرایا
توں ہس ہس نور پاپلا

رخصتی دے ایناں گیتاں وچ ملتے پوں نوں مخاطب کر کے مبرکن دی گل کنه کبیت
جاندی اے کہ ازلاں توں انجے ای ہوندا آیا اے۔

محلان ہٹھیاں باپ کھڑا
رو رو نین بھرے
نہ رو بابل میرا
دھیاں دے دکھ برے

دھیاں اپنے گمراں نوں ٹر جاندیاں نیں مژجدوں پیکے آؤندیاں نیں تے اوہدیاں
سیلیاں اوہدے کوت نوں وکیم کے آکھدیاں نیں
تیرے ماہی دا سنی دار گنگ کالا
چن دا گنوں چمکدیئے

اوہدے گھروالا "لائی گگ" نکلدا اے ننان اوہدے مال گمراں دے کم کار توں لڑدی
رہندی اے سس چکی دل اشارے کر دی اے ایناں دکھاں پاردوں اوہ اپنے دیراں تے مال پیو
دن بلا کے دس دی اے پر مال ای اوہدے مو نسوں ائمہ دی نکلدا اے۔

ساتھوں ہائے نندیاں جائے
تیرا دے سپیتی بابلا

بائل وے در بھن دیاں شکایاں ویاہ توں گھر دل وی جاری رہندیاں نیں جراں کے گدھے
وے بول نیں۔

بارہیں بر سیں کھشن گیا

تے کھٹ کے لیا پاپوے

بائل درا بھیانو لیا

جنہوں پک فنهنی نہ آوے

بارہیں بر سیں کھشن گیا

تے کھٹ کے لیا بیڑے

لاڈلی توں رکھنی بابلا

تیری لاڈلی نوں وخت بتھیرے

کڑی واکڑم وے گھر قدر نہیں ہوندا تے اوہ ایس بے قدری وا الہمہ وی باپو نوں دیندی
اے۔

بائل تیرے کڑیا نے

گورے رنگ دا قدر نہ کیتا۔

تے سس لئی پدھاراں ایس بے قدری وا اک فطری عمل ہوندیاں نیں۔

بائل میں مرحاواں

بھانویں مر جائے کڑ منی تیری

میں دھیسے اج مر جاں

جگ جیوے نی کڑ منی میری

اوڑک ہولی کڑی مل پیو وے پیار نوں محبت نوں تے گلاں نوز لاؤں تے ناؤں نوں
گھر اس دیاں کامل کاراں وچ بیکے تھوڑا تھوڑا بھل وی جاندی اے پر دلوں دسار دی کدی

تھیں جے اوہنوں اوہدے باپو دا کدی خط ملے تے بے اختیار اوہدے مونہوں نکلداا۔
کندڑاٹ گیا پئی دا

ابو جی نے خطِ حصہ

کے حال اے جئی را

کیہ حال اے بیٹی دا

ایسے صحیک اے کہ مل توں گمروں جس رشتے دا سب توں ودھ ذکرتے پیار لاؤ تے ناز
لوك گیتاں وچ ملدا اے اودہ اک بھین دامان والابھرا اے کہ باپو ہوراں دا ذکری کے کچھوں
گھٹ نئیں گوں اوہ گلاں بھیرٹاں کہ کڑی وی حیاتی لئی بڑی ضروری ہونڈیاں نیں جسراں
ور بھنا سارا پیو دا کم ہوندا اے تے دریاں دا کم ایناں دریاں نوں نجھاتے سنبھالنا ہوندا اے۔
بھین بھرا دے حوالے ہل تے اک وکھرا مضمون ایس کتاب وچ شامل اے۔ اک ہور رشتے
پارے بڑے ای گھٹ گھٹ نہ ہون دے برابر گیت ملدے نیں جیویں۔

مکتبہ دیاں دولیتیں

اللہ میاں فضل کرے

اسیں وچھڑیاں دو بھینیاں

بھیناں اک دوچے توں دور ٹر جاندیاں نیں جاؤں نال جیڑے رشتے نال واہ پنداں اے اوہ
اے سس تے ننان دارشته سوہرے تے جیٹھے دارشته جنساں نوں لوک گیتاں دچ کوئی ایڈے
چنگے لفظاں نال یاد نہیں کیتا جاندے اکڑیاں دے کے وی گیت دچ سس سوہرے لئے چنگے خیالاں
تے دچاراں دا اظہار نہیں کدھرے سس دے مرن نال اچی کوک مارن دا ذکر اے تے
کدھرے سکر نوں چھیتی چھیتی دھن دی دعا اے تم بھے سس دا صندوق بنائے اوہ نوں
دفن کیتا جائے تے کدھرے سوہرے نال جمیڈاں نیں لوک گیتاں دچ کڑیاں، ناراں تے
نمیاراں جیڑے رشتے دا ذکر پیار نال کر دیاں نیں اوہ رشتہ اے دیور دارشته سس نوں کڑیاں
اپنے دیاہ مگروں ای برابھلا نہیں آکھدیاں سگوں دیاہیاں دریاں کولوں من کے

اوہنل دے ذہن تے نکروج سس نوں مندیاں آکھن دا اک رویہ جیسا بن جاندا اے۔ جیرا کہ
نکیاں کڑیاں دے ککلی دے بولالا وج، قعل وج تے سیانیاں سوانیاں دے گدھے تے
بولیاں توں اڈما ہےیے وج وی سنائی دیندا اے۔

سس دا ذر ایس لئی وی سونہنے ڈھنگ ٹل نئیں کیتا جاندا اکھ نونھل دے آکھن
موجب سسل اوہنل کولوں کم بوچے کراندیاں نئیں جیویں۔

لوال تک ٹھنڈیاں چھلوال

میں مل دی دھی سداواں

سسل کس پالپی ہائیاں

سلٹے مگر چڑیاں لا ہائیاں

دھیاں لوال تے دریاں دیاں رہیاں چیزیاں نوں حیاتی درمگی انمول شے ہلوں وی وردھ کے
سبھال دیاں نیں تے فیر ایس دا ذکر دی بخیر کے تشبیہتے استعارے توں ہیں سدھے
سلوے انداز ٹل کر دیاں نیں۔

ایسہ دنگیں میرے دری چڑھائیاں

ایسہ میں رکھ سلب دے ٹل

اتھ سونہنے دنگیں سوبھریاں

ایسہ دنگیں میری مل چڑھائیاں

ایسہ میں رکھل کلیجے ٹل

وئی پکی دنگیں نھوکویاں ایسہ دنگیں میری سری چڑھائیاں

ایسہ میں بھنڈ مائل دے ٹل

اتھ پتلے دنگیں موبکلیاں

دیاہیاں درہیاں کڑیاں اپنے گیتھ دع سوہراں دے دکھل دا ذکر بڑے سونہنے ڈھنگ

ٹل تے کھل کے کر دیاں نہیں جنمائیں چوں اک جبروی کیفیت تے دکھال ورداں دی کرلاٹ
صاف نتردی ہوئی دکھالی دیندی اے جیویں۔

ماپیاں نے میں رکھی لاڈی
سوہراں لالئی کم دے
میرا اڑیا سونے ورگارنگ دے
ماپیاں نے میں رکھی لاڈی
سوہراں لالئی چکی
مل دیئے لاڈی لیئے
سودل چنیدا ورکھی
ماپیاں نے میں رکھی لاڈی
سوہراں لالئی پہر دے
اینویں جنم گیا
چن ورگی دھی دے

کڑیاں چڑیاں دے سو چاء ایسراں دے ہوندے نہیں جیڑے صرف سس دے وجود
دے ہو دن پار دل پورے نہیں ہوندے اوه چاء مردے تے نہیں سگوں لوک گیتاں داروپ
دٹا کے ساڑے ساتھ آن کھلو ندے نہیں تے اسیں اوہناں لوک گیتاں چوں و بکھدے ہل ک
اوہ کہیڑے چاء نہیں جنمائیں اگے سس کندھ بن کے کھلو گئی اے۔

خلمہ دیئے صوف دیئے
تینوں سس مرے تے پاؤں
جے میری سس مر جائے
میں رو رو کوکاں ماراں
بھیتی بھیتی ودھہ سکرا

اسل سس دا صندوق بنا
لوک بھانویں نندیا کن
سس پیرس پاز بہاں پاوے
تینوں فیر جوانی آوے
سے تیرا سکھاں بکرا
اے سه چھینٹاں ملتانوں آئیاں نیں
ماں اپنیاں جنمیں لک پوائیاں نیں
اے سه چھینٹاں ملتانوں آئیاں نیں
سمال پر ایاں جنمیں لکوں لہائیاں نیں

سل دے ایساں دے "ذکر خیر" توں او ایساں دا ذکر بھڑے رشتے دا کیتا جاندے
اوہ ننک دار شستے اے۔ جیسا کہ نویں ویاہی ووہی توں سپ ورگا لگدا اے۔ جیسا یاں ساہواں
وی واج اوہنوں سپ دی شوکرو انکوں ڈراندی اے۔ جیسا وجود اوہنوں اک باہر دی شے دا
سایہ لگدا اے دراصل اے اک اندر و اندری چلندی جگ اے۔ جیسا ہی دوہاں دھراں وچ گھی
رہندی اے تے اوہدوں یتکر نئیں کمڈی جدوں تک ننک اپنے گھر نئیں ٹر جاندی مطلب کہ
اوہدا دیاہ نئیں ہو جاندے۔ تھل توں لے کے ماہیے یتکر تے بولیاں توں لے کے گدھے لک
کدھرے وی ووہی وی ننک تھل یاری تے سوہنا تعلق واسطہ نئیں وسد الازمی تے لوائی
اے۔ جتنے نندیاں دی سرداری اوہ گھر نئیں وسدے۔

دکھ دینی ایں جھوپیے نندے
اگے تیرے آون گیاں
رتاچک لے بھیڑیے نندے
منڈا دو دے تیرے ویرے دا
منجی ویرے کول نہ ڈاہنے

نندے بے ہے
نی میں تمہارا گلاں دی ماری
نندے سپ رنجھے

نن لئی بدھلاں لوک گیتھ وچ بڑاں ملھلاں نمیں تے فیر نن دے دیا گھوں اوہ اعل
دی لوک گیتھ وچ دکھل دندے اے اک بولیاں توں اس سارا اعل پیاڑل ڈل پیندا اے۔

ویڑے وچ سپ لیٹ دا
لڑ جائے نی ننے تھوں
میری نند گئی مکلاوے
درد دا گھوں روز ک شی

کڑیاں اپنے لوک گیتھ وچ مائے، ہاچے، ماہی تے تائے دیاں منڈیاں دا ذکر ہوا کھل کے
کردیاں نئیں کیوں جے اک تے پنڈاں تھانوں وچ شریکا براوری ہوندی اے جے گل بن کے
ٹٹ جائے تے عزت نئیں رہندی ایس کر کے دی تے فیر براوری دامن ہون کر کے دی اک
دو بجے تے بڑا من کیتا جاندا اے اک دو بجے دا کھو وغڈیا جاندا اے جسراں اک دو ماہیے نمیں۔
بنہیں چھلپ پرانی آ۔

چپھی دیا دے پڑا
گھنی توڑ بھلن آ

تے کدی منڈے دے ماہیے دی واج ایک ساک دی اہمیت لے قدر ایساں دسدی
اے۔

بنہیں چھلپ ترا مے دی
کھویں تھوں چھڈ دیوں

توں دھی میرے ملے دی
بنتھیں چھلپڑا ملے دی
چپھی دیا وے پڑا
میں دھی تیرے ملے دی

تے کدھرے چاچے دے پترنؤں نظرائیں گیل ہویاں نیں تے اوہدیاں لھرائیں دج
چاچے دی دھی پریشان اے تے اپنے ماہیے دج اوہنؤں بچھمدی اے۔

بنتھیں چھلپال بخش پائیاں
چاچے دیا وے پڑا
تینوں نظرائیں کس لائیاں
کوئی کنی آلا چاچے دی
اوہ میرا مایہ لگدا
میں دھی اوہدے چاچے دی

تے کدھرے ایس چاچے دے پترنؤں جیڑا اک پاسے مگھیروی اے دوجے پاسے شرک
وی خوف دی اے تے توڑ چڑھن دا خیال دی یاریاں نؤں قائم رکھن لئی ٹاروے مومنوں انج
نکلدا اے۔

سپ لگھو مگیا شک کر کے
چاچے دیا وے پڑا
چھڈ جائیں نہ بانہ پھز کے
بوچھے دج بخش پائیاں
ماہی دیا وے پڑا
تینوں نظرائیں کس لائیاں

جے ایناں تھتھل تے مٹھیاں مٹھیاں گلاں توں گھروں دی کوئی سکر جائے تے نیر موئے
تے سکرے دا کوئی دارو نہیں ہوندا۔

جن چڑھکے اتر گیا

پڑ شریکاں دا

مغل کر کے نی سکر گیا

ایناں رشتیاں را ذکر لوگ گیتاں وچ اوہنال گوڑاتے اچانسیں جنہاں مل دیرتے بھیں دا
اے سک تے ننان سوہرے داوی ہے پر اوہ دوچے لفظاں وچ اے مل دیرتے بھیں دیاں
یاداں تے ماہاں ترا ناں توں اڑ بھیرا ذکرتے اہمیت جوگ رشتہ اے اوہ اے پرداستے دھی دا۔
سیانے آکھدے غیں پڑھدے جوان ہوندے نیں تے دھیاں پر ایا دھن دھیاں پڑ دیوں
والی آکو ذات اے اوہ جنہوں چاہے پڑای پڑدے دیوے تے جنہوں چاہے دھیاں ای دھیاں
دلتی جاوے اوہدے اگے تے انسان دعا ای کر کھدا اے کیوں جے اوہ بے نیاز اے بے پرواہ
اے دیڑھے بالاں تال ای سوہنے لگدے نیں انسان کول دنیا جہان دی دولت ہووے جے دھی
پردازی نعمت نہ ہووے تے کس کلدے ایس لئی کے آکھیاے۔

چھلانو نو تھیوے

پڑھنے میوے

اللہ سب نوں دیوے

اوہ گل سن چھلیاڑ چولا

او ساتھیوں کا ہدایا ای اوہلا

ڈاکٹر موسیٰ بن سعید دیوانہ تھی ہوراں دی اک نظم اے۔

ہوون بھلویں ماںواں پریاں

تال حسن دے ڈک ڈک بھریاں
شہل گھریں وہاںیاں وریاں
پہنچ پٹ ہندھ حلوں زریاں
پورا کدی شگوار نہ ہو دے
بچے لعلائیں واہار نہ ہو دے

عورت اک مل دی ٹیکت تال سب توں درجے کے کے تال پیار کر دی اے اوہ اوہ دی
اولاد اے دھیاں پڑاں تال جنمیں توں اوہ اپنی جلن دی قریں کر دیندی اے جنمیں دے سکھے
لئی جنمیں ریاں خوشیں لئی ماں اپنے سکھان توں ویچ دیندیاں نہیں۔

پھلاں باجھ نہ سوہنڈیاں ملہنیں
بھانویں ستر غایس ہریاں
بھائیاں باجھ نہ سوہنڈیاں بھینیں
پنڈاڑیکن کھریاں
پڑاں باجھ نہ سوہنڈیاں ملواں
بھانویں ستر دولت بھریاں
کونکاں باجھ نہ سوہنڈیاں ناریاں
بھانویں ستر حوراں پریاں

لوک گیت دا ایمہ انگ ای انگاں دی تدر اوہنل دی اہمیت تے اوہنل دیاں لوڑاں دی
دیس پاندا اے تے فیر بخاب ہے سونے دلیں درج جستے ہر پل بامساں دی لوڑاے واهی بیگی لئی
واہرالاں ڈکن لئی حیاتی دے لے تے اوکھے ڈنگھے پینڈے کٹن لئی شریکاں درج دیں لئی تے
محنلاں درج مسیں لئی۔

لوک گیتل درج ملواں سب توں درج ذکر پڑاں دا کردیاں نہیں "لوریاں" جیڑے کہ صرف

کڑیاں دے لوک گیت نہیں تے خاص کر کے ملواں بھیناں دے گیت نہیں لوری فیر ہتھی کر کے
دلتی وی پترنؤں جاندی اے مال اپنے پتر ریاں بلاواں یندی اوہدے صدقے جاندی، اوہدے
سکھاں لئی دعاواں کر دی، پیراں فقیراں دے درباراں تے جاندی منداں من دی سکھنا سکھدی
اوہدی لمبی حیاتی تے خوشیاں بھری جندڑی دی دعا منگدی اے جیویں۔

اللہ توں دتا ای تے

پالیں توں

میرے بچڑے دے سرتے پاک نبی داسایہ
کے سچ ای آکھیا اے۔

ایں اک اولاد دی سک بد لے
ماپے لکھیں پاندے کھوہیں جال یارو

اپنی جدد انہاں رکھن لئی مال پیو پڑاں دے ہوون لئی بڑیاں دعاواں کر دے نہیں کیوں جے
— پتر مرے تے جاند ای تاں والی صورت حال گوئی وی برداشت نہیں کر سکدا۔ تے فیر ملواں
جنہاں دے دل وی مولا پاک نہیں بڑے چھوٹے بنائے نہیں اک لوری وچ کجھ ایساں دی
صورت حال واذکرا ایساں کیتا گیا اے۔

دیواں لوریاں

ملواں پتر جے پارے

دیواں لوریاں

لالاں والیادے مینوں بچڑا

مرداں ونڈ دی آواں

پھلاں کرداں سلام پیرنؤں

چکھوں عرض سناداں

دیواں لوریاں

بھینل او پر جے پارے

دیواں لوریاں

دے پک دے دان

تیرے جاگدے دیوان

میری مشکل کر آسان

جھنڈے جھولن دوچ آسمان

دیواں لوریاں

جست کھیت جے پارے

دیواں لوریاں

لوال پڑھے پارے

دیواں لوریاں

لوال اپنے پڑاں نوں لوری دیون گھیں دوچے انگل ساکھ داٹل وی بیل دے کئیں
نمیاں نیں۔

لوری نکڑے اوں اوں

تیری مل صد تڑے اوں اوں

لوری ملوری

دودھ کٹوری

پی لے نکیا لوکھ توں چوری

لوری نکڑے اوں اوں

تیری دادی صد تڑے اوں اوں

لوری دینی آں چڑھ کے چبارے

نکے دی مل پی راج گزارے

لوری کڑے اوں اوں
 تیری چھپی صد تڑے اوں اوں
 نکے دی وہنی میں ڈھونڈ کے بھی
 پیرس پو ہنہیں واہ واہ بھی
 لوری کڑے اوں اوں
 تیری بھین صد تڑے اوں اوں
 جنگلیں کالے
 جیون کا کے دے مائے
 ما میاں دے لک لاقے
 جیون کا کے دے چاچے
 چاچیاں کیتی واہی
 جیون کا کے دے بھائی
 لال نوں لوری دیواں
 سوں میرے پترا

لوک گیتاں دی صنف "ماہیا" وچ پڑاں دے حوانے میل بڑے ماہیے سانسے آزندے
 نمیں جنمیں وچ پڑناں پیار، پڑدی اٹیک، پڑنہ ہوون وا درد، پڑدے وچھوڑیاں دے سکتے
 پڑاں دے ہوون ریاں خوشیاں تے چاء ملدے نمیں سیانے آکھدے نمیں۔
 پڑ موئے نمیں، ملدے عالمابھانویں ہوکے مرن فقیر
 بھٹی والیے بھن دانے
 سلاڑے کہیڑے لال چینے سر زبان گے تے اوہ جان ایں۔

تے فیر پردی حیاتی بچاندیاں ہویاں گھریار نوں لٹاندی آکھدی اے۔

کنجیاں میں دس دنی آں
میرے پت نوں چھوی نہ ماریں
تے فیر بلوں پڑاں دے درد وندڑاں آکھدیاں نہیں۔

اکھ میرے لال دی دلکھے
لالی میراں اکھاں وج آوے

دھیاں تے پڑ مولا پاک دی دین اے جنسوں چاہے دیوے تے جنسوں چاہے الیں وڈی
تے سوہنی پچی نعمت تے رحمت توں محروم رکھے جے چاہے تے پڑاں اپیا دیوے تے جے
چاہوے تے دھیاں ای وہی جاوے پر چخاں دلیں وج تے مسلمان ہون دے حوالے نال دی
لوک دھیاں دے ہون نوں بری اکھ نال نئیں دیکھے سگوں اوہدی وڈی رحمت سمجھ کے
قبول کر دے نہیں تے اکھ دے نہیں۔

وہی سنگی اتے وہی سنگی آ

رب سانوں دھی دے دتی
جیہری پڑاں توں مہنگی آ

میرے ہتھ وچ پونی آ

رب سانوں دھی دے دتی
خوشی پڑاں توں دوپنی آ

لاڈلی میں تد رکھدا

لوکو اکوبچڑی گھر میرے

ماں ولوں دھیاں دے حوالے نال لوک گیتاں وج کوئی اینے بول نئیں ملدے سگوں
دھیاں ولوں مالیں پیو دے ذکر نال بھرے ہوئے گیت تھاں تحمل تے کھلے ہوئے نہیں تے اج
دی اپنے پورے جو من تے وسدے یئے نہیں دیور نال بھر جائی کدی شرار تک کر دی اے تے

کدم کدمی جھوٹی مولیٰ لڑدی وی دسدی اے جیرے رشتے ہل نویں ویاہی ووہی دی نئیں
بن دی اوہ ننن توں اڑ دو جارشہ اے جیٹھ دا۔ جیٹھ دے ذکر دے جھلکارے وی ویاہیاں کڑیاں
دے گیتاں وچ ملدے نیں جنمیں وچ اوہ جیٹھ دیاں کرتومیں تے اوہدے ہل ویر دیاں گلاں کر
دیاں نیں گدھے تے ماہیے توں ووہ کے جیٹھ دا ذکر بولیاں وچہ کیتا جاندا اے جیویں۔

میرے جیٹھ دے برے ون آئے

تے گکراں نوں مارے چھپیاں

اساں جیٹھ نوں لسی نئیں دینی

تے دیور بھانویں رووہ پی جائے

ا یہنال رشتیاں توں اڑ لوک گیتاں وچ ہور وی کئی رشتیاں دا ذکر کیتا جاندا اے جیویں
ماۓ وا۔

ترکڑی دا وٹہ کوئی نہ

آکھیں میرے ماۓ نوں میرے سرداد دپٹہ کوئی نہ

چاچے تے تائے داتے چاچے تائے دے جایاں دا

چاچے تائے مطلب دے

چکاں پور دے اماں دے جائے

کڑیاں ویاہ گھروں اپنے سوہراں گھر جلو سدیاں نیں اوتحے جیرے رشتے ہل واہ پیندا اے
اوہ سکتے ننن دارشہ اے جیدا ذکر ہو گیا اے سکتے ننن توں گھروں دیور ہوراں دا
ذکر آؤندہ اے جیرا کہ بھابیاں دا بڑا پیارا ہوندا اے۔ ایسے پیار اوہنوں پیکے گردے دیر والا
پیار لگدا اے سیانے آکھدے نیں بھابیاں ماواں دا انگوں ہوندیاں نیں، دراصل سوہراں گھراں
وچہ دیور ای اک رشتہ ایساں دا ہوندا اے جیدے ہل نویں ویاہی ووہی دا دل لگدا اے کیوں
بے اوہ اوہنوں کوئی تکلیف نہیں دیندا۔ گھردے نکے موٹے کم وی بھابھی اوہدے ہس کے کر

رندی اے تے ادا اپنے وچہ ای خوش ہو جاند اے تے اودی اوہ بیاں غلطیں نوں معاف کر
رندی اے۔

روئی لے کے دیور دی چلی
اتے ڈور بیاں کھڑے دی چھل دو رگا
منڈاچک لے دیر داڑھا کے
چل دیور ا میلے ملئے
میری کون پچے پھلکاری
چھوٹے دیور بیاں

اسہ بولیاں تے ای بدے ٹال دے دوجے لوک گیت جویں
تیرے باجرے دی راکھی دیور ا میں نہ بھندی دے
تے

دیور کرے تماشے

بھا بھی تے دیور دے پیار نوں اوہنیں دیاں غلطیں تے چھیز چھاڑ نوں زندگی دی تصور
نوں کھل کے پیش کر دے نیں ایناں لوک گیتاں وچہ بھر جائیاں دیور اں نوں گاہلاں دی کنڈھ
دیاں نیں پر اوہ گاہلاں دی پیار بھریاں تے مشیاں مشیاں ہوندیاں نیں جراں۔

نگا دیور برداشت پینا

تے سدی دے دند گمن دا
تے کدی دیور دے تر لے متک دی کر ٹال پنیدیاں نیں
لوگنگ تیری مسجی اتوں بھیا
وے دیور اکتے گل نہ کریں
تے دیور دی بھا بھی ٹال شرارت کردا آکھد اے

اسیں بیراں چوں بیر پچھا تما
نی بھالبو تیری گل در گا

مشی نال اپنے گوڑے سانگے دا ذکر دی کیتا جاندی اے بیڑا کہ ساڑی سخنان دی اے تے
ساڑا مان دی ساڑا نال دی تے جان دی۔

اسیں پتھر بخاب دے انکھی
تے را کھے امند دے

ایس توں او نہ ہب نال دی اپنا رشتہ ظاہر کیتا جاندی اے مکدی گل ایسہ کہ لوک گیتاں دی
کوئی دی صنف ایسراں دی نہیں بھیسے وچ کدھرے دی رشتے دی گل نہ کیتی ہو دے
رشتہ مال پتدا ہو دے یاں بھین بھرا دا کونت دا سوانی نال ہو دے یاں ننان بھر جائی دا جیشہ دیور
تے سوہرے دا ہو دے یاں سس دا کڑمال چاری ہو دے یاں سکے گمراں دے ساک مائے
پھوپھی دے پتھر بھرا ہوون یاں باپن دیاں سیلیاں رشتہ نہ ہب نال ہو دے یاں دھرتی نال
ساڑے لوک گیت ساڑیاں ساریاں جڑتیں دیاں تصویریاں دکھاندے نیں ساڑے جیون دیاں
اوہنال سور تاں نوں پیش کر دے نیں بھیریاں اج ایسیں بھل دے جارہے آں۔ اوہنال
رشتیاں دے تقدس تے احترام دی یاد دواندے نیں بھیریے اج ایسیں چھڈ دے جارہے آں
ایسہ لوک گیت سانوں دسدے نیں جے ایناں رشتیاں تے انگاں ساہیں نال مل کے رہن نال
ای حیاتی دے انگ نیں تے مولاپاک دی راضی اے کیوں جے مسلمانیں دا کم تعلق توڑنا نہیں
تعلق نوں جوڑنا تے پاکرنا اے تے لوک گیت دی سانوں ایہو کجھ ای دسدے نیں۔

لوك گيتال وچ پنجاب دے انکھی سور میاں دا ذکر

جدوں اسیں اپنے پنجاب دی گل کروے ہی تے صرف پاکستان دے پنجاب دی گل نہیں کر دے سکوں ہندوستان دے پنجاب دی وی گل کروے ہاں جیسا وچ انبارہ "رہنگ" کرتاں، حصار، جالندھر، لدھیانہ، ہوشیار پور، فیروز پور کائٹھ، گوڑھاؤں تے شملہ تے ہور کئی مغربی پنجاب دے شرودی آوندے نہیں۔

آزادی نے پنجاب کو لوں قربانی منگلی تے پنجاب نوں دو حیثیں وچ وعڈا مایا۔ اک پاسے انبارہ تے جالندھر ڈویرڈاں تے دو ضلعے لہور ڈویرڈاں دے امر تر تے گورا اسپورہ امگریز، توں آزادی لین وچ تے پاکستان ہنلوں دے پڑوچ دوہاں پنجاب دے انکھی جواہیں نہیں، جسے ہل موڑھا جوڑ کے دریاں اگے اپنیاں ہکاں ڈاہ دتیاں تے ولیں دی عزت توں قریب ہو گئے۔
تاریخ دے جانو سیاں نے دس دے نیں کہ پنجاب دے کئی ہاں نہیں۔

پارسیاں دی پاک کتاب "اوستا" وچ ایس دریا تے علاقے دا ہاں "پت ہندو" ویسا گیا اے۔

ہندوؤں دی مقدس کتاب "رگ وید" وچ ایہدا ہاں "پت سندھو" یعنی ستل دریا دا دی دھرتی لکھیا اے۔ اوہ ست دریا ایسے نہیں مرسوتی یا ہاکڑہ جو سک گیا اے۔ تسلیج بیاس، راوی، چناب، جhelum، سندھ۔

ایران دے حاکم دار یوش جدوں ایس علاقے نوں جنت لیاتے اوہنے "کوہ بے ستون" والے کتبے اتے ایہدا ہاں تھاں کو "سو گائیاں والی دھرتی" لکھیا۔

ایسے ست دریا دا دی دھرتی ہوئی ہوئی فتح دریا دا دی دھرتی رہ گئی تے مساں دے سے آکے ایہدا ہاں "پنجاب" بن گیا۔

پنجاب نوں سب توں پہلے پنجاب ۱۳۷۵ھ ہجری وچ لکھیا گیا تے ایہنوں سب توں پہلوں لکھن والے سن "امیر خرد" بھیرے کہ فارسی دے سنبھالے پر منے صوفی شاعر تے استاد سن۔

سکھاں دے زمانے درج ہنگاب دیاں حد اس اندر پشتو روڈیہ جات، ہزارہ ملک کشیرتے ہو ر کئی علاقے وی آؤندے سن۔ انگریز اس جدوں ۱۸۳۹ء درج ہنگاب نوں مہاراجا رنجیت سنگھ دی موت مگروں کھویا تے ایسیاں حد اس درج وی تبدیلی کیتی۔

ایہناں گلاں توں اڑ ہنگاب دی دھرتی بارے وی تاریخ سانوں بڑیاں سوہنیاں گلاں دس دی اے۔ "البیرونی" اک مشور مسلمان سیاناہی جدوں اوہ ہندوستان آیا تے اوہنے اک کتاب لکھی اپنی کتاب درج اوہ لکھدا اے۔

"ہندو قوم اندر اک بھیڑاے۔ امہہ بڑی مغورتے آپ ہدراں اے اوہنل داعقیدہ اے کہ صرف اوہناں دا ایس پاک اے۔ باقی ہر لکھن پاک۔"

ہندوواں دی اک کتاب "ہما بھارت" درج لکھیا ہے۔ گندھارا تے بلونا (درج دا ہنگاب تے پاکستان دے درجے علاقے) دنیا دے مہا مجرم تے گناہ گار خلقت دے علاقے نیں اوہ برائیاں دی دڑیائی میں دے نیں نہ اوہناں دے قانوں دی پالنا کر دے نیں، وکھ زبان بول دے نیں ایس کارن آریا اوہناں توں نفرت کر دے نیں اونہاں تال میل ملاب تے ساکا چاری دی مناہی ہے۔ آریا لوکاں جدوں ہر پہ در گے شراں نوں بر بلو کیتا تے آپ ایتھے آکے آپاں ہو گئے تال اوہناں اپنی اک ہور پاک کتاب "اتھر وید" درج لکھیا۔

سلام اوں دھرتی نوں جس درج غلے "چاول" تے جوں اگدے نیں۔

ہندوستان دے ہندوواں کدی دی اسلام دی سچائی تے دڑیائی نوں دلوں قبول نہیں کیتا مگوں جدوں دی ایناں دا راء گلیا اے اسلام نوں گھاٹا ای پنچایا اے۔ مسلمانوں اپنے علاقیاں درج کدی دی سکھ دی نیند رنسیں سون دتا۔

ایہناں دے ایس کسب نوں اسیں انج وی دیکھ کدے ہاں۔ کدی اجنبی میزانکل تے کدی پر تھوی کدی ائمی دھاکے دی تیاری تے کدی پورے علاقے حکمرانی دے خواب پر امہہ دی حقیقت اے کہ جدوں دی مسلمانوں تال ایناں دا ہاکرا ہویا اے ایس ہمیشہ ای کندھ و کھائی اے میزان درج کدی دی نہیں کھلوتا۔

مسلمانوں ایس علاقے تے کئی در ہے حکومت کیتی پر غیر مسلمانوں تال کدی دی زیادتی نہ

کہتی تے نہ ای ہون دتی تے جے کے کروی دتی تے اوہنوں اوہدی سزا ضرور دتی بھانوں اود
پوشہدا مسلمان بھرا تے بھلوں سوانی کیوں نئیں ہی ہولی ہولی مسلمان جدوں اسلام دے پچ
تے پچ اصول توں دور ہوندے گئے۔ غیراں دیاں چلاں دے جال وج، صدے گئے اپنے
وڈکیاں دیاں گلاں نوں بھل دے گئے ہر دیلے شرابک دے نئے وج رہن والے کدی میداں
وج ویریاں دے سائنس نئیں کھلو کدے سوانیاں دیاں مختلف وج بیشہن والے کدی
مرداں والے کم نئیں کر کدے پر جدوں کے دے بھیڑے دن آئے ہوں۔

مسلمانیں دے حکر انہاں وج اودہ ساریاں بھیڑیاں علوتیں آگیناں جریاں کہ برپاوی دی
بیاد بن گیناں فیر کیہ ہی پورے ہندوستان وج تحمل تحمل تے صوبے داراں تے جاگیرداراں
اپنیاں اپنیاں ریاستیں بنائیں اکدوچے تل لڑائیاں دا آغاز ہو گیا۔ ہر کے دے ہتھ کوار آئی
والی صورت دکھلی ویون لگ پئی۔

مسلمانیں کو لوں حکر انی کھو لتی گئی۔ سکھل دا دور شروع ہو گیا تے سکھل دے ویرے
ہمارا ج رنجیت سنگھ دے مرن گکروں، بخاپ تے دی انگریزاں دا بغضہ ہو گیا۔

بنجلب دے جوان جیڑے کل تک آزاد سن اج غلام ہو گئے اوہ لوک جنمیں یو ہن دے
سکندر نوں روک لیا۔ جیڑا تک آکے راوی تے بیاس دے ڈچکار لے علاقے وچوں ای
سایہواں، ملکن تے سندھ را ہیں پچھل مڑ گیا اوہ بنجلبیاں دے تیراں تل ای، صڑھو کے موسی
سی۔ اسے دی حقیقت اے پئی جیڑا دھاڑوی، بنجلبیاں کو لوں نہ ڈکیا گیا اوہنوں راس کماری تے
آسام تامیں روکن والا کوئی نئیں ہوندا سی۔

اوہناں جواناں دی دھرتی جنمیں اکبر پوشہ تل متحالا یا۔ مرزے نظام نوں مار مکایا جیڑے
پور شہ ایران اگے کھلو گئے جیڑا گجرات اپڑویاں ای کلا اٹھیا۔

میں دلی سککر پنچنا
اینهہ گھر گھر ہنگاے

اوہ اج انگریزاں دے غلام من مغل ہو رہی ہی ہندو داں دی کہ اوہ بڑا آپ ہد ری تے
ضفرور قوم دا ہندہ اے اپنے آپ توں اوک کے نوں پاک نئیں جلن دا وڈے وڈے پیشے تے اپنے

کمل کاراں تے اپنی برتری د یکھن داعاوی اے اوہنوں انگریزاں نال مل کے مسلمانات تے
ظلم کرن دا اک موقع مليا سی اوں انگریزاں کو لوں جائیں تے نوکریاں انعملیں وچ لیاں اوہنے
انگریزاں دے خلاف کم کرن والے مسلمانات دی مخبری کر کے بڑے بڑے انعام تے جائیں
پھل وچ نیساں گل کیہ اوں داجتھوں یکروں گھیا اوں لایا تے مسلمانات تے ظلم دی
انتہا کر دتی۔

سب توں وڈی گل اسہے سی کہ ہندوواں کوں پیسہ بڑا سی ساہو کارا ہندو کیہ کروے من کے
نکے زمین دار مسلمانات نوں سودتے قرضے دیندے تے ہولی ہولی سوداصل رقم توں دی ودھ
جاندا تے ہندو ساہو کار مسلمانات کو لوں زمین تے گمراہ دے نال مال ڈنگروی کھو لیندے۔
ہن مسلمانات نوں اکورہ وسدی سی ایندھ ظلاں توں بچن دی تے اوہ سی آزادی اک
وکھرے دلیں دی صورت وچ جتنے امن تے سکون دے گیت گائے جن پیاراں تے خلوصاں
دیاں بھاراں ہون امن تے برابری دیاں واواں و گدیاں ہون عزتیں تے بختاں نوں عروج ملے
کوئی کے تے ظلم نہ کرے سودتے پیسے نہ دیوے گوں قرض حصہ لوڑ دیلے دے کے اپنے
بھراواں دی مدد کرے جنوں دوچے لفظاں وچ اسیں اسلامی اصولاں دی ریاست دی کہہ
کلدے ہاں جتنے بھناں لئی قانون تے اصول اکو ہے ہوندے نیں جتنے نوکریاں امیراں تے
غربیاں دے بالاں نوں صرف قابلیت تے دیتاں جاندیاں نیں جتنے پادشاہ تے فقیر اکو تھاں تے
محلوکے قاضی دا حکم سندے نیں انج تے پنجاب دے نال نال پاکستان دے دوچے علاقیاں وچ
دی تے اوہناں علاقیاں وچ جیڑے کہ اج پاکستان وچ نہیں اوہناں آزادی دی لبریزی تنزی
نال چلی تے خوشبوواں دا گنوں سارے دلیں وچ پھیل گئی۔ پر اسیں گل بلت پنجاب دے لوک
گیتاں دے حوالے نال کراں گے کیوں جے لوک گیت اپنے علاقے دی اک تاریخ دی
ہوندے نیں۔

ایس آزادی دے خواب نوں پورا کرن لئی ۱۸۵۷ء دی جنگ لڑی گئی جنوں جنگ
آزادی دے نال دی یاد کیتا جاندا اے لور، فیروز پور قصور تے لدھیانہ دی فوجی بغاوت
ایسے آزادی دی جنگ دی اک کڑی سی اتحوں دے لوکاں نے دی اوہوں کجوں یکھیا جو کر

دلی دیاں گلیاں نے وہ کھمیدہ پوچھا رہے گئے۔ پڑاں دے سامنے لوائیں نوں قتل کیتا گیا تے بھراوائیں دے سامنے بھیناں دیاں عزمیں شیاں گیاں سماں اجاؤ رہے گئے کیہ کیہ ظلم چخاپ تے نہ ہوئے۔

سر اتے دے نوکرا نارنگیاں دا
اک دن مک جائی امہ راج فرنگیاں دا

کوئی نوکرا نارنگیاں دا
اک دن لوائیں گے اسیں راج فرنگیاں دا
انگریزاں دی داخلی حکمت عملی آمرانہ سی ظلم و ستم تے قتل دی سزا کالے پانیاں دیاں
سزاوائیں اوہناں لئی تے کوئی گل ای نئیں۔ انگریزاں نوں صرف اکو گل دی لوڑی کہ اوہناں
اگے کوئی سرنہ پچھتے جیسا سر چکدا ای اوہ اوس سر نوں وڈھنا اپنا فرض سمجھ دای فیراں
فرض نوں ادا کرن لئی اوہ ہر طرح دی کمیڈ کمیڈ دا ای تھراں نوں جا گیراں دیندا ای۔ جیسا کہ
اج دی وڈے وڈے جا گیرا راں کوں نیں تے سانوں انگریزاں دی یاد دوائیاں نیں۔ ایس
معاشرے وچ وسن والے لوک چنگی بھلی ڈاہڈی گھنمن محسوس پئے کروے سن داخلی تے خارجی
گھنمن تے احساس تے جذبیاں دے ایس رنگ نوں اپنے لوٹل رنگ کے تے لوک گیتیں
دیاں شکلاں وچ سانوں دی اوہ لوک اپنے پیارے دیس چخاپ دے اوہناں ولیاں نوں یاد
کر دے جدوں ایسے رکھل تھلے چھلاں ہوندیاں سن ایسیاں چیلیاں وچ بیلیاں وچ
لاشان تھیں ہوندیاں ایسیاں دیاں تے انساناں دا الموتیں سی ڈھل دا اوس مددے۔ مددے
چخاپ نوں جدوں یاد کر دے تے اوہناں دے موئیوں نکل دا۔

آ چخاپ پیار توں مژ آ
آ سکھ چخاپ توں مگر آ
تیرے توں توں دن مژ سلوے
مژ ہوون بوٹیاں ٹھل تمباں دوستیاں

تیرے پیلاں ہٹھیاں ہوں مژ میلے
 تیرے امبیں تے دسکھاں اردویاں
 کڑیاں منڈے مژ کمین انجهک ہو کے
 رل مل اوہنال پنے دیاں پامیاں
 گلکیاں پان رل مل کے
 کمین چپیں لکیاں
 اوہو رتل مژ آون
 میرے سونے ہنگاب دیاں
 اج بھورے پاندر نچدے
 ہنگاب دیاں ڈانگاں غیاں
 ایس تے راج فرنگی دا
 نی چپ راج فرنگی دا

اک ان ڈٹھے خوف نے سادے رکھاں دیاں چھانواں نوں بلدیاں سڑ دیاں دھپاں وچ
 بدلتا نہ امبیں تے دسکھاں تے نہ بیلیاں وچ ونجھلی دی سر رہی۔ نہ کوئی رل مل بیٹھے
 تے نہ کوئی کے دی کوئی سنے۔ کڑیاں نوں جوانہیں دیاں ڈانگاں ٹیشاں ہویاں دکھالی دیوں تے
 جدول بھراواں توں کندھاں خالی ہو جاوں فیر عزتیں دی رکھوالي دی اوکھی ہو جاندی اے۔ تے
 کجو اسٹراں دا حال ای ہنگاب وچ ہو گیا۔

ایس گیت دا آخری بول دسدیاں جے انگریز اپنے خلاف اٹھن والی ہر آواز نوں دباری ندا
 ی۔

ائسہ لوک گیت سارے دا سارا انگریزاں دے خلاف اک آواز اے ایس آواز وچ
 بیڑھی گھٹن محسوس ہوندی اے یاں خوف اے اوس توں دسدیاں کے گھل کھل کے نئیں
 سی کیتی جا سکدی اپنے نفترت دے جذبے دا اظہار ایسے طرح دب دب کے تے ڈرڈر کے کیتا

جاند اسی۔

۱۳ اپریل ۱۹۱۹ء نوں جیلانوالہ باغ دے میدان وچ اک جس ہون والا اسی امر تر نوں جنل ڈائئرکٹر دے حوالے کر دتا گیا اوہ اوس باغ دے بوہے اگے کھلو گیا تے حجم دا کہ ۳ چار منشان وچ باغ نوں خالی کر دتا جاوے۔ نئیں تے گولی چل جاوے گی۔ اوڑک گولی دا حجم دے دا گیا تے ۱۴۰۰ سولہ سوراونڈ چلاون گھروں گولیاں کک ہیناں تے فائر گک بند کرنا پئی نئیں تے پہنچنے انگریز کیہ کردا

رندا پنجاب کتا فر گئے دی چال نے
باغے دا بوها کوئی نہ
بار ہیں بر سیں کھٹن گیا تے کھٹ کے لیا ندا ہلما
امر تر دیاں گلیاں وچ پنجابیاں وا لو ڈھما

۱۸ اپریل ۱۹۲۹ء نوں مرکزی اسمبلی وچ مب شن دی واردات ہو گئی جمیں بارے آکھیا جاند اے کہ بھکت سمجھے نے اوہ مب احتجاجاً سیاسی

بار ہیں بر سیں کھٹن گیا تے کھٹ کے لیا ہیا
بھکت سمجھے سورے نے سیملی وچ مب میم چلایا۔

انگریز دی پولیس نے اسمبلی دی گھیرا بندی کر کے گلری وچوں بھکت سمجھتے بی کے دو تنوں پھر زلیا تے بھکت سمجھے نوں پھانسی دی سزا دتی گئی جیسی کہ اوس شہزاد جوان نے ہس کے قبول کر لئی۔ ان اوہ لوک گیتاں وچ زندہ نہیں تے جدوں تک لوک گیت زندہ نہیں ایساں لوکاں دا انہوں دی زندہ رہے گا۔

کیمری مل نے بھکت سمجھے بیا
جنگلاں وچ شیر پھدا
جیسی رات بھکت سمجھے بیا
ہور نہ کوئی بیا

تیرا راج نہ فرنگیا رہنا
بھگت سنگھ کوہ سنیا

ایسے اوس حاس فنکار دی زبان اے جیسا معاشرے نوں دیکھدا، دے دے رکھاں
سکھاں تے اوکڑاں نوں پر کھدا اے۔ لوکائی کولوں اثر یندا اے، تے اپنے ایس سارے
احساس نوں گیت دی شکل وچ قید کر دیندا اے۔

آگرہ	قدھار	صدتے		
سارا	ہندوستان	صدتے		
کابل	تے	قدھار	مدتے	
لوندی	دا	مگر	بار	مدتے

جنگ دی تاریخ دل نظر ماریے تے تن چار داقعے بڑے ای اہم دکھالی دیندے نیں۔
جلیانوالہ باگ دا واقعہ، عازی علم الدین شہید دی شہادت، بھگت سنگھ جی ہوراں دی انگریزان
دے خلاف نابری دی جرات تے بہادری تے شہید گنج دی میت والا واقعہ دی بڑا مشور ہویا۔

سکھ موبیا میت دی کندھ توں
اللہ والیاں دی خیر ہو دے

جہاں کہ پہلے مغل ہوئی اے کہ ہندو کے دوجی قوم نوں کجھ وئی نئیں جان داتے اپنے
آپ نوں بڑا مغروڑتے عزت والا سمجھدا اے ایس مغل پاروں ای اوہ مسلمانوں نوں موقع پا کے
تھک کردار ہنددا اے جھدوں دی اوہ دادا لگدا اے مسلمان و ادل دکھانوں نئیں مژدا ایس سسلہ
دی اک سکرہ کڑی راجپال دی سی جیسا کہ آریا سماج دیاں نہ ہی کتابیں واکم کار کردا ای اوس
گستاخ نے بنی کرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی شان وچ گستاخی کیتی۔ مسلمانوں عدالتاں نوں
دیا پر اوس دیلے انگریز تے ہندو اک ہوئے سن عدالت کولوں کوئی نیاں نہ ملیا تے اوہ مسلمان
کتھے جیسا نہیں دی شان وچ گستاخی برداشت کر جائے۔ تے کرے دی کیوں ساڑے کول ہور
ہے ای کیہ سوائے اوہناں دی رحمت توں تے اوہناں دے کلے توں سوائے اوہناں دی

شفاعت توں تے کمل دی چھال توپی مسلمان مرتے سکدا اے پر آپ دے نال تے انگلی انہدی
ہوئی نہیں دیکھ سکدا۔

جس زمانے وچ راجپال نے ائمہ گستاخی کیتی علم الدین اوس دیلے اک طالب علم سی
اوہناں دی غیرت نے ائمہ گل گوارانہ کیتی تے اک تیز خبر لے کے گھروں نکلے تے سدھے
راجپال دی کتاباں دی ہٹی تے آگئے، راجپال دا پتہ کیتا۔

راجپال نوں اکووار نال جنم دی اگ واپسی بنادتا۔ آپ نوں قید ہو گئی آپ دے وکیلاں
آپ نوں آکھیا کہ توں اک داری آکھ دے کہ میں راجپال نوں کتل نہیں کیتا تے فیر تینوں بچانا
سزا اکم اے۔ پر آپ نے انکار کر دتا۔ آپ نوں پھانسی دا حکم ہو گیا تے لوکاں نوں آپ دا ناں
زندہ رکھن دا حکم ہو گیا۔

بارہیں بر سیں کٹھن گیا تے کھٹ کے لیاندا دا
لکھاں لوکی کلہ پڑھے غازی علم جوان
بارہیں بر سیں کٹھن گیا تے کھٹ لیاندا نیندا
علم دین دجا چھڈیا راج پال دا بیندا
اوہ دیلے دے عوای شاعراں دی آپ دا ذکر اپنے اپنے علم تے جذبے مطابق کیتا اے
سکون اج علم الدین غازی شمید دا ناں اک عاشق دے حوالے نال سدا لئی زندہ ہو گیا اے۔
باقاعدہ شاعری دی کدمی لوک شاعری داروپ دھار لیندی اے کیوں جے اوہ دی ہوی
ہوی لوکائی وچ مقبول ہون پاروں لوکاں دی اپنی بن جاندی اے۔ جسرا کہ غازی شمید بارے
بھیرٹے اودوں شعر کئے گئے اج اوہناں نوں بڑے چاہواں نال تے پیار نال پڑھیا تے سنیا جاندا
اے جیویں استاد عشق لہرجی ہوراں دا بول اے۔

ہو یا چو دھویں دے چن دچ روشن تیرا عشق اوئے عاشق حضور دیا
جو ہونٹا دار دی جنگکه دا جھوٹیا ای شوق نال ساتھی منصور دیا
سب دی اکھیاں وچ سما گیا ایں علم دین او ذریا طور دیا
عشق لہردی عرض دربار اندر پہلوں کریں مسافرا دور دیا۔

مولانا محمد بخش مسلم دی ایے دور دے شاعر سن جدوں مسلمانوں نے عازی علم الدین شمید
”داجسد خاکی سر شفیع دی صفات تے حاصل کیتا تے اگ نہ ڈکیا جان والا جوش تے جذبے نال
بھرا ہویا ہجوم سی۔ جذبیاں، احساں تے غم دی اگ ہربا سے پئی بلدی سی سر شفیع ہو راں
مولانا محمد بخش مسلم نوں تلاوت کرن لئی اکھیا۔ کیوں جے آپ مقرر دی سن تے بڑے چنگے شاعر
دی۔ اوہناں دے آکھن موجب آپ نے اوس دیلے عازی علم الدین شمید دی یاد وچ بھیرے
شعر پڑھے ادھ پچے پچے نوں یاد ہو گئے۔

جیوندی جان او پیاریا علم دننا جیون جو گیا موت نوں ماریا ای
جنگل تیک رسی تیرا نام زندہ، زندہ نہی توں تن من داریا ای
سک گئے دریا محتاب دے بیڑا ست تے بجا تاریا ای
الا اللہ کہ کے چڑھیوں دار اتے سروں عشق دا بھار اتاریا ای
لاش رہی بے داغ ایمان وائکوں ڈاؤھا جھوٹ تے بچ تاریا ای
آئی موت حیات دا جام لے کے کھے بچیاں وائگ چا اڑیا ای
اٹکے بیلیا اوے تیرے حوصلے توں زندہ فیر منصور کر چڑیا ای
دنیا موت کو لوں ایویں۔ بحمدی اے موت عاشقال دے پردے بحمدی اے
اوے موت نال زندگی بحمدی اے بھیری موت ہووے کے پ بعدی اے

ہندو اپنی عادت پاروں تے اپنی برتری نوں معاشرے وچ قائم رکھن لئی ہر طراں دے ظلم
نوں جائز سمجھن لگ پیا اپنے قرضائی لوکاں دیاں ہر فصل تے ڈگریاں جاری کرایندہ امل ڈنگر لے
جاندا مکان توں کنڈھ دتا جاندا تے ماڑیاں راہکاں تے ہور وی کئی طراں دے ظلمان دے پھاڑ
ڈھائے جاندے اوڑک لے دا کیہ زور ہوندا اے نس جانا یاں رو نا پر بخاب دے گھبرو جواناں
لئی میدا نوں نس جانا اک بڑا اوڈا طعنہ تے حیاتی داسب توں وڈا گن اے۔ بخاب دا جوان ظلمان
تے نا انصافیاں اگے لو ہے دی کنڈھ بن کے کھلو جاند اے۔

ایمناں لو ہے دیاں کنڈھاں چوں اک نال ”جو نے موڑ“ دا اے۔ جیونے موڑ دا پواؤک

ہندو بانیتے دا قرضائی سی لوہدے پوتے بوے قلم تے ستم ہوئے، جدوں جیونا جوان ہو یاتے اوہ
اپنل خلمل نوں دیکھ کے چپ نہ رہ سکیا اوہنے اپنی چمری ٹال ہندو بانیتے دا سرلاہ کے سٹ
و تائے علاقے دا منعف بسرا ہر فصل تے ڈگری جاری کردا سی اوہنوں وی گاجراں مولیاں
واں گلوں دؤ دتم۔ اک داری سود خور ہندو بانیتے کھڑی خاندان وی جنگ وی لٹی ہندو سود خوراں
دیاں گپڑیاں لاه کے نقدی تے زیور ٹال بھر کے دوچے پنڈ جا کے اعلان کر دتا، بیڑے کے غریب
دا پتڑیاں دھی دیان والا ہو ہوے اوہ آوے تے آکے اپنی ضرورت مطابق لے جلوے ہندو داں
دیاں گپڑیاں لاه آندیاں تے آکے ہو کادے دتم۔ ایہ گپڑیاں ٹال اپنیاں دھیاں بھینہ دے
دو پٹے بنا لیتا تے اشرفیاں تے روپیاں پیس دے گھرو گھری چھٹے دیندا ہو یا پنڈوں نکل ھیا۔
اوہدے نالوں ددھ اوہدے کالے بوتے دیاں دھماں پے گینا۔

کالے	بوتے	دیا	اسوارا
وھرتی	دیا	شمارا	
تیری	چھوی	مارے	چکارا
مرے	بجنا	توں	کتحوں
آیا			

اے جیونا موڑ اے لدارا
جس پایا سود خوراں نوں پواڑا
بیمدی چھوی بن گئی اے کوہڑا
ایہدا واسا بیڑ دچ نی

اقبال اسد ہوری اپنی کتاب "چنگاب دے بپال پتز" وچ دسدے نیں۔ جیونا موڑ
سنانوں رنگ دا سوا چھے فنا جوان سی، اوہدیاں گئیو در گیاں نشیلیاں الکھاں، اوہدے یاراں
وچوں رحمت خان، کرتار سنگھ تے پریتم سنگھ وی سن جیونے موڑ نوں پولیس کدی وی پھرنا
سکی تے نہ ای او نوں انگریزاں دیاں گولیاں ٹال موت آئی۔

جیونے موڑ نیں کدی وی کے غریب نوں تجھ نہیں سی کیتا جدوں وی تھیا امیراں، سود

خوراں تے ہندووال نوں لیا، جدول وی ماریا زمینداراں، نمبرداراں تے جاگیراواں نوں ماریا
انگریز دے سجنال تے ہندو ساہو کاراں دے یاراں نوں قتل کیتا سماج دے ستائے ہوئے ہور
وی کئی غریب اوہدے ہال آن ملے انج وی جیونے موڑیاں بولیاں، خناب دے ضلع فیروز پور،
ریاست کوڈہ، ضلع جالندھر، ہوشیار پور تے لدھیانہ دے جوان بیلیاں وچ بولدے دسدے
نمیں۔

گھر گھر پت جمدے
جیونا موڑ کے نئیں جنا
او بلے بلے او بلے بلے
جیونے موڑ دا بوما کلا
تے بیڑ وچ جا دڑیا
او بلے بلے او بلے بلے

جدول چھوی موڑ دی چکی
کوٹھی پس والیاں دی دھڑکی
او بلے بلے او بلے بلے

جیونا بڑا بخنی تے لیبرنڈہ سی جدول وی کے سو وہور نوں لٹڑا کے جاگیراں تے ظالم نوں
ماردا۔ کھویا تے لیامال غربیاں وچ ونڈ آؤندیا، اوہدیاں سخاواتیں تے غریب پوری دے کئی
حوالے سانوں لوک گیتاں وچ نظریں آؤندے نمیں۔

جوئے ماریا ذریعے وچ ڈاکا
تے مراد دی چھٹ لد لئی
او بنے او بلے بلے
جیونے دتے مراد دے چھٹے

تے چماریاں دے ہار بن گئے
او ہے بے بے او ہے بے بے
جیونے موڑنے انچ دو تاں وندیاں
پندیاں وچوں غریبی نس گئی
او ہے بے بے او ہے بے بے

جیونا اپنے ولیے دے خداواں لئی فرعون میں تے ظالمان لئی اک لال بنیری نہ گیا جیونا دا
کلا بو تما دی وہشت تے خوف دا اک نال سی جیدا اشارہ سانوں لوک گیتل وچ کھو ایساں
ملا دا اے۔

جیونے موڑ دا نال جدوں نیا
محنگ وچوں پہلیں نیاں
او ہے بے بے او ہے بے بے
جیونے دا بوتا آوریا بازار
تے کپڑ تھل دیاں کندھاں لمیاں
او ہے بے بے او ہے بے

جیونے موڑ دی بہادری، دلیری، اوہدے ڈاکیں دا ذکر اوہدی سخاوت دی محل دے نال نال
پس نال اوہدیاں لڑائیاں دا ذکر روی لوک گیتل وچ ملا دا اے تے اوہدی موت بارے دی سانوں
کئی ماہیے تے بولیاں وکھالی دیندیاں اک شاعر اوہدی موت تے کسراں دے بول لکھ دا اے۔

گھر گھر پت بھے جیونا موڑ نہ کے بن جاتا
جیونا موڑ وڈھیا نہ جاوے چھوپیاں دے کھنڈ مڑ گئے
ڈوہنگی ڈھاپ دنال دا اوہلا جتھے جیونا موڑ وڈھیا
اتے کھیکھاں دا جوزا بولے جتھے جیونا موڑ وڈھیا
اوٹھے ہرنال دی جوڑی روے جتھے جیونا موڑ وڈھیا
جیونے موڑ دا اک جگری یاری بھان سنگھ، جیونے موڑ دے مرن گھروں بھان سنگھ اپنے

گر دہ دالیڈ رہن مگیا تحصیل فیروز پور دا بھان سنگھ جتنے جاندال لکار کے جاندال لٹ پٹ کے اپنا اتھ پڑ
وئی دس جاندا۔

دھوڑ وائیک بدلاں دے او دی
جدوال جٹ ڈائیک مار دا
لوکوا بھان سنگھ سورے نوں روکو
بھان سنگھ دی جیونے موڑ دا گھوں بھاری تے بھلداری پس دے گھیرے وچوں نج کے نکل
آؤنا بھان سنگھ لئی بلاں دی کھیڈ سی وسدیاں گولیاں وچ سود خواراں دے گمراں تے کوھیاں
نوں لئنا بھان سنگھ جوان دا مشغل سی۔

گھر چھڈے تے بیلے ملے
بلے او جوانو بلے بلے
گھوڑے تے چھوپاں
تماؤں سنگار سی
موڑھیاں اتے لٹکایاں بندوقاں
تے گولیاں دے ہار سی
گھر چھڈے تے بیلے ملے
بلے او جوانو بلے بلے

نسیں دوں دیں دیں دیں دیں
تمانوں رون گیاں دیسہ دیاں رندیاں
تماؤں جھالاں ملے نیں جھلیاں
زیلدار دڈھے ساہوکار لئے
دئے دوں دے پختے
گھر چھڈے تے بیلے ملے

بے او جوانو بے بے

سود خوراں تے جاگیر داراں دیاں را کھیاں ہو وون لگ پیش پر جدوں قلمیں دی انتہا ہو
جائے فیر اچیاں کندھاں دے پھرے مظلومیں دے راہ نئیں ڈک کے جدوں انتقام دی
اگ سینے دوچ بلدی ہو وے تے فیر دریا تے سندھ رچیر کے دی آونا پوے تے بندہ آ جاندا اے۔
بعن سکھ سورے دایا رسی سندھ میدان دا بڑا مرسی کیوں نہ ہوندہ ابھان سکھ بھئے جوان دا
یارسی پورے پنڈ نوں کلا ای اگے لا یمندا ہوندہ اسی اوہداں من کے تے اچیاں کندھاں کمبیں
لگ پہنڈیاں من۔

جدوں سندھ دا ہیں نیا
کوٹھیاں سود خوراں دیاں پھز کیں
پورنلا! دو جا نئیں جنا
سندھ گھم سورما
او بے بے بے او بے بے

سو مگ رام کالاں دی
کلی جان سندھ دی جھڑے
کتے بوہریں دے نقام لوہارا

گوریاں پنجاب تے قبضہ کر لیا سی، کسماں توں زمیں تے کھوہ کھوہ کے اپنے یاراں بھنی
تے مخبراں نوں دے دتیاں گئے من۔ ہنرمند تے دستکار کی بنا دتے گئے، غیر تمل والے تے
انگھاں والے سورے ایسہ جرتے قلم برداشت نہ کر کے اوہنل انگریزاں دے خلاف تابری دا
اعلان کر دتا۔ ہر تھہب دے ملن والے دی ایمنل دے ہل آٹے کیوں جے تحال تحال تے
انگریزاں پادری دھرم گیاں دے خلاف تقریباں کر دے سن مسلمان مجاهدات دے ہل کنی سکھ دی
اپنے دھرم دے خلاف گلاں نہ سکے۔ اوہنل گورے حاکمیں نوں اپنے پاک دیوں کو، ہن
دیاں قسمیں پکیں۔ جتنے انگریزاں نوں دیکھن مار دیوں تے اوہنل دیاں سوانیاں نے بیلاں

نوں کجھ نہ آکھن "فقیر شام داس" دے چلیے زندہ بادوے نعرے لاندے رہے تے وریاں تال
لڑدے رہے گولیاں سیناں اتے کھاندے رہے تے امر ہوندے رہے ایساں انگریز حاکم انے
فقیر شام داس نوں پھر کے اک رکھ تال بھنگ کے پھانسی دتی۔ اوہدی یادوچ لوک گیتاں دے
شاعر بولدے نیں۔

او بلے بلے شام داس آکھے چیلیاں نوں
جن امر ہونا بیراگن نوں بنا لو و برچھی
گورا حاکم اے دھرم دا دشمن
بیرا گن نوں بنا لو و برچھی

گورے دا راج پیا ڈولدا اے
بیرا گن نوں بنا لو و برچھی
جن پاپ اپنے نیں جھڑانے
بیراگن نوں بنا لے برچھی

جن سدھیاں سرگ نوں جانا
بیراگن نوں بنا لے برچھی
پنجاب دی دھرتی بلیداں منکدی اے
بیراگن نوں بنا لو و برچھی

گورے نوں پنجاب توں کٹھن لئی
بیراگن نوں بنا لو و برچھی
او بلے بلے جس امر ہونا
بیراگن نوں بنا لے برچھی

لنجھے دے علاقے داسوںہا ملنگی۔ دوجے جواہل و انگلوں جوان تے لیرتے رج کے فنی
سی۔ امر تر دے اک پنڈ "سوہل" راو سنیک "نظام لوہار" انگمحی تے غیرت وند ہتھاں ہل
کر کے کھاندے نہیں۔ کدی کے اگے جھولیاں نئیں اؤدے پھر دے نظام لوہار دی انگریز دی
فون وچ طازم سی اک دن انگریز صاحب بہلو رے کدھرے گھللاں کٹھیاں تے بے ہزت وی
کیتہ۔

نظام لوہادے اندر دا ستا ہو یا شیر جاں پیا انگریز افسروں، دوجے جمن اپڑا کے آپی جھلک
تے بیلے آبلو کر دتے حکومت دلوں اشتہای قرار دما گیا۔ سڑے لئی سب توں وڈی نوشی والی
گل تے اسہ دے بے اج دی سلٹی نویں نسل ایہل مجلہ اں نوں، تحریک پاکستان دے
سور میاں نوں انگریزاں دیاں دریاں نوں ہندو ساہو کاراں تے سکھ جا گیر داراں دے وشمن
نوں، اک چور تے ڈاکو دے ہل توں یاد کر دی اے۔ آفرن اے اج دی نویں نسل توں دی
بیرونی اکھل بند کر کے انگریز دی تکمی ہوئی تاریخ نوں من یندمی اے۔

جنگل دے اوہ سورے پڑ جیزے اپیاں بلڈیں ہل چھویاں ہل، برچھیاں تے ڈانگیں
ہل انگریزاں دیاں بندوقیں دے مقابلے کر دے رہے تے ایہل دیاں برچھیاں تے چھویاں دی
انگریزاں دیاں توپیں تے بندوقیں تے بھاری رہیں کیوں نہ رہندیاں ایہل کول اک جذبہ سی
اک ہو ملے تے جرات سی۔ ایمنل ٹنڈ دیاواں دی وھری دا پالی چیتا سی۔ ایمنل نوں پتہ سی
بے اسک اج ایس راج دے خلاف آواز نہ چکی تے کل نوں انگریز سانوں سڑے اپنے ای
دیس وچ سرچک کے جیون دی اجازات نئیں دیوے گا۔

لوہار نوں شوق نوکری دا
کر کے کھاندا اے نیک کمائیں
وگز میا کم لوہار توں
کولوں گلیں ہمدر نیں ہناسائیں

نظام لوہار دے ہل اک ہور معاشرے داستیا ہو یا جعن سی جیسا ہیں سی ججو ججو ہات را
ہل سی اوہدی سوانی نوں جنڈ دیاں و گزیاں منڈیاں چھیڑاتے جبو بدله لیں لئی نظام لوہار کول جیا

کیوں جے نظام لوہار نے غریبیاں تے ماڑیاں بندیاں داساتھ رینا شروع کیتا ہو یا سی جدوں دو
دیں اکٹھے ہوئے تے شاعر اونہیں دے ایس ملن نوں اپنے لفظاں وچ ایساں بیان کردا اے۔

رب اوہناں دے قدرت نال متھے جوڑ دتے
جیویں مل پئے سکے بھائی
نظام لوہار اے "سوہل" دا
جب رو جاہمن دا تائی

جون سوتے جھٹ پچھیرے جاوڑے
جھٹ دی لئی اے کر دوہاں میدان صفائی
نظام تائی نوں آہندا
باہنسہ سرباں رکھ کے سوں جا
تینوں کوئی چھینزے گا ناہیں

دو داں جواناں نیں سکھے سرداراں دے مگڑے ہوئے بالاں دے ٹوٹے کر کے پورے پنڈ
وچ اعلان کردا تا "بھیرا" کے غریب دی عزت برباد کرے گا جیوندا نہیں رہے گا۔ اسہ دھرتی
اوہدے اتے تیک کر دتی جاوے گی، اوہ بھاواں مسلمان ہو دے تے بھاواں عیسائی مسلم تائی،
لوہار، جھٹ، رانٹھ، موچی تے بھاواں چوہڑا ہو دے کے نال کوئی رعایت نہیں کیجی جلوے گی۔
ایناں لوکاں موت دے گاہنے اپنی ویٹی نال بھن لیے سن، موت ایناں دی راکھی کر دی سی
ایناں دے حوصلے بلند تے ارادے پکے سن۔ جتنے سو دخواراں تے جا گیرا داروں نوں لش
جاندے لکھ دا سارا مال غریبیاں تے مسکنیاں وچ دنڈ آؤندے گیت کار ایناں بارے کجھ انج
لکھدا اے۔

کل پئی بولدی نار دلیل چادھاری
محمدی دے شایاں نوں فکر لوہار دا
پسرہ رکھدے نت مکھاری

لوہار یند اگھوڑا
 توڑ گیار کن پورے نوں
 او تھے آواز پا ہروں نوں ماری
 او نہاں نوں آہنڈ پھر لود باغ فیر گھوڑے دی
 اوہدے مگر ٹھوک دیو پچھوڑی
 اوہ آہنڈے سن لوہارا
 اسکل چوہڑے اوں تے ذات بچاری
 نال دیاں ڈاکو آں نوں
 دیند الوبار ہٹی دیوچ چاؤاڑی
 آپ یندابھر دنالی
 ایویں جانوں جیویں پسہ لگ گیا سرکاری
 دھمی دیلے نائی جا کھڑا پیشی تے
 کنجی گئی ہوا کواہری
 لوہار اتیا کوٹھے توں
 گھڑی دیوچ چیٹی ڈا تاری
 آہنڈا بھیاں لود چک کراڑ دیاں
 دچ رڑے دے چلیا جے ساڑھی
 رکن پور دے سارے چوراں، غرباں دا المونچوڑن والیاں چوہدریاں، سود خوراں،
 جا گیرداراں زمینداراں، نمبرداراں تے مخبراں دے گمراں نوں لٹ لیا گیا۔
 زیواراں روہیاں تے اشرفیاں توں اوہنڈ دے گمراں دے صندوقاں نوں غلیل کر کے
 او نٹھ لد لیا تے جاندے جاندے اوہنڈ دے بھی کھاتے دی نال ای لے گئے۔
 لوہار دی لٹ پچھوڑی
 اے جا یویں دسدی

جیوں پاندھی رات رو کے
ست مکے چوز بیوپاری

نظام لوہار دے ٹو لے دا اک بندہ جیز بڑا جوان تے جگرے والا بندہ سی "دیوا سنگھ مان"
اوہ انال سی انگریز سرکار نے پھر لیا تے قصور دی جیل وچ بند کر دا گیا اپنے بھن! نوں چھڈان
لئی نظام نے قصور جیل تے حملہ کرن دی سوچی تے لوک گیت والکھن والا لکھدا ॥

کل پئی بولدی ناروا نھیا المساباں ساردا

چوداں جوان کینے اشتھاری

اوہ نال جیل خانہ لیا بھن سرکاردا

گھمان مان، دیوا سنگھ، پچھو، ودھاوا

سوکھانادری بھٹھی

نمیں کوئی شک گھمیاردا

ایناں دے نال چرانی ماچھی اے

اوہ کل کوٹ قندھاردا

ایناں دے نال جبرونالی

اوہ سچا مستاردا

دھنی واہ واہ ہتھیاردا

کل توں سردار نظام لوہار

اوہ موہری انقلابیاں دی ودھاردا

انگریز دیاں کمبن کوٹھیاں

ملعیاں نوں خوف لوہاردا

راتیں راج ملنگی داتے دن نوں راج فرگی دا۔ ہنچاب دے کمیرے جوان دے کینیں
ایسہ بول نمیں پئے تے خاص کر کے ماچھے دے علاقے دے جواناں دے کینیں ملنگی ہنچاب
ویس دے دل ماچھے دا پتری موضع لاکھو قصور وچ بیساز میں جا گیرواراں کھولئی چوہدریاں

درہنی دی بے عزل کھتی تے مل دے آکھن تے ملئی لے جگ وچ لٹ چاولی۔ انگریز تے اینہل جوانہل بارے ای آکھیاں۔ جے بخوب وچ انج ای ملئی خدے رہے تے سانوں بخوب تے کیہ سارا ہندوستان چھڈنا پوے گل۔

ملئی دی دوجے محلہ اس واں گوں غریب دایا رتے غریب پوری۔ اوڑک اپنے ای جمل میں نے شراب پیا کے پولیس نوں اطلاع کر دتی ملئی تے اوہدے جن سوداگر سنگھ پہنچے۔ مقدمہ چلیا فرد جرم گھنی تے اوڑک سزا بول گئی۔

سیشن نجع بنا حکم سلطنت
جمل، ملئی تے ادو مو چھلہے للوذدا
سوداگر سنگھ بنا تریہ سل نی
اینہل والا میں سنواں سارا حل نی
موت تے سرمانہ جدوں آن لیا
چھڈ کے سری بھور اوڑ چلیا

اینہل انکھی سورمیاں واں گوں اک ہور سورے دا ذکر مدد اے جیدا ہل "جگ سنگھ" سی۔ یاد دے خلاق دارہن والا ائمہ ڈاکوست فاقہ جوان سی۔ غریب دا ہمدرد تے یاری اینہل جوانہل کھدی دی کے غریب تے ظلم نئیں سی کیتا۔ نوں وریاں دیاں سوانیاں تے بیاں تے وی ظلم نئیں سی کر دے۔ اینہل دا مشن اکواہی سی سود خوراں کو لوں انگریزاں کو لوں تے انگریزاں دے یاراں کو لوں لٹ کے مل غریب دچ دعڑ بند۔ جنگل بنیلے آپو کرنے؛ جگاچ دی جوانہل دیاں بولیاں دیتی مدد اسدا تے چلدا پھرو اکھال دیندا اے پنجاب دے پڑ کدھرے گھوڑے کبوتر اس دا ذکر کر دے نیں کدھرے اوہدی انکھ تے جوانی دا کدھرے اوہدی چھوی دا تے کدھرے اوہدے ڈاکے دا جوالا اے جیویں۔

محکمہ ناریا لائل پور ڈاکہ
تے چھویاں دے کل منٹ محکمے

جگے مجھ نوں موزا دتا
 تے پنڈ دی چنپیت مٹ چمنی^۱
 جگے یار دے کبوتر چینے
 تے ندیاں توں پار پکدے
 جگے یار دے کبوتر اس دا آزادی تے خود مختاری دی علامت اے اوہدی مجھ
 اوہدی دہشت تے خوف دی گواہی دیندی اے جیمری پنڈ دے صرچہ ہدری دے دل ذیج اج
 وی دکھالی دیندی اے۔

بولیاں دیج جوان جگے دی موت دار و نادی رو ندے نیں کیوں نہ رون اج نہ کوئی جگا اے
 نہ جبرونہ نظام نہ کرتا ر سنگھ نہ سندھ سنگھ ہر پاسے انگریز ای انگریز اے سود خور اج اپنی من ملنی
 پئے کردے نیں نظام لوہار اج جا گیرداراں نے پنجاب دی دھرتی تے اپنا قبضہ کر لیا ای جبرو یارا
 اج فیر کمیاں دیاں دھیاں بھیناں نوں چوہدریاں دے دگڑے ہوئے بال اپنی ملکیت سمجھدے
 پئے نی۔

مینوں پتہ ہوندا جگے مر جانا
 تے اک دے میں دو جمدی
 جگیاڑ پرولیں گیسوں
 بوہاوجیا۔

جگاؤ ڈھیا بوہڑ دی چھاویں
 تے نو من رست بھج گئی
 جگے جٹ دا جانگیا پٹ دا
 تے کلی نال ٹنگیا رہیا

داراں بھاویں لوگ گیت نئیں پر ایناں دیج وی لوکاں دے دلاں دیاں دھڑکنیں جذبے،
 احساس تے چاہ شامل نیں ایناں دی اربی دکھوی لوگ گیتیں درگی اے۔

وچکار لے چنگا بوج سانول خال، فرد خان تے دلا بھٹی ہے سورے ائمہ جنہاں اکبر
پادشاہ دیاں فوجاں ہل متحالیا۔ مالیہ دیون توں نابر ہو گئے جاتاں قربان کر دیاں پر اپنی انھے تے
انگلی نہ اٹھن دتی۔

دلے بھٹی دی مل ما تلدھی نے اپنے پتر نوں بڑے چاہواں ٹال پالیا تے جوان کیتا سی تے
جدوں دلا جوان ہو یا تے اوہنوں اپنے پیو دا بدله لیں دی خواہش نے بے چین کروتا پر اوہدی مل
نے اوہنوں آکھیا۔ نیوں پا کے وقت لنگھاوے تے دلا چنگا بوج دی غیرت تے انگھے عزت تے
وڈیائی دی علامت نے آگوں مل نوں کیہ آکھیا ایسہ بول ایس اک دار لکھن والے دی زبان
سندے ہاں۔

دلا کھھ توں بولدا، ماتانوں کمہ نکور
میرا ناں دلا نہ رکھدیوں، رکھدیوں کمہ ہور
چار چک میں بھٹی نے کھاوے، دینے شکر دا نگوں بھور
ماراں اکبر دیاں ڈالیاں، تد جانیں دلا را نکور
میرے ہٹھیاں بکی لکھی اے، بیڑھی لڑوی سب نکور
میں پت آں گئے شیردا، میرے شیراں در گے طور

اکبر پادشاہ دا مزر ا نظام بھٹی نوں پھر بن لئی آؤندی اے تے اپنے ٹال کنی سواراں نوں
لیا وندی اے پر دلے بھٹی اگے اوہ تے اوہدیاں فوجاں کھلو نیں سکدیاں ایس گل دانقشہ دار دوج
کھو اسیراں کھو گیا اے پی چنگا بوج دا نہ جوان اپنے اندر اک دلے بھٹی نوں دی کھدا اے۔

چڑھ پیا دلا سورما، رب دانیا تما
اس گھوڑی بھجائی زور ٹال وچ جنگ دے دڑیا آ
اس دا ہی تلوار بجے ہتھ ٹال دیاں دلاں وچ کلایا پا
آؤندی گھوڑی دلے دی دیکھ کے، مرزے ہاتھی دتا بسحا
بھج کے لدمی دے جیرس بسے گیا دلے دا بن گیا دھرم بھرا

”اگے پئے نوں شیر نئیں کھاوندا“ لدھی دلے نوں و تا سمجھا
دلے نے تیغیاں ماریاں تے باندھاں یہیں چھڑا

بار دے ڈھولیاں دچ دی ہنگاب دے رائٹھیں دی بہادری تے انگریزاں دے خلاف
لڑائیاں وا بھروں ذکر مل دا اے جنمیں دچ فرنگی حاکم برکلے نال آہڈا لاؤں والے سور میاں، احمد
خال کمل، مراد فتحانہ تے سارنگ دے کارنامیاں وا ذکر اے۔

۷۸۵ء دی جنگ آزادی دچ ہنگاب دے ایناں انکھی سور میاں تے جیا لے پڑاں نیں
محنگی بار دے علاقے دچ نا برمی دا جھنڈا اچا کیتا۔

ایناں شیراں نے اپنی اپنی نسلی، کالی، ساوی مورثی تے کاٹھیاں پائیںاں گھر بار چھڈ دتے
جنگلاں دچ جاؤ ریے لائے پر انگریزاں اگے سر نویں نئیں کہنسے مراد فتحانہ دا ذکر لوک گیت
دچ بکھراں ملدے اے
آکھے مراد فتحانہ

سادی تینوں پھیراں نت کھر کھرے
تے دیواں گھنڈ نماری

اک داری لے چل انگریز ”برکلی“ تے
میں دیکھاں اوں دی بگھی کالی
ساوی آکھیا

توں کر بسم اللہ دھر پیر رکابے
میں جاساں مارا ذاری

پھیر سوانیزے دن آیا
تے ساوی جالتھی

دچ جھانبرے مار بھنو والی
انگریز ”برکلی“ تے مراد فتحانہ

وچ میدان دے گئے مل کھنڈ کاری
انگریز دی سائنس کجھ چھلانگ اے
تے مراد دی سائنس کجھ بھاری
مراد "ولیل" دا اپذیا انگریز تے
اوہ سائنس جگروچ ماری
تے انج کڈھ سیو سو
جویں مٹ وچوں لپھا لیندا جھول لکاری

احمد خال کمل، مراد خیانے دا اک یار سوجا بھدر رو دی سی۔ جیرا ایناں دے ٹال مل کے
لڑدار ہیا۔ اوہدا ذکر کجھ انج آؤندی اے
شاباش کھتو سوچے بھدر د نوں
جس ڈھاندے نوں ڈائنس ماری
تے کھدو کر انگریز شیا سو
پیو دارے دی جیزی سو تاری

راوی دے کنڈے تے ایناں رائھاں دے گھر پار نوں انگریزاں نے ساڑ کے سواہ کر دتا
تے مل ڈنگرتے دوچے گھروالیاں نوں ٹال لے گئے ایناں سب کجھ قربان کرن گھروں دی
دلیں لئی سکھاں دیاں دعاواں کیتیاں لوک محیت لکھن والا انج آکدا اے۔

راوی تے من رائھو سن
بنھاں چٹے دن لیا گھر سرکاری
انگریزاں دیاں فوجاں دھاوے کیتیے
تے پٹھیاں ہتھ کڑیاں انگریزاں ماریاں
وچ حوالاث رکاری

چاہیز اس وچ چڑھائے
مراد "دلیل" دا آئکھے اسیں راضی
کافر مار دو پسری
خوش دیں اوہ دلیں اسلاٽیا

ا۔ منہ سو میاں تل "میرداد" سو جا بھدروں دا، عالم شیراعون، محمل لکھ فضل ملی
تے، نجاب دے ہور کنے ای سپت شال سن۔ منہ نے فرگی رانج نوں دنگریا۔ اسنن
کمشز برکے تل، نجلی سور میاں دی اس جنگ پارے لوک گویاں نے "برکل دے ڈھولے"
دے سرنا دیں بینے اپنی اکھیں دیکھے واقعات تے حالات اپنے شعر اس وچ بیان کبنتے، مگوں
اوہ علاقے گنجی بار دے ڈھولے اج دی ساہیوال تے اوہ دے ہل دو آئے دے پنڈاں تھا
نوں اس وچ میلیاں تے اج دی بڑی شلن ملتے دیباکی تل بولے جاندے نیں خاص کر کے احمد
خل کمل تے مراد نیجانہ دے برکے تل مقابلے دے ڈھولے جیویں مراد بارے اک ہور ڈھولا
اے۔

ب۔ برکل دی سمجھی اے کلل، مراد آبدیا اے
کنڈ دے کے نہ بھج جلویں انگریز برکلی
پڑوچ دجے آں دو دیں آن کھنڈاری
اگے چاچا احمد مار مکایا ای
میں تے دی آدمیں اے ڈانگ کنڈ کے چاڑھی
جھکائی سانگ پڑ دلیل دے نوب انگریز را
کھلا ای ڈھلی
ڈھاہندے نوں ماریاں ڈانگل سو بجے بھدروں دے
جو ان دی ڈانگ دی محو کر آوے
جیوں ہجھکی اے کوئی نامے ہاری

مرے انگریز بر کلی دی چھٹی اپڑ گئی کلٹی
میں کھلیاں پانسوں کر کے روندیاں

انگریز بر کلے پنجاب دے انکھی سور میاں کولوں شیر جواناں کولوں او نہاں دیاں گھوڑیاں
منگداں جیڑیاں۔ جواناں دیاں زندگیں تے پانسوں سن جنہل نال او نہاں دی شان تے مان
سی جنہاں نال او نہاں دیاں سرداریاں تے چدر ایساں سن اوہ انگریز نوں سخن دے دیندے اُک
ڈھولے وچ ایس گل داؤ کر بڑے پیارے اندماں مل کیتا گیا۔

کال بولندی اے نارو چاہاری اے بلنی
کمل، چدھڑتے کائیے ہر انھ کو جھٹے ہلنی
پڑے دیوچ باہنڈے لا کچا ہریاں
انگریز بر کلی نال گلاں کر دے مو نہ نہ زبانی
انگریز بر کلی آکھے "خان احمد" دیویں آساوی گھوڑی
لند نوں لکھا لیا ساں تیرے نال دی نیک نای
خلن احمد آکھے من انگریز اکسیا! بھوئیں گھوڑیاں تے رہاں
کے نہ لکھ دیاں

بندے رو ھاں دے بت سیلانی
انگریز بر کلی آکھے تیریاں پانسوں بن پچھواڑ ڑسی
مو نہ توں بھوں جاسیا اگلے نور دی تسلانی
احمد خان آکھے "راٹھاں دا پتہ لگ جاسیا" انگریز بر کلیا
جس دیلے نکلے وچ میدان
خلن احمد راوی والے راٹھاں نوں آکھے
اپنے اگے انگریز مارن کم آسان

بنجاب دے پڑاں نیں انگریز بر کلی دی کوئی گل نہ ملتے اور اک اور کسر اس فوج لے کے
ایناں شیراں تے حملہ کردا اے اسیں اپنی گل بیان کرن لئی اک ڈھونے ول دیکھ دے ہاں۔
ے کال بو یندی تے سارنگ کے جھنڈ کھلاڑی
لندنوں چڑھیا انگریز "بر کلی" فوج لے کے بے شماری
بر کلی جنہوں دنیا و میکھ کے جھک جاندی اے
جٹا لیا ہے ول وچ راوی
ست قبا جوان تے سوہنا جشت
موٹی آکھ انا ری
فوج دے کول کھلیا ہو یا مینوں دسدالے
جویں بچیاں کول کھڑی اے بھیڑی
بندوقاں تے توپاں داناں نہ ینداداے
بتهیں پکڑ پلیندا اے تکوار دو دھاری
کھراں ول کے دریا دے اٹ نوں چاکیتا اے
گھوڑا آگیا اے دھس سن زین سنری
پہلی ماری اے سوچے بھدروں
دو جی مراد فیتا نے ہے الاری
وڈھ نک کے او تھے کباب چاکیتا نیں
ویکھو کیڈے چالاک شکاری
کھراں سرتے ہتھ چار کھنے
کر کے کوچ تیاری
آکھن سانوں لکھیاڑ میںی
پر توں مال نہ بنگئے میں چاکپھری

تاریخ ریاں کتابیں وچ جنل بخت خل، رانی جوانی، تواب اختر محل، مولانا شید اللہ، مولانا محمد قاسم، مولانا شید احمد گنگوہی تے پہنچ نئیں کئے ای مجاہد ایں دے ناں شامل نیں ای تھوں تیکر کے ہن تے غالب، میر درد تے میر تقی میرودی مجاہد ایں وچ شامل نیں۔ ہون گے کیوں جے تاریخ ہیشہ ای ماکمل ای غرض دے مطابق لکھی جاندی رہی اے۔

پر جیسی تاریخ سلاسلے کوں ساؤے لوک گیتاں را ہیں آئی اے اوہدے وچ کے حاکم، کمشز، لارڈ یاں چوہدری جا گیروار دا کوئی عمل دخل نئیں ایسے تے لوکاں دیاں منماں چوں نکلیاں پھیاں گلاں نیں جیسے لوہے تے کیرداں گوں نیں لوک گیتاں دے لکھن والیاں جیسی سالوں آزادی دی تاریخ دتی اے اوہدے وچ ضلع ساہیوال دے شرگو گیرہ دی جیل نوں توڑن والے مجاہد ایں بڑا اجھاتے بڑے پیار تال لیا جاندا اے تاریخ انج اونماں یاں نوں بھل گئی اے اج تاریخ احمد خان کمل "نوں" سارے گوں نوں مراد خیانے نوں یاد نئیں کر دی پر لوک گیت ایناں دی یاد وچ سدا کتابیں وچ رہن گے تے آون والے انکھی پنجابی ایناں دی یاد وچ اپنے نوں گرمائے رہن گے۔

۔ کال بو یندی ناردد گائے ڈھول طوناں دے
کمل نوں حکم گپت دا
تحاڑے حضرت پیر پیر ایں دے

ایہاں راٹھاں نے کس شان تال انگریزاں دا مقابلہ کیتا، لوک شاعر ان نیں اونماں دیاں چھویاں، نیزے تے گھوڑیاں دیاں چالاں دیاں تصویریاں کچھ کے رکھ دیتاں نیں۔

احمد خان جی ہوری اپنی گھوڑی نوں بڑے پیار تال "مورنی" آہن دے سن لوک شاعر کر دی کدی اوس "مورنی" نوں مورنادی لکھدے نیں۔

۔ راٹھاں تال کیتی اے چیڑی
"مورنی" آن پہنایاں نے تھان دے
کیڈے پئے سونہ دے جدول چڑھدے وچ میدان دے

ایسٹ انڈیا کمپنی دے ڈاکوواں نے سونے دیں نوں ورج رنج کے لیا لکھاں گمراہ دے دیوے بجھا کے رکھ دتے۔ کئی گھر بے آباد ہو گئے۔ اقبال اسد ہوری اپنی کتاب، "ہنچاب دے لپھال پتھر" ورج لکھدے نہیں۔ لدھیانے ورج جس میدان دے اندر "روشنی دامیلہ" گدرا ہوندا سی۔ اودہ گمراہ دا محلہ سی۔ ۱۹۴۷ء تک اودہ جگہ میدان سی۔ اس میدان ورج اکتا رے اتے اک اکھاڑا روشنی دے ملے ورج گلیا ہو یا سی۔ او تھے گان والا ایسہ بول گارہ یا سی۔

اُنگریز دے راج توں پہلاں

ایته ہے وس دے سن شیر لیر

جنہاں دل دل مارے سی گورے

لاشان دے لادتے سی ڈھیر

جنہاں غازیاں اگے لیا رکھیاں سی

دودھ دیاں چائیاں

خون گنگدیاں سن جنہاں دیاں لاٹھیاں

جنہاں دل دل مارے سی گورے

لاشان دے لادتے سی ڈھیر

جنہاں سور میاں وڈے سی گورے

جنہاں نیں توپاں دے گولے

سمجھے سی دوڑے

ہیرٹے چھڑ میدان نہ روڑے

جنہاں دل دل مارے گورے

جنہل لاشان دے لادتے سی ڈھیر

ہیرٹے توپاں تھیں نہ ڈرے، ہیرٹے مل فرگی دے ٹرے

ہیرٹے آزادی دے شوہ ورج،

بن گھڑے دے ترے

بینکل چم چم گلاں وچ پایاں پھانسیاں

اج دیوے نیں او نہاں دیاں قبرائتے بلے

اسیں جدوں اپنے لوک گیتاں و آگوہ نال مطالعہ کر دے ہلتے اوہدے وچ سوانیاں دے
روپ 'جوانی' تے دچھوڑے دے رونے ای نئیں مل دے۔ سور میاں دیاں ڈانگاں دے
کمراک دی سنائی دیندے نیں۔ لوٹگاں دے لشکارے مل ڈکدے ای نئیں وسدے۔
دھاڑویاں تے واہراں اگے دیں دے جوان ہکاں تک کے کھلوتے دی نظری آوندے نیں پیار
محبت 'وچھڑے بجنال دی یادتے غم مے سیاپے ای نئیں دیں پیار وچ پاگل دیوانے دی اپنیاں
جانش قریان کر دے تے سرخ رو ہوندے پئے وسدے نیں ہنجلب دے نوجوان نوں پڑتاے کہ
اسیں دلیر سورے آں کدی اپنے دلیں وچ باہروں آئے دھاڑوی نوں کمکن نئیں دیندے۔

اسیں پتر پنجاب دے انکھی

تے راکھے امنیں دے

ساؤے دلیں ہنچاپ وچ سدا بماراں تے موجاں دے میلے لگدے نیں ایناں موجاں
میلیاں تے بماراں دا ذکر جواناں دیاں بولیاں وچ تھاں تھاں تے وکھاں دیندا اے۔

میرا دلیں ساگن سارا

تے چپے چپے کھوہ وگدے

دلیں پیار دیاں گلاں دے نال نال سوہنے دلیں لئی تے دلیں دے سور میاں تے جواناں
لئی دعا داں دی بولیاں وچ مل دیاں نیں۔

شلا جیوے پنجاب دی وھرتنی

تے گھر گھر شیر جمدے

جدوں تک ہنچاپ باتی اے ہنچاپیاں دے جواناں دیاں جھیلیاں وچ ساہ باتی نیں ساؤے
دل کوئی دی اکھے چک کے نیں دیکھے کدے۔ اک زمانہ ساؤی دلیری بھادری تے انکھے نوں

جاند اے جے اسیں مرئے جانے آپ دلیں تے تے اپنی فیرت تے کہی حرف نہیں آؤں
ویندے۔ ایساوی وجہ اے جے مرحوم ڈاکٹر فقیر محمد فقیر ہوراں آکھیا۔

ابے بلقی نیں پنجاب ابے پنجاب بلقی اے
ابے بلقی نیں سکواراں ایمند دی آب بلقی اے
پنجاب دا جوان جدوں منزلات ول قدم چک دا اے تے منزلات آپ اوہدے بوہے اگے
آجاتداں نیں۔ ایس گل نوں استلو عشق لہ ہوراں تحریک پاکستان دے حوالے ہل ایسراں بیان
کتیا اے۔

پاکستان بن کے رہے گایا درکھو کڈھے ہوئے حلب حلیاں نے
عصیتی قافلہ منزل تے پنجا ایں چک لئے ہن قدم پنجابیاں نے
کمڈی گل ایسہ جے پنجاب دے لوک گیتل دوج پنجاب دے پورے مہاندرے نوں
ایکیا گیا اے۔ ایساں سوچاں، سدھراں، امیداں امنگاں، منگل لوڑاں تھوڑاں دکھل
سکھل ایساں سوانیاں تے سورمیاں انگھیاں تے لج پلاں دا ذکر ان بھروسیں طریقے تے قرینے
ہل کیتا گیا اے کہ کوئی وی کچھ خلل نہیں دسد۔

لوك گيتاں وچ چھپي

خط پڑ دو ردياں انگل ساکال تے ياراں سيلیاں تل رابطہ رکھن دا اک بڑا اوڏا ذریعه
هوندے سن سیانے آکھدے نیں جے خطاں را ہیں بندے تال او ہمی ملاقات ہو جاندی اے دور
و سدے بجناں ياراں دے خط ای ہوندے نیں جیڑے ياریاں نوں تے رشتیاں نوں قائم
رکھن دا بہانہ بن دے نیں ائمہ خط ای ہوندے نیں جیڑے بنی ریاں راتیں وچہ ياداں دا
چانن کر کے سکھ نوں بے اميدتے مايوں ہو دن توں بچاندے نیں ائمہ چھپیاں ای ہوندیاں
نیں جیڑیاں شٹ دیاں ساہواں نوں جوڑ دیاں نیں۔ ملئی دے مر آون دی اویک نوں ٹھن
نسیں دیندیاں ایسناں خطاں وچوں ياراں سيلیاں دیاں، ملئی دیاں تے گھلن والے دوچے
انگل ساکال دیاں تصوراں دس دیاں نیں اوہ تل دا حال و سدیاں نیں۔ ائمہ خط ای ہوندے
نیں جیڑے سانوں سو ہنے سو ہنے مااضی دیاں گلاں یاد کراندے نیں تے کدی کدی اسیں
ایش خطاں را ہیں ای حلال توں مااضی دل پنده کروے آں۔

اج دا دور جدید سائنسی ترقی دا دور اے پوری دنیا نوں سائنس نے بڑا نیڑے کرتا اے
سالاں دے پنده دیاں وچ لکھن لگ پئے نیں، لوکل را ہیں سنبھا گھلن تے خط لکھن دارواج بڑا
ای گھٹ گیا اے کیوں جے ٹیلی فون تے ٹیلی مگراف دے تل تال نیکس تے ٹیلی دُڑن نے
و یکھن وچ لوکاں نوں نیڑے کر دتا اے کہ انسان دنیا دے دوچے کوئے تے اپنے کے عز ز تل
گھل کر چاہوئے تے کر سکدا اے اسیں جدوں لوک گيتاں دے حوالے تال چھپیاں دا ذکر کردا
آں تے سانوں لوک ادب وچ ای مدی بڑی اہمیت دکھلی دیندی اے کیوں جے اوہ دوں نہ ٹیلی
فون سی تے نہ ای نیکس دور دراڑے و سدے جن ماہی دی خبر لیاون والی چھپی ای ہوندی سی
جیڑی کہ دلاں دا حال و سدی سی یاں فیر خیالاں تے تصوراں وچ ای کبوتران تے کانواں نوں
سنبھادے کے گھلیا جاندی اسی نسیں تے جاندے ہوئے را ہی کولوں ای پچھلیا جاندی اسی دے بھائی
راہیا جاندیا جانا توں کیڑے دیں جے اوس کڑی دے پکڑے ای جان ہونداتے اوہ اپنے
دیاں نوں تے مل پیو نوں سنبھال دی نسیں تے تال سی۔

جے کے میار دا کونت روزی لئی کے دو جے ملک لڑ جاندی ایاں کوئی جوان جنگ تے ٹر جاندی
تے اوہدی سوانی نوں اوہدے خط دی اڈیک رہندی کہ ماہی دی چھٹی آؤے تے اوہدی خیر
خیریت دا پتہ گلے۔

جدوں کے نویں دیا ہی ناردا کونت لام فوں ٹر جاندی اتے اوہ اوہنوں گھرنوں پر ت آون لئی
خط لکھدی تے مژ جواب نہ آؤندی اتے فیر خط لکھدی جواب دی اڈیک رکھدی تے ترنجناں وچ
بہ کے ماہی دے خط دا جواب دی اڈیکدی تے نالے اوہدے مژ آون دے گیت دی گاندی۔

ماہی تاں میرا لمے دنج بینتھیا
تے میں گھدی خط قطاراں دے
کدی موڑ مہاراں
موڑ مہاراں تے وس گھر مہاراں
سانوں دے کدی موڑ مہاراں

نارنوں جدوں خط نہ آؤندی اتے اوہ ماہیوس ہو کے کے بندے ہتھ سنیا گھلڈی جدوں اوہ
دی کوئی ٹھیک در جواب نہ لیا ہد ا اوہ ہور ماہیوس ہو جاندی ایس ماہی دے دکھ دا انہماروی لوک
ادب وچ ملدا اے خطاں وچ ایمناں دکھاں دا ای انہمار ہوندا اے بیڑا کہ لوک گیتاں وچ
دی آ ملدا اے ایسہ لوک گیت بیڑے کہ ماہی دے خط دے جواب دی اڈیک وچ ملدا
نہیں۔ ایناں نوں اسیں منظوم چھپیاں دی آ کچھیے تے گل تھادیں نہیں۔

ہاڑا اسال سینا دے
اسال سنیا
لہور سندی چھاؤنی آ
پاؤیں خط لکھ ساڑے بجنال دے
چروکی ہولی آ آؤنی

۔ بیٹھی کو شے تے کاگہ اڑاواں دے
کدی موڑ مہاراں
موڑ مہاراں تے آگھریاں
میں گھلڈی لوک ہزاراں دے
یاراں ٹل بھاراں دے
کمدی موڑ مہاراں

لام نوں گئے جن ایڈی ہمیتی نہیں مڑدے۔ سرکار نوں ا۔ س گل ٹال کوئی دچپی نہیں
پئی اوہدی ناربڑی شدت ٹل راتیں نوں جاگ جاگ کے اوہدے آون دا انتظار کروی اے دیوا
بل کے بنیرے تے رکھدی اے جے کدھرے ماہی رات نوں آنکھے تے راہ ت بھل
جلوے۔ ہر شام نوں ائمہ سوچ کے گھرے پاندی اے جے ماہی اج آوے گاگھریار سجائندی اے
پ آؤن والے نہیں آؤندے ا یمناں دکھل نوں درواں نوں اوہ اپنے خطاب دا موضوع ہنندی
اے تے ترنجنال وچ گدھیاں وچ اپنیاں سیلیاں ٹل رل کے سرکار نوں دی برا بھلا آکھدی
اے جیڑھی کہ اوہدے ماہی نوں لام تے لے گئی اے۔

۔ کو شے تے تار پئی
اک دم ماہیے دا
اوہ دی لے سرکار گئی

اینک جد ایساں وچ ای 'ماہی دے آؤن دیاں اڑیکاں وچ ای حیاتی دے سوہنے تے
سدھراں بھرے دن کک جاندے نہیں۔ اکھل چوں کھلے ڈھل جاندے نہیں گھرے دیاں خوشبو
داں کک جاندیاں نہیں پڑیکاں نہیں کمدیاں بس اینک دا اک درد بھریا اٹھار رہ جاند اے : یہاں
کہ پڑھن سنن والے دے دل نوں رُگ بھروالے۔

۔ ماہی نی میرا درستی دا

ساؤالی سوہنادور سنی را
چھیاں گھلڈی میں رہی آں

نہ بجن آپ آوندے نمیں تے نہ ای خطا گھلدے نمیں ہولی ہولی حیاتی داویوں بھن تے
آجائند اے میاراں ایناں دکھاں دا اظہار ماہیے وچ ایساں کر دیاں نمیں۔

لہ گیا بجے ماہیا
ساؤیاں چھیاں را
کوئی جواب تے دے ماہیا
میتھرے سک گئے نمیں۔
ماہیے دے دلیں دچوں
پڑھے کاغذ ک گئے نمیں
شیشی وچ رنگ پاؤ
پاؤ ضرور چن جی
بھاویں چھیاں برنگ پاؤ
سکرٹ دالا سوٹا
نمیں تے ربابیا رملہ
نمیں تے سول داوے جھوٹا
کوئی کشتہ مار دیو
لبان اتے جند آجھی
میرے ماہیے نوں تار دیو
کوئی نہیں تے خط پاؤ
اکے چنا! آپ ملو
اکے ملنے دا خط پاؤ

اے ماہیے تے بولیاں ای نئیں مگوں اک اک بول درداں تے دکھل دی جیوندی
جاگدی تصور اے کہ سوانی ولوں اڑیکاں توں مگوں لکھے جلوں والے خط نئیں اوہدیاں سوچاں
تے چاہ نیں جنہل ماہیے دی شکل و نالی اے۔ اصل وج اے میار دے دل دیاں گلاں نیں
بھیرٹاں کہ اڈیک دے دکھل پاروں اوہدے مومنہ چوں باہر لکل آئیاں انہل گیتاں دے اک
اک بول وج اسیں اڑیکاں تے دچھوڑے دے درد نوں محسوس کر دے ہاں جدوں پرنسی
یاراں دے خط نہ آون تے کیہ حال ہوندا اے اس حال نوں اے خط دا مگوں دے ماہیے ای
بیان کر دے نیں۔

اینہ بولیاں ہجھے تے ماہیے نوں اسیں منکوم چھیاں دی آکھ سکدے آں کیوں
جے انگاں ساکاں نوں یاراں بیلیاں نوں لکھے جلوں والے خطاں وج دی اسال اپنے دل دیاں
گلاں ای لکھیاں نیں نہ کہ اپنے چار چھیرے دیاں گلاں سیانے آکھدے نیں امیداں توڑ رنا
تے حوصلے ہار رنا، عشق دیاں لیاں ڈوں نگیں راہواں وج رکھل دیاں چھلواں بھنا تے
تمکھ بار کے بہہ جانا مرداں دا کم نئیں ہوندا۔ بلدیاں اگاں نوں دیکھ کے ڈر جانا عاشقان دا او طیرو
نئیں، پھلاں دیاں سدھراں رکھیاں تے کندیاں کولوں دی دامن بچانا جواناں دا کم نئیں تے
فیر بخاں دی میار تے یار بھیرے کہ بہادری، دلیری تے عشق دیاں اچیاں علامتیں دی نیں
اک داری جنوں یار آکھ دیندے نیں مژمرتے جاندے نیں یاراں توں کند نئیں کر دے۔

دیلا کوئی چال نہ چل جاوے تے چل جاوے بخاں اپنے قولاتے پیاراں توں نئیں ہار دے
کیوں جے یاراں توں جند جان قربان کرنی ایں دا وحشم تے ایمان اے اپیاں غیر تاں تے
عز تک دی رکھوائی لئی ایسہ اک جان تے کیہ ہزار جانل دی ہون تے قربان کر دیندے نیں۔
الله عالی دی بارگاہ وج دیر تے ہو سکدی اے بنبر نئیں ہو سکداتے فیرتا امید ہونا
اوہدے دربار چوں ہیوس ہونا اک بڑا وڈا گناہ اے ساؤی صوفیانہ شاعری وج اوہدے نال ناطر
جوڑن دی ای گل کیتی گئی اے۔

بھر سیدوارث شاہ ہوری دی اپنے شاہکار وج (جدوں راجھے نوں یاراں سال بمحفل چرا

کے وی کچھ نئیں بحمد اے اوہدیاں بجا بسیاں اوہنوں پچھل مژ آؤں دا خط لکھدیاں نیں) لکھدے نیں۔

بھالی خزاں دی رت جل آن پنجی بھور آسرے تے پئے جال دے نی
سیدن بلبل اسکیاں بوٹیاں نوں فیر پھل گھن نال ڈال دے نی
بھالی عاشقال دے دل چھ ہوندے تسل کوڑ ہے وج خیال دے نی
ابراہیم ادم حسن بھری فیر ہوئے نہ مالک مال دے نی
اساں جدوں کدوں اوہنال نال جانا جیرٹے محرم اساذڑے حمل دے نی
بھالی عشق توں نس کے اوہ جاندے پڑ ہون جو کے کنگال دے نی
موجو چودہ دری دا پت چاک لگا کیمکم ایمہ ذوالجلال دے نی
جنہاں سولیاں تے جائیے جھوٹے اوہ منصور ہوری ساڑے نال دے نی

تے میاں محمد بخش ہوراں وی انسان نوں حوصلے جذبے تے امیداں بھرے بول سنائے
نیں جیرٹے کہ اسلامی وچاراں دی ای بازگشت نیں۔ جیوں۔

بھکا منکن چڑھے محمد اوڑک بھردا کار
خزاداں وج باغاں نوں چھڈ کے نہ جلوں والیاں بلبل اس دی اک دن سنی جاندی اے
امیداں تے سدھراں دے پھل کھڑپیندے نیں۔ کمدے ساہواں نوں نویں حیاتی مددی
اے۔ مولا پاک نیڑے ہو کے سندے نیں ہوندا کیہ اے اوڑک اک دن اوٹیاں پاندی نار
نوں اوہدے بجناں دا خط ملا اے۔ پ اوہدے لئی خط نئیں ہوندا اوہدا کونت ہوندا اے جن
دی مومنہ بولندی تصویر ہوندی اے۔ میار کیہ کر دی اے۔ خط نوں لے کے فٹی ہوراں کول
آجائندی اے۔ خط لے کے فٹی ہوراں کول آتا ایس گل دی دس اے پئی اوں ویٹے کریاں
دی تعلیم ایسی عام نئیں سی ہوندی تے فیر پڑھانوں دیاں کڑیاں جتھے اج وی پرامری توں دو دھ
سکول نئیں ماہی وی چشمی کھولی جاندی اے تھوڑے بنے کافنڈتے اوہ کیہ کچھ لکھدا غشی ہوری
بڑی کاہلی نال چھٹی پڑھن لگدے نیں تے اوہدے کئیں دا ج پیندی اے۔

۔ کوئی سندوری تکی ہوئی اے
ہوئی ہوئی پڑھ فٹھی چھپی ماہی دی آئی ہوئی اے

اج وئی جدوال گھرال وچ خط آوندے نیں تے ملواں، بھیناں تے بھراواں دے مومناں
وچوں بے اختیار کنکدا اے شلا خیردا ہووے ” تے فیر پر دلیس گئے ماہی لئی تے نت دعاواں ای
ہوندیاں نیں خط پڑھ کے مشی کول لے جاؤں توں پسلے کئی دعاواں منگیاں جاندیاں نیں۔
۔ پٹھے دی بھرائی ہوئی۔

چھپی میرے بخناادی شلا خیر دی آئی ہوئی

ایہ سہرا ذیکاں دے دکھاں نے ساہ لیتا او کھا کتناے چاندیاں راتاں دے سکن دے غماں
وچ جندڑی سک دی جاندی اے بھاراں دے دیلے کے دے جاؤں دے درواں وچ اکھیاں
چوں پانی مک دا جاند ااے کھڑے توں لا لیاں اڈ دیاں جاندیاں نیں سمجھرے دیاں خوشبوواں دی
گھٹ دیاں جاندیاں نیں تے او دھر کیہڑے سکھاں دے میلے نیں۔ بھاراں دیاں موجوداں نیں
تے چاندیاں راتاں دیاں خوشیاں نیں، سیانے آکھدے نیں جے دلاں نوں دلاں نال راہ
ہوندے نیں۔

ماہی دے خطاب نیں او دھر داسارا اعل بیان کر دتا اے۔ لے چوڑے خطاب نوں پڑھن
تے اوہناں نوں بیان کرن دی تھاں کے دے اک ماہیے تے ای گل مک جاندی اے جیسا کہ
پر دلیس وچ وسدے ماہی دی حیاتی دی تصویریں کے ساڑے ساہنے کھلو جاند ااے جنہوں
اسیں پڑھدے تے دیکھدے تحک دے تئیں جیسا دیاں کنیاں ایں پر تاں نیں ہر پرت وچ
اک دکھرا ای درد کرلات اے۔ اک دکھا اے اک کرب اے جیسا کہ پر دلیس ای محسوس کر
سکدا اے۔

۔ سڑکے تے دی محوزے
وکھیاں خط لکھیا

ہنجو حرف مٹا چھوڑے

خطاں توں اڈ خطاں راہیں ملاقات کرن دادو سرا و سیلہ قاصد ہوری ہوندے نہیں جے یار
نبلی کتے دور دور اڈے نہ ہوون تے فیر قاصد نوں ای سنبھادے دتا جاندے اے تے قہرائی
سنبھالے کے آجاندے اے ماہیے وجایں لگاں دا اظہار بڑا محل کے ملدے اے
۔ رسیال کس چھوڑو
کنی کو جدائی باقی
قادص نوں دس چھوڑو

تے قاصد ہوری ماہی تیکرا پڑ جان تے کوئی ہور جواب آمدے اے آون دے یاں نہ آون
دے خط پڑدا تے کدی رابطے دا کوئی نہ کوئی جواب تے قاصد لے کے آوندے اے تے اوڑک
وہ جلی محل داتے پتہ لگ ای جاندے اے جیدا اظہار وی بغیر کے شرم تے اوہلے توں کر دتا جاندے
اے۔

۔ سپ پانی تے نئیں ملدا
قادص دس گیا اے
ڈھولا جان کے نئیں ملدا

قادص توں بعد جیسا دڑا ذریعہ ہوندے اوہ اپنی گل نوں یاراں تیکرا پڑان دا اوہ اوں پاسے
دے آوندے جاندے راہی ہوندے نہیں، لوک گیتل وج بھیناں دیراں نوں ماواں نوں تے
بھیناں نوں خط پڑ راہیں تے آوندے جاندے راہیں راہیں دی خیر خست دا ایہ پڑا گھنڈیاں
رہندیاں نہیں جیویں۔

۔ دے راہیں جاندیا
جانا دے توں کبریٰ دیں

جانابی بیٹی میں تمیرے پکڑے
دے کوئی سپاٹے جلواں

ایسہ تے اسی ریاں ہور کئی مثلاں ملدوں میں۔

اک دیاں ورہی میار جمیدے گھروی ہور کوئی نہیں فصل دی پک چکی اے اوہدی را کھی
کرن دی لوز اے تے اوہ ماہی نوں لام تے جن گھروں کسراں راہیں راہیں سپیا گھدی
اے۔

۔ آکھیں ماہیے نوں راہیا وے
فصلان نوں چور پئے
مز جھیل سپاہیا وے

ماہی تے دی وچھوڑے واٹر ودھ جاندا اے تے فیر اوہ دی یاراں ہتھوں نگ آکے
گمراں ول خط لکھدا اے خط ملن پاروں گیتاں دے انداز دی بدل جاندے نیں جتھے اواسیاں
تے اویکاں دے کرب تے درداں دیاں سراں سن او تھے ما حول وچ اک پیارتے وصل دی تن
ملدی اے چھیاں وچ تحال تھاں تے میار داہیں آؤندیا اے تے میار برا خوش ہوندی اے۔

۔ کوئھے تے کل بولے
چٹھی آئی ماہیے دی وچ میرا دی ہیں بولے
دو پتر اناراں دے
خطاں اتے خط آؤندے پرنسی یاراں دے
روئے رو زدے مک گئے نیں
چٹھی آئی ماہیے دی بخود گدے رک گئے نیں

ماہیے دی چٹھی دا سن کے او ہنوں سارے کم کار بھل جاندے نیں نہ دن دی خبر نہ رات

دا پتہ او ہنوں بڑے چاء چڑھے نیں سیلیاں وچ ترنجاں وچ ماہیے دی چھٹی راذکر کر دی پھر
دی اے۔

۔ تندوری تائی ہوئی آ
خھماں نوں کھان روٹیاں چھٹی ماہیے دی آئی ہوئی آ

کیوں جے اوہ جان دی اے کہ پر دلیں وسدے ہاں دی ملاقات تے لفافے ہال اے تے
جمن ملن لئی آئے ہوون تے فیر روٹیاں تے تندوریاں دیاں خبراں کون لوے۔
۔ کوئی جھالر صافے دی

دور دیاں بھنا! دی ملاقات لفافے دی

خطاں اتے خط آونے رک جاوے تے دلاں دیاں دھڑکنیں تیز ہو جاندیاں نیں مولاپاک
کولوں دور وسدے یاراں دیاں خیراں متگیاں جاندیاں نیں۔

۔ کوئی کن میرے چولے دی
رب شala خیر کرے
چھٹی آئی نئیں ڈھولے دی
دوستہ ارال دے
خط اوکھے ملدے نیں
پردی کی یاراں دے

خط آون وچ دیر لگ جاوے تے دکھاں ہال بھرا ہو یا خط لکھیا جاندا اے۔ بہیدا بیان
لقطاں دے ولیوں وچ نئیں آ سکدا۔

۔ کوئی سونے دی نتھ ڈھولا
سوچ کے پڑھیں دے ذرا

خطاں دا ایسہ سلسلہ دیں مڑ آؤں تکر چلدا رہندا اے تے نیاراں اپنے گیتاں وچ
کانواں تے ہواواں راہیں ماہی نوں ملن دے سنبھال دیاں رہنداں نیں خط آؤندے
رہنداں نیں پر اک نیاردی نظر وچ اوہ خط نئیں ہوندے کافداں دارگ ہوندے نیں اوہ
اوہناں نوں خط کسراں من لوے جیدے وچ مڑ آون دیاں تاریخاں ای نہ دیاں گیاں ہوون
بھناں وچ درودی واشنای نہ ہووے۔ جیدے وچ وچھوڑے دی کک ای نہ ہووے اڑیکاں
دے دکھ ای نہ ہوون تے فیر نیاردے موئیوں اسیراں دے بول ای نکلدے نئیں۔

- چھیاں دا گھر بھروتا

چھی اک نہ آؤن وی پائی
تے کافداں دارگ آیا
چھی اک نہ درودی آئی

تے کدی کدی ماہی دے خط دے نہ آؤن دی گل ہس کے دی کیتی جاندی اے جس
ہاۓ دے پچھے دی اک کرلاٹ تے درود ہوندا اے۔

- ہنجو گوگ سک گئی نیں
ماہیے دے دیں وچوں
چھے کافداک گئے نیں

لوک گیتاں دے حوالے ہاں چھیاں بارے گل بات نوں اگے نوریئے تے سانوں ماہی دی
چھی یاں نیار دیاں چھیاں ای نئیں دس دیاں سکوں اک بھین بھرا دے پیار ناں بھرا لیاں
چھیاں مل ہیو دی محبت دی گل دے خط تے دوجے انگاں سا بکاں دے حوالے دی ملدے
نیں۔

جیوں اک سوہرے بیٹھی کڑی نوں جدوں اوہدے پیو دا خط ملدا اے تے اوہ چاہواں تل
چھاوی ہو جاندی اے تے اپنیاں آندھنال گواہندھنال نوں دس دی پھردی اے۔

۔ کنڈا بجمع گیا پئی دا

اباجی نے خط لکھیا کیہ حال اے بیٹی دا

اک بھین سوہراں دے دکھاں ہتھوں بھنگ آکے اپنے دیر نوں خط لکھدی اے کیوں
بچے اوہدی سس اوہنوں طعنے مار دی اے کہ تمرا کوئی گلدالا ناتینوں لین کیوں نہیں آیا۔ بھین
دے گیتاں وج دی । س گل ول اشارہ ملدا اے کہ بھیتی آؤیں دیر لین دے کتے بے قدری
نہ ہو جاؤں۔ بھین بڑے مان تل اپنے بھرا نوں خط لکھدی اے تے دیر ہوری بھین نوں لین
لئی آجائندے نہیں تے بھین بڑے چاہواں تل تے مان تل اپنے دیر دی وڈیاں ایسراں کر دی
اے۔

۔ لوڈے دیلے خط ملیا

دیر شام دی گذی چڑھ آیا

لوک گیتاں دی باری چوں و یکھیا جاوے تے بوہتے ماہیے تے بولیاں وغیرہ سانوں وڈی
لام دے دیاں دسائیاں پاندیاں نہیں کہ کسرائیاں کولوں پالے ہوئے بچے کھوئے گئے تے
ماں دے مونسوں اینی گل توں اوہ ہور کیہ نکلدا۔

۔ نہ آپ آئئے نہ کوئی چھیاں آئیاں نہیں

جرمن بچہ مرنے نہیں کیہیں لام لائیاں نہیں

جسراں کہ پہلے گل ہوتی سی کہ پنجاب دیاں میاراں تے گھبرو، اک دوجے دے مان نوں
تے بھرم نوں کدے دی نہیں شن دیندے۔ مونسوں نکلی گل دی لاج رکھنا جان دے نہیں
تے کدمی پر دیس گئے یاراں دے خط نہ دی آون تے کوئی ایڈا تے وڈا گلا نہیں کر دے بس اینی
گل آنکے چپ کر جاندے نہیں۔

۔ آپ وی نہ آئیوں
 سانوں خط وی نہ گھلیا
 جندڑی داریوں امیرا
 ایسوں بجھو چلیا
 ہور کیہ میں آکھاں تینوں انچ نئیں سی چاہیدا

نحیک اے اج دادور علم و دانش دا دور اے سائنس تے نیکنالوجی دا دور اے دنیا دے
 دوچے کونتے بہہ کے جتھے مرضی مغل کر لو سلاں دے سفرنوں پلاں وچ مکالو پر جنہل پنڈاں
 دے ایسہ لوک گیت نیں اوہناں پنڈاں وچ اج وی کل واگنوں ایں روز سورج چڑھن دے
 ہل ماہی دی چھٹی دی اویک رکھی جاندی اے تے جے آجاوے تے اج وی فٹی کول چھٹی
 پڑھان لئی جایا جاندا اے اج وی روزہ سماڑی قاصد نوں ماہی دے چھٹی دے بارے پچھلیا جاندا
 اے اج جے کے چیز دی کی ہے دے اوہ ایناں دکھاں دے اظہار وی کی نئیں تے اج وی کئی
 منظوم خط نویں رنگ دے لکھے جاندے نیں ماہیے، ڈھولے تے بولیاں دے رنگ وچ،
 گدھے تے جھمر دے رنگ وچ اج وی ماہی دے خطاں دا اک جہاں آباد کیتا جا سکدا اے۔

لوک گیتاں وچ ہاسا مخول

خالق نے اپنیاں تخلوقاں چوں انسن نوں سب توں سوہناتے اچاہنا کے پیدا کیتا اے کیون
جے انسن توں اؤ کوئی ہور تخلوق نہ تے سوچدی اے تے نہ ای اپنی سوچ دے اندر لئی کوئی
طریقہ رکھدی اے جدوں کہ انسن نوں پیدا کرنا والے نے کئی خوبیاں تے قابلیتیں دیتاں
نیں۔ وگنی پاروں جدوں انسن نوں کوئی غم ملدا اے تے اوہ حیران دی ہوندا اے تے سیالے
آحمدے نیں انسن ہے نہ تے مر جائے تے ہما انساںیں والا ہما ہونا چاہیدا اے چنیاں دی
موت تے گواراں دا ہما نئیں ہونا چاہیدا۔ ہے تے مخول نوں نقواں نے کئی ہیں دتے نیں
جویں طنزتے مزاح، تچکر ایگ، زکلوں، تمسخر، بھو وغیرہ دراصل ایس ہے دے سارے
تے ای اسیں لوک زندگی دے دن پورے کر دے ہل مزاح دے حوالے ٹل ہاسنڈھ اے
مزاجیہ تے مخواہیہ ادب دا اسیں دیکھدے ہل کہ دوئے دوئے نقاداں نیں ہے دیاں تعریفیاں
کے کیتاں نیں تے کسراں کیتاں نیں۔

ارسطو ہوری لکھدے نیں ”ہاسہ کے انجیے کوچ یاں گھاٹ نوں دیکھ کے آؤنے اے،
جیہدے وچ درد ٹل دی کوئی شے نئیں ہوندی“ ارسطو توں بعد وڈے انگریزی دے نقل
”ہاہر“ آحمدے نیں ”ہاسہ بندے دی اوہ وڈتوں اے جیڑی دوجیاں دیاں کمزوریاں یاں
اپنیاں غلطیاں دے ٹاکرے ٹل جم دا اے“ ہے تقول تے مزاح دے حوالے ٹل گل کر دیاں
تیجے ثبرتے ”کانت“ ہوراں دا انہاں آؤندے اے جیڑے ہے دے بارے گل کر دیاں دس
پاندے نیں کہ۔

ہاسہ اوہدوں ۔ صد اے جدوں کوئی شے ہوندی ہوندی رہ جائے تے سلٹیاں آسیں اک
دم پانی دے بلیلے وانگوں ٹٹ کے کم جان جنمون اسیں انج دی آکھ سکدے آں کے سلٹیاں
سدھراں اک غبارے وچ بھراں ہوندیاں نیں تے اسیں اوہناں سدھراں دے پوریاں ہوون
دے چاء تے مان وچ بڑی بستاری ٹل کے منزل دل دده رہے ہونے آں کہ اچانک اوں

غبارے وچ موری ہو جاندی اے تے سٹریاں ساریاں چاہتاں تے سدھراں اڑ جاندیاں نیں۔
ایس اؤن نوں اسیں ہلے دانال دیندے ہاں۔

"برگسائیں" ہلے دے حوالے ہال آکھدے نیں۔

ڈمگراں تے اسیں اوپر دیں سدے آں جدوں اوہ انسانیں والیاں حرکتاں کر دے نیں تے
انسانیاں تے اوپر دیں جدوں اوہ ڈمگراں والیاں حرکتاں کر دے نیں انہاں تعریفاں دے چاہن وچ
جدوں اسیں پنجابی لوک ادب دل جھاتی مار لے آں تے سانوں ہلے مخول تے ہڑا مزاح دے
بڑے سوہنے نہ نہ ملدے نیں اصل وچ پنجابی، یعنی ای زندہ دل واقع ہوئے نیں ای یوز زندہ
دلی اوہناں دے ادب وچ دی اپنی پوری چمکتے لکھاں سدا جیوندی جاگدی رہے گی تے
آون والی نسل نوں مایوسی تے بے امیدی دے غیرے توں بچاندی رہوے گی۔

پنجابی زبان دے محاورے "آکھان" بولیاں، لوک کہانیاں لوک گیت نشی ادب تے پنجابی
شاعری وچ پنجابیاں دی زندہ دلی تے ہاس رس دے وڈے وڈے نہ نہ نہ نیں۔

چودہ ری افضل پرویز ہوری اپنے اک مضمون "لوک گیتاں وچ پنجاب و اسماندر" وچ
لکھدے نیں۔

"پنجاب اینا جی دار اے کہ اوہ دکھاں تے اوکڑاں نوں دی ہس کے جروا اے اوہ تچکر
وچ ای اوہناں توں اڑا دیندا اے کے دی قوم دی زندگی دے نہ نہ پن نوں اوہدی زندہ دلی
تے ہاس رس ہال ملپیا جا سکدا اے، پنجاب دا ایسہ روپ اوہدے مزاحیہ لوک گیتاں وچ دی
بحدا اے"

مخول ہلے تے مزاح دا سب توں وڈا انگ لوک گیتاں دے حوالے ہال "جنگنی" وچ ملدا
اے کیوں جے جگنی منڈیاں تے جواناں دا گیت اے جسنوں اوہ دھیل ویلے کماں کاراں توں
دھیلیاں ہو کے بولدے نیں جیسے وچ اوہ اپنے دکھاں درداں دار دنائیں روندے سکوں
ہلے تے مخول دیاں گلاں سن نا کے اپنے تے اپنے سنگیاں دے دکھاں درداں توں بھلاندے
نیں تے چار چو فیرے نوں رشاندے نیں جیوں کوئی اپنے یار دا ذکر ایساں کرو اے۔

میری جگنی دے دھانگے چار

میرا کو سرو بیار
 اوہدا اکھڑا ڈھکنال
 تے وچ کھوتے پھندے چار
 اوہدا ہر ہٹتے ادھار
 اوپر میرا جگنی کمندی آ
 جیڑی نام اللہ دا یمندی آ
 جگنی جاوڑی چکڑالی
 منڈے لٹکڑے
 گنجے ہالی
 چن میرا جگنی لیراں دی
 اوہنوں مدد ہنجاں پیراں دی
 جگنی جاوڑی آپڑھانے
 لوکی گنجے لوئے کانے
 سروں ننگے تے پیروں لٹکھانے
 چور میرا جگنی کمندی آ
 جیڑی نام اللہ دا یمندی آ
 جگنی جاوڑی مشور
 کڑیاں لمبڑ منڈے چور
 سائیاں اگے دتی ثور
 اوہن میرا جگنی کمندی آ
 جیڑی نام علی ڈا یمندی آ

جگنی بڑی مشور تے دل گلن والی لوک صفائے جنوں جوان تے بڑھے سارے ای

بڑے چلے تے شوق نہ سن دے نہیں۔ ایہدے وچ بڑے کھلے ڈلمے طریقے نہ گل کہتی
جاندی اے ایہدے وچ تصوف، معرفت، حقیقت، عشق حقیقی مجازی دے سارے ای انگ
آؤندے نہیں تے مزاج دار گک وی بڑا گوڑھا ملدا اے ونگی لئی اک دو ہور جگنی پیش اے۔

جگنی جاؤڑی مدرے

منڈے چک کتابنے

مش کھڑکی اوہلے ہے

اوپیر میرا جگنی

جگنی جاؤڑی ملکان

اوستھے بڑے بڑے پلوان

کھاندے گریاں تے بادام

مارن کمکی کڈھن جان

اوپیر میرا جگنی

پنجاب وچ شلوٹی ویاہ دے موقع تے سوانیاں جنخ داسو اکت گیتاں نال کر دیاں سن جدور
جانبی لاڑے ہوراں نوں لے کے کڑی والیاں دے پنڈ جاندے تے اوس پنڈ دیاں زنانیاں کڑی
دیاں سیلیاں تے ہور لگدیاں لانیاں اپنے بولائ راہیں آون والیاں دا آور بھاء کر دیاں سن
اوہنال دے گیتاں وچ چھیز چھاڑ طزو مزاج تے ہاے خول دار گک بڑا گوڑھا وکھالی دیندا اے
ایتحوں تیکر کے اوہنال دے گیتاں وچ منڈے نوں منڈے دے پیو نوں تے اجتماعی طور تے
پوری جنخ نوں بھیڑا آکھیا جانداتے آون والے جانجھی ایتھاں گلاں دا برائیں سن مناندے سکوں
خوش ہوندے سن تے ایسہ گیت اوہنیں نوں چھیڑن تے بڑاں آکھن توں اڈ ہوندے وی خوش
کرکن لئی سن اسہ گیت اک مکالے دی ٹھکل اختیار کر جاندے نہیں کجھ کڑیاں پہلے بول بول
کے چپ کر جاندیاں نہیں تے فیر دوجیاں کڑیاں اگلے بول بول دیاں نہیں جیوں جنخ آون تے
کڑیاں مخولیہ انگ وچ جانجھیاں نوں ایساں آکھدیاں نہیں۔

اک آحمدی اے
آیوں وے توں آیوں وے
مل کتھے چھڈ آیوں وے
دو جی کڑی بول دی اے
آوندی اے پئی آوندی
وچ چھڑے دے پئی نساوندی اے
اک

آیوں وے توں آیوں وے
بھین کتھے چھڈ آیوں وے
دو جی

آوندی اے پئی آوندی
شیشہ کجل لاوندی اے

تے کجھ گیت ایسراں وے نیں جھیرڈے بڑے سخت جھنے ہوندے نیں تے اوہناں نوں
دل تے بڑی سختی کر کے سننا پیندا اے۔
ایسہ گیت مکالے دے رنگ چ نئیں گئوں کڑیاں تے زنانیاں رل کے کٹھیاں بول
دیاں نیں۔

ساؤے تے وہیڑے وچ ٹھہ کھنی دا
وانے تے منگدار ڑھ پڑھ گئی دا
بھئی تے چپدی نئیں ظیحوں لج تماںوں نئیں
ساؤے تے وہیڑے وچ تانا نئیں دا
منڈے دا پیوتے کانا نئیں دا
عینک لوافی پئی وے نلچے اولج تماںوں نئیں

کڑی تے سڑی تلے دی آرائے
منڈاتے لگدا چوہڑا مہیارائے
جوڑی تے پھب دی نئیں
دے نلجنیے اونچ تماںوں نئیں

تے کدی کدی صرف جانجیاں نوں خاطر کر کے آکھیا جاندیا۔

تحوڑا تھوڑا اکھیا جے

مگیاں نہ ترکایا جے

تے کدی صرف لاڑے نوں آکھیا جاندیا۔

لاڑیا کسوڑیا

تیری مل منجی تے موڑیا

ہنچاب دے منڈے تے جوان بڈھے تے بیل ماہیا بڑے چاہواں تال گوندے نیں ہنچاب
داخورے کوئی ای جوان ہو وے گا جنہوں کوئی ماہیانہ یاد ہو وے یاں جنے کدی ماہیانہ سنیا
ہو وے حیاتی دے ڈاھنے اوکھے دیلے درج دلائ نوں خوشیں دیاں چھلوان تے واواں پچاؤں
لئی لوگ گیتاں دی صنف ماہیار اسماں را یا جاندیا۔

کڑیاں تے منڈیاں دے ماہیے اٹو اٹو ہوندے نیں کڑیاں دے "ماہیے" درج ہاسے مخول
تے مزاج دے تال تال اک جبرتے غم دی شدت دی وکھالی دیندی اے بھیری کر لوگ گیت
روں پر تیں تھلے لکھی ہوندی اے جیوں اک کڑی آکھدی اے۔

بدو ملی جاوائے ۔ ۔ ۔

کلا شاہ ماہیا او تحوں قلعی کراواں کے

ماہیے درج ہاسے تے مخول دے تال تال اک ان ہونی تے دیکھے تال جوڑی ہوئی جوڑی
دی گل وی اے اک درد تے شدت دی کیفیت وی اے کڑیاں دے سارے ای ماہیے اپنے
اندر اک نئے نئے دے تال اک درد تے سوز دی رکھدے نیں۔ اسیں انج دی آکھ

سکدے ہاں کہ ہنچاب دیاں میاراں اپنے دلال دیاں پیڑاں نوں ماہیا وچ میاں میاں انچ
بیان کر جاندیاں نہیں کہ اوہ درودتے سوز نہیں رہندا مگوں اک ہس بہن جاندیاں اے تے پڑھن
والے اوس ہاۓ وچ ای اک پیڑ محسوس کر جاندے نہیں۔ ایناں ہایاں وچ ای پیڑاں لکیاں
ہوندیاں نہیں جیویں کے میار دے دل دی واج اے۔

کڑتی مرینے دی

توں دٹے بھن ماہیا میں تند پشمینے دی

سر کال تے گھیٹی آ

کلا شاہ ماہیا کے پالش کیتی آ

چٹاوٹا پھاڑی دا

نہ ساڑا گھر بیانہ ماہیا کاری دا

آل دوالہ اے

ڈھڈسو بھڑو لے ور گامونہ دا سارا آله اے

ماہیا ہار گیا

کپڑے دھوندی توں دو ڈنڈے مار گیا

آئی بنیری لال جھی

قد اوہد او ننھ جیڈا اوہدی سوچ اے بال جھی

کلا کھیس قلندر اں دا

لوکاں دے جمن ماہی ساڑا باند رجنگلاں دا

کڑیاں دے ایناں گیتاں وچ صرف ماہیے نال ہاۓ مخول دار گنگ ای نہیں ملدا مگوں
اوہ اپنے دکھاں دا بیان گھروچ دسدی سس بھیڑی دے ذکر نال دی کر دیاں نہیں تو نہ سس دا
کدی دی نباہ نہیں ہوندا تے فیر ساڑے لوک گیت تے ایناں دوہاں رشتیاں دے ذکر نال
ایناں دیاں لڑائیاں نال بھرے پئے نہیں تو نہ کیوں اپنی سس راذ کر کے خوش ہوندی اے

تے دو جیاں نوں ہساندی اے۔

کوئی آری شٹ گئی اے

مر گلی سس بھیزی سڑی جان دی چھٹ گئی اے

کوئی آری تیز ہوئی

اچ دن خوشیں دا چھتوں ڈگ کے سس موئی

آئے دیاں چڑیاں نیں

صابن دی گاچی توں نونہ سل بھڑیاں نیں

دکھ تے درد منڈیاں تے جواناں دے گیتھیں وچ دی ملدے نیں کیوں بجے اوہ دی دل
رکھدے نیں تے کدی کدی اوہناں مل دی معاشرہ دھردا کر دیندا اے جیرا کہ اوہ دی ہلیاں
ج اڑا دیندے نیں کیوں بجے اوہ جاندے نیں کہ ہن گل پئے ڈھول تے وچانے ای چین گے۔

آئے دی بوری اے

مقلوں انھی اے انچ رنگ دی گوری اے

آئے کے سناؤندی اے

کئے دا گنوں از نگدی اے انچ پئے پئی گاؤندی اے

لوک گیتھیں وچ خالص گول تے ہسے دنڈن دا لے بول اوہ بول نیں جنمیں دا تعلق
بھڑیاں مل اے چھڑے جنمیں دے دیاہ نئیں ہوندے جیرٹے دیاہ دی اڑیک وچ ای بذھے
پئے ہوندے نیں جنمیں نوں نت دیاہ دیاں آسیں تے امیداں رہنڈیاں نیں جیرٹے رہز کے
نہ کے نیار کو لوں لتر کھا کے دن گزار دے نیں۔

دو کھانیاں نظارے لئے

واہ واہ مونج بھڑیاں دی

تے جے کوئی آگوں گاہاں کندھے تے ہس کے آکھ رہا۔

کاہنوں دنی ایں کپتیسے گاہلاں
چھڑے دا کیڑا پت مر جاؤ

تے کدی چھڑے اپنے گمراں ریاں نشانیاں دسدے نیں تے کدی سارے کشمے بھر کے
اپنے اپنے دکھاں دا اظہار کر دے نیں اپنیاں ساریاں بولیاں وچ اک بے اختیار نکلن والا ہاں
اے تے ایں ہاسہ وچ اوں درد تے دکھ دی کیفیت نئیں ملھی جیرہ کہ کزیاں دے گیتاں
وچ اے اولے کم کرنے دیلیاں بسہ رہنا، رہاں نوں گھور دیاں پھرنا ایاں مشندر اں دا کم اے
جیرہ کجھ دی نئیں کر دے تے اوڑک ساری حیاتی خوار ہوندے نیں۔

کٹامن کے جھانجراں پائیاں

چھڑیاں دے اشووق برا

چھڑیاں دے پت باراں

پر باپو کوئی نہ آکھے

دھوؤاں اپر دل بینتھ نوں آوے

ایسہ گھر چھڑیاں دا

چھڑیاں دے دو چکیاں

پر ہیں کوئی نہ جاؤے

چھڑیاں دی ماں مر گئی

کوئی ڈردی رون نہ جاوے

اکھ بھل کے چھڑے نوں ماری

تے پٹ کے بروناں کھا گیا

جتنے بخنگ گھوٹنا کھڑ کے

اوہ گھر چھڑیاں دا

اسیں رب دے پر دہنے آئے

لوک سانوں چھڑے آکھ دے

کوڑی نم نوں پکے گدے
دینرے چھڑاں دے

کدی تھی لوک گیتھ وچ ہسے ٹول تے مزاج پیدا کرن لئی لفڑا دے ہیر پھیر کو لوں
وی کم لیا جاند اے دو جیاں زہاں دے انتہا مل کے اک سوہنا مزاج پیدا کردے نہیں جیوں
کوئی سلوی سر ہیا آئی ایم مٹ coming wait نہ کر لہیا بولیاں وچ دی مزاج دا
رمگ ہڈا سہتا ملدا اے جیوں چھڑاں دیاں بولیاں پچھے لکھیاں نیں۔ ایساں ای لوک دیاں
بولیاں بننل وچ اک دوچے نوں تے کدی اپنے آپ نوں آپ ای مزاج دانشناہ ہیا کہا ہوندا
اے۔

پلے نھیں دوائی کھوئی
لہ داں را بھاہ بجھہ تو
تمدی چک نہ سیت لے بٹی
راہیں نہ رات کھنی
تمے دل دی سکل نہ جلوے
نمادا پھریں تھیں تھیں
لبزدار دی تھویں
ہانکل گٹ دیاں
لوگ منگھی بر دیاں والا
تے کنک تیرا بے نہ بھبھے

دوچے ملا قیاں دے لوک گیتھ دا گھوں پوٹھوہار دے لوک گیتھ وچ دی مزاج دے فخر
گھوٹن صھے نہیں اوہنک دی بستر تے انداز سڑے لوک گیتھ توں دکھا اے۔
ہاسے ٹوٹن تے مزاج دے ایسہ رمگ سڑے لوک گیتھ وچ قفل تھیں تھیں تھیں تھیں کدی

زیادی ککلی تے قل عق کدی گھے نے بھنی وق کدی ماہیے دے رجھوئتے
کہ ہرے ہوں دے انگ رعن مغلب دے لوگل اپنے دکھل دردھ لون باتے تے جعل
وق ای لادھاۓ تے امہ کافیہ لوک گھر ایع دی سڑاے دلھ لون سامن لفی جے

نمی

لوك گيتاں وچ گئے

سو انياں بھاویں دنیادے کے وی دیس دیاں ہوون گھنیاں نال بڑا پیار کر دیاں نیں۔ پر
جناب دیس دیاں سوانیاں گھنیاں دیاں کجھ بوہتیاں ای یجیاں نیں۔ ساڑے معاشرے وچ
پاڑیاں نوں نکی عمرے ای بار شکھار دی عادت پادتی جاندی اے۔ بصیرتی ساڑے معاشرے دی
عورت دی ہولی ہولی فطرت بن جاندی اے اصل وچ ساڑے معاشرے وچ ایسہ دی اک
عقیدہ چل دا اے کہ عورت نوں مرداں لئی پیدا کیتا گیا اے تاں جے ایسہ مرداں دی دل جوئی
کرن، پر اسلام نے عورت نوں اوہ مقام دتا اے۔ جیسا دنیا دیاں دوجیاں قوماں تصور وی نئیں
کر سکدیاں۔

عورتاں نوں معاشرے وچ اچاتے سچا مقام دین دے نال نال عورت دی عزت تے
وڈیائی لئی تے معاشرے نوں دوجیاں زہر بھریاں براۓ یاں توں روکن لئی ساڑے مذہب اسلام
نے اس نوں ایسراں دے اصول دتے نیں جنماتے عمل کر کے اسیں پاک تے ہداوسدا
خلوصاں تے پیاراں دیاں خوشبو داں نال بھریا ہویا معاشرے قائم کر سکدے ہیں ایناں سوہنیاں
سمیاں اصولاں چوں اک اچاتے سچا اصول ایسہ وی اے کہ سوانیاں اپنے ہار شکھار نوں اپنے
محرمیاں توں اٹ کے ہو را گے نہ کھولن۔

آکھن نوں تے یورپی ملکاں وچ زنانیاں نوں مرداں دے برابر حق ملے ہوئے نیں تے اوہ
اپنے آپ نوں آزاد خیال کر دیاں نیں پر فیروی اوہ مرداں نوں سوہنیاں وکھالی دیوں کارن ہر
ویلے ایس کوشش وچ رہندیاں نیں جے پنگے تے سوہنے لیڑے پان دے نال نال نکدے
چکدے ہوئے گئے دی درتن، اوہ نال دی چال، بولن دے انداز، جسم دی نمائش تے گئے
لیڑے دے پچھے ایسا ای سدھر کم کر رہی ہوندی اے۔

ایسہ عورتاں ایسراں دے کم ایس کر کے کر دیاں نیں تاں جے اوہ مرداں نوں بجیاں لگن
ایسہ سوانیاں عیسائیاں دے لوں عقیدے وجوہ کر دیاں نیں کہ ”عورت مرد لئی پیدا کیتی گئی

اے تے اوه مرد لئی صرف اک کھڈنے دی حیثیت رکھدی اے "ساؤے دیں پنجاب وچ سونے نوں گئنے دے طور تے بھانویں ور تیا جاندی اے پر فیروی ایہدا رواج بڑا اے سگوں کجھ لوک تے ایہدے ور تن نوں حرام آکھدے نیں تے ثبوت لئی نبی اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دیاں حدیثاں دی وسدے نیں سونے دے ور تن نوں ناجائز آکھدیاں ہویاں ہمیری دوجی حکمت بیان کیتی جاندی اے اوه ایسہ دے کہ مرداں نالوں سوانیاں وچ نقل داموہ ودھ ہوندا اے تے جدوں کوئی عورت معاشرے وچ کے اک عورت توں سونے دے گھنیاں ہاں لدھی ہوئی دیکھے گی تے ایہدے دل وچ دی حضرت جائے گی۔ جیہدے پاروں کئی معاشرتی تے سماجی برائیاں پیدا ہون گیاں سونے دے مقابلے تے چاندی دے زیور مل دی آرام نال جاندے نیں ستے ہون پاروں ایس لئی ایہدی ترغیب دتی جاندی اے۔ جے گوہ ہاں دیکھیا جاوے تے عورت دے ایس چاء تے شوق نوں ودھان وچ مرد دا ہتھ یوہتا اے کیوں جے جدوں سکھ سمندر ایاں اتھاہ ڈو ٹھکایاں وچ کے موتیاں تے پھاڑاں دیاں غاراں وچ پئے ہوئے لعلائے موتیاں توں ان جانو سی اوه ایہدوں دی عورت دے روپ توں وادھان لئی جنوراں نوں شکار کر کے اوہناں دیاں ہڈیاں تے دندال اتھوں تیکر کہ پکھیروں دیاں پراں دے عورت لئی گئنے بنا دا رہیا۔ ایسہ روپ نوں چار چن لاون لئی ایہناں اوکھیاں را ہواں توں لئکھن توں اڈ مرد نے عورت دے حسن دی تعریف کرن گیاں وی کدی بخل تے سخوی کو لوں کم نئیں لیا۔ ایہدی وجہ اے جے اج سوانی دے روپ دی تعریف وچ ونیادی ہرزبان وچ کتاباں بھریاں پیساں نیں۔

سونے چاندی تے ہور کیاں دھاتیں دے زیور گئنے بنا دافن مرداں نے سوانیاں نوں خوش رکھن لئی ای سکھیا اے مرداں نے اپنے فن، محنت تے جذبے نال ایسراں دے زیور گھڑے کہ عورتیں اوہناں دے ہپن وچ پھس گیاں تے اج ایس حقیقت دا انکار نئیں کیتا جا سکدا کہ ہر عورت دا جتھوں تیکر دس لگدا اے اوه گئنے ضرور پاندی اے سونے چاندی دے نہ ہون تے کچ دیاں چوڑیاں ای پائیںدی اے پرانیاں دیلیاں وچ جدوں اجے پنڈاں تھانوں دچ بینکنگ دا نظام نئیں سی ہوندا۔ لوک اپنے سرمائے نوں وٹے زیوراں دی شکل

وچ ای رکھدے سن ایسوای زیور کدی اپنیاں سکیاں توں دور کر دیندا یا راں وچ پھٹاں پا دیندا
بدر گمانیاں تے شکاں دے دلاں وچ ڈھیر لادیندا تے کدی ایسوای سونا چاندی تے کج بیگانیاں توں
نیڑے کر دیندا دور و سدیاں توں دیزراں وچ لیا کھلاردا اسیں لوک گیتاں را ہیں و یکھدے ہاں
کہ سوانیاں گھنیاں نال گوڑا پیار رکھن پاروں وی اپنی اک ڈاھڈی وڈی کنزوری رکھن
پاروں وی جدوں کدی خنوارے تے یاں کونت وی عزت تے انکھ تے کوئی حرف آؤنا کوئی
انگلی انھنی تے اوس اپنے زیور توں سارے گھنے توں داء تے لاونا ایسوای پنجاب دی عورت دا
ہن ایس تے ایسوای اوہدی شان اے کہ اوہ اپنی عزت لئی انکھ لئی زیور تے کیہ اپنی جان وی
قریان کر دیندی اے۔ زمین دامالہ بھرنا ہووے یاں شریکے برادری وچ اپنا نک رکھنا ہووے
کے دا قرض دننا ہووے ویراں توں بچانا ہووے یاں دھیاں بھیتاں دی عزت دا مسئلہ ہووے
زیور توں قریان کروتا جاندی اے۔ لوک گیتاں دے دیزڑے وچ دوچی چیزدا جیرا رنگ دسدا
اے اوہ اے ایندا گھنیاں تے دن سونے زیوراں دی فرماش کدی ملی دے پر دیس
جاوں توں تار دا گھنے دی سدھرنوں دل وچ ای رکھنا کیوں جے ماہی نالوں زیور تے گھنے چنگے
نمیں ہوندے۔

ساڑی رہل وچ شریکے دا سازکٹ کٹ کے بھرا ہویا اے۔ آپے وچ خون دے رختے
اک دوستے دے شریک بن جندے نیں۔ ہمدے وسدرے چاچے تائے مائے تے پھوپھی
خالدے دھیاں پڑنیتاں، زیوراں تے دل تک دیاں دنڈیاں پاروں یاں رسیاں دھر کے زمین
دنڈن پاروں اک دوستے دے ویری تے شریک بن جندے نیں۔

لوک گیتاں وچ ایسہ دیر، حد تے شریکے برادری توں زیوراں تے دن سونے گھنے پاء
کے سازن دے لشکارے صاف و کھالی دیندے نیں۔

دو پڑا ناراں دے

بول شریکاں دے، جیویں پھٹ تکواراں دے

سکنک دیاں پیپنیاں

جوڑی وکھے کے ماہیے دی پیناں سڑن شریکنیاں

آئے وچ خیکریاں
برخاسواں دے دے پسال سڑن شریکنیاں

پنجابی "ماہیے" دے نال نال سوانیاں تے گھبراؤں دے من پسند گیت "بولیاں" وچ دی
شریکے برادری دے ساڑنوں محسوس کیتا جا سکدا اے کدھرے گھنیاں دی فرمانش دے
نال کدھرے شریکے دی گل توں ڈرن پاروں گدھرے اوہناں دے طعنیاں پاروں تے
کدھرے اوہناں نوں ساڑن پاروں اوہناں راز کر کیتا جاند اے۔

ٹونبائی لے دے دے
میں بولی شریکاں دی وہیوئی
ٹونبائی وچج کے مالمہ دے دے
سائیں نہ شریکے نوں

اج وادور ماڈہ پرستی دادوراے ہر مکھ دو لیاں مگر شرتاں مگر تے راتو رات امیر بیان دے
چکراں وچ اے پیے دی دوڑ وچ اے لوک اینی تیز نے جاندے نیں کہ کوئی مڑ کے نئیں
و یکھدا کہ کون کتھے رہ گیا اے کرم رشتہ پیراں تھلے آن کے پھس گیا اے کہیداول شٹ گیا
اے کون اکلا پے وچ مر گیا اے کہیدے جذبیاں تے احساس نوں سولی ملی اے کون وسدی
دنیا وچ کلا رہ گیا اے مددے وہ مددے لوکاں وچ کون رومندیاں رات گذار دا اے ایناں گلاں
نال ماڈہ پرست معاشرے نوں کوئی لگاؤ کوئی لگن نئیں ہوندی کوئی مرے یاں جیوے ہے یاں
ردو سے دے یاں اجزے اوہنوں اپنے مقصد نال غرض پیے نال پیاراے۔

ایمہ لوک حرص تے ہوس دے پچاری نیں کے دے پاک تے پوترا جذبیاں نال کے
دے دلاں دے احساس نال ایس معاشرے دے لوکاں نوں دور داوی کوئی تعلق واسطہ نئیں
ہوند الوک گیتاں وچ اک نیارا یہناں لوکاں نوں مند دی اے اپنے ڈھنگ نال کیوں جے نیار
نوں پتے اے موتیاں تے ہیریاں دے پچاری لوک، دو لیاں تے جھوٹھیاں شرتاں خریہن

دلے لوک دنیا کھٹن والے لوک لوکاں دے دلائ تے لوکاں توں بے خبر لوک کدی وی دلائ
دی قدر نئیں کر دے جذبے تے احساس دی قدر نئیں کر دے عجتائ تے پیاراں دی قدر
نئیں کر دے ایسہ لوک قدر کر دے نیں تے صرف پیسے دی۔

ایہناں موتیاں دے ڈھیرول تک کے اپنے دل نوں سمجھاون را جیرا طریقہ سانوں لوک
گیتاں وچ مدد اے اوہ کجھ ایساں اے۔

کتنے بھل نہ جائیں مناں میرا

موتیاں دا ڈھیرو کجھ کے

اینھے موتیاں دے لوک پھماری

تے ہنجواں دا مل کوئی نہ

کوئی چولہہ درزی دا

اگ لاؤں گھنیاں نوں ماہیاں گیا مرضی دا

میرا ہور سوال نہ کوئی

تے اک میرے دکھ وندے

زیوراں گھنیاں تے دو تاں توں بے زاری مادہ پرست معاشرے دے مومنہ تے تھپڑ
نیں ایسہ بول فیماں دے دلائ دے عکاس نیں، سوانیاں بوہتا کر کے گھنیاں نال پیار کر
دیاں من تے صرف ایس لئی کہ دیلے کویلے کم آؤے گانہ کہ اپنے بناؤ سنگار لئی تے نمائش لئی
لوک گیتاں وچ کدھرے تے گھنیاں دی فرمائش اے ماہی اگے یاراں اگے تے
کدھرے ایدے کولوں بے زاری اے ماہی دے دور جاون کر کے وچھوڑے دے ڈر توں
تے کدھرے خالی زیوراں تے گھنیاں دا خالی ذکر ای اے۔

سوہرے کولوں گھنڈ کندھ دی

سنگار کھدی کلپ والا پاسا

گھنڈ کندھ دی کلپ سنگار کھدی

چھڑیاں دی ہک لوہن لئی

میاراں اپنے ماہی کولوں لوگ دیاں، چند ریاں تے کلیاں دیاں فرماش بڑے چاہواں نال
کر دیاں نہیں، ماہی راجتھوں تیکر دس لگدا اے اوہ لوگ تے چند دی فرماش پوری کردا اے
تے جے نہ کر سکے تے فیر گلی وج آؤتا جانا ای چھڑ دیند اے۔

سدی نے چند منگیا

یار چھڈ گئے گلی وج آؤتا

یار چھڈ گئے گلی دا پھرا

ہنجان دے تویت بدے

تے کدمی ترنجناں وج برس کے ڈنڈیاں تے کائے دیاں گلاں ایساں دی گیتاں جاندیاں
نہیں۔

مندری دے دو تھیوے

چنگا ہو دے چن ماہی، مینوں ڈنڈیاں گھڑا دیوے

کل بنهی چوں نکل گیا

کائے کیہ منگ بیٹھی، اوہ کاشا بدال گیا

بامگے وج رو کھوہیاں

عید آئی ماہیا وے، مینوں لے دے کلپ سویاں

ساذے لوک گیتاں وچہ ایویں ای مومنہ چک کے فرماش نہیں کر دتی جاندی سکوں نار
نوں پتہ ہوندا اے کہ میرا ماہی کئے جو گا اے تھے جو گا اے یاں تویت جو گا، ڈنڈیاں دی فرماش
دے قاتل اے یاں کو کے تے کلپ لے کے دے سکدا اے یاں ایہدے کولوں بندے منگے
جان یا لوگ چکنی لئی آکھیا جائے لا کیستھے لئی بازو بند واسطے مجبور کرائیاں گھرے لئی کائے

لے کے دے کدا یا مندری جھانگر اس مٹیاں جلوں یاں چھلے۔ کمدی گل ایسہ کہ سارے گھنیاں واڑ کرتے فرمائش لوک گیتیں وچ و کھالی درندیاں نیں تے بچ کی توں کی فرماں دی پوری نہ ہو دے تے فیر واج آوندی اے۔

بائی گے وچ مسند و رہیا
کر دتی آنہ آکوں
چھلے جو گی دی نئیں اڑیا

گھنیاں دیاں فرمائش لئی دی ناراں تے نیاراں بڑے بڑے ڈھنگ ورت دیاں نیں،
کدی گدھیاں وچ ماہی دے جس گاؤں دا آکھ کے تے کدی شریکاں دی بولی دا حوالہ دے کہ
کدی تڑی نال روٹی نہ پکا دن دی آکھ کے گھنیاں دی فرماں دی کیتی جاندی اے گھنیاں دا
بوہتا ذکر مایہیے تحال ککلی تے گدھے نالوں بولیاں وچ و کھالی درندیاں اے جیوں۔

تیرے جس گدھیاں وچ گانواں
ڈنڈیاں گھڑا دے مترا
ڈنڈیاں گھڑا دے دے
مینوں بولی شریکاں ماری
ڈنڈیاں لے دے دے
نئیں تے میں نیسوں روٹی پکانی

ا یمناں چمکدے تے لکھدے گھنیاں واڑ کر گھبرو دی اپنے ماہیاں تے بولیاں وچ کر دے نیں۔

تیرے کنال وچ والیاں نیں
جنتھر دی توں لٹکھے کیسیوں
ہل ڈک لئے ہالیاں نیں

چن چڑھ کے تے اوہ آیا
کالیاں کلپاں والیئے
تیری گت نے بسیر پایا

شکوے شکایاں گھنیاں دے نہ ملن دیاں ہوون تے بھانویں گھنیاں دیاں ہوون،
لوک گیتل وچ ایناں دار گنگ بڑا گوڑھا اے ویاہی وری فیار اپنے باپوں نوں اپنی سس دیاں
چمکدیاں والیاں دیکھ کے آحمدی تے رو جیاں کڑیاں اوہدے باپوں لوں جواب دیندیاں نیں۔

میری سس دے چمکدے والے
باپو مینوں سنگ لگدی
اوہنے اپنے شوق نوں پائے
تینوں کاہدی سنگ جھنے

جو ان تے گھبرو اپنیاں ناراں تے میاراں دیاں گھنیاں دیاں فرمائش پوریاں نہ کر
سکدے ہوون تے اگوں لڑدے نہیں کہ اوس نے گھنیاں دی فرمائش کیوں کیتی اے
سکوں بڑے پیارتے محبت بھرے انداز تل سمجھاندے نیں۔

سکھ منگ جندڑی دا
تیری جندڑی نوں لوگنگ بنهیرے
میری خیر منگ گوریئے
دن چڑھدے نوں لوگنگ بنهیرے

جتنے بھانویں زناہیاں نوں بڑے پیارتے تے سونہنے لگدے نیں پر سوانیاں اپنے گمراں
نوں سکھی رکھن لئی ایندھی گھنیاں نوں ماہی توں دیوراں توں تے اپنیاں انکھیں تے غز تل
غیر تل توں قربان دی کروندیاں نیں کدھی کدھی اوہنک نوں اپنی سس تل تے نند تل دی ازنا

پنیدا اے ایہاں گہنیاں پاروں تے اوہ اپنے گھر نوں و سدار کھن لئی مند نوں آکھدی اے۔
مندے جاسو ہرے
بھانویں لے جائناں دے والے

زیوراں چوں ستائے بڑے آرام میل خریدا جاون والا زیور و نگاں چوڑیاں اے جیرا ہر
کوئی آرام میل خرید دی یہندی اے تے فیر سوانیاں بڑے چاہواں میل ایسوں پانڈیاں وی نیں
ایہاں ونگاں دی چھنکار لوک گیتاں وچ بڑی ابھر دیں اے۔
بھن سٹیاں ساگ دیاں چوڑیاں
جنہاں دے راتیں یار و چھڑے
تیرے ہلیاں نوں تیلیاں لانا واں
راتیں میری ونگ مٹ گئی

ہیراں دے زیوراں جھانجریاں واذکروی بڑے رنگ تے ڈھنگ نال کیتا جاندی اے۔
ساؤے بھائے رب رسیا
ساؤی رسی گئی جھانجریاں والی
دو دھرڑ کے جھانجریاں والی
کیسٹھےے والا دھار کڈھ دا
سک سرمد مرے کس کم دا
چھنگ دے مینوں لے دے جھانجریاں

لوک گیتاں وچ صرف فرمائش ای نئیں نہ ملن دے مگلے ٹکوے ای نئیں سکوں جدوں
فرمائش پوریاں ہو جاون تے بڑے چاہ نال تے بڑے پیار نال فرمائش پوریاں ہوون واذکروی
کیتا جاندی اے جیویں کے بار دے بول نیں۔

ساؤے جنماں لیا کے دتی
تو یتھی سونے دی
ڈوروٹ کے گلے وچ پاؤں
متراتوتیت بن جا

کدی کدی گئے دی سوانیاں دی سنجان بن جاندے نیں تے گھبرو سوانیاں تے ناراں دے
زیوراں توں اوہناں دی پہچان کروے نیں۔

نہہ والی دے مگر نئیں جانا
تے لوگ والی نئیں چھڈنی
لوگ والی نے بھائیے گوڑے
تلی والی کھال ٹپ گئی

تے کدی ایہ لوگ دے شکارے تے کوکے دیاں چانیاں منڈیاں نوں ملنگ کر چھڈ دیاں
نیں۔

تیرے لوگ دی چانی مارے
پلا لے گوریئے رنے

ایسہ گئے کڑیاں دی جند جان تے مان ہوندے نیں ماہی لوں ملے چھاپاں چھلے تے ڈنڈیاں
بھانویں گواچ دی جاوون تے ایناں وکھ نئیں ہوندا جنا ویراں تے باہل دے دتے ہوئے
گھنیاں دا۔

کڑیاں اپنے ماہیاں دا ہر تھاں مان دا دھاندیاں نیں تے اپنے گھنیاں دا ذکر دی بڑے مان
تال کر دیاں نیں اپنے ویراں دے جس تھاں تھاں گاؤں دیاں نیں۔
چھاپاں ویر دیاں

چک کے سینے لانوال

ترنجنل تے گدھیاں وچ جدوں ہان کڑیاں کٹھیاں ہو کے بینہ بدیاں نیں تے اپنے
اپنے گھر ادا دکھ سکو اک دوچے نوں دسدیاں تے پچھہ بدیاں نیں جیوں اک گدھے وچ
میار اپنے دکھ دا ذکر ایساں کر دی اے۔

سارے تے گئے میرے ماپیاں نے پائے

اک تویت اوہدے گھر دانی

جدوں لڑاتے

لاہ دے لاہ دے کروانی

مکدی گلی اندہ کہ لوک گیت کے دی تمذبب والٹکارا ہوندے نیں جنہل چوں اسیں
اوں علاقے دا مااضی دیکھے سکدے ہیں۔ لوکل دی اوں دیلے دی گھروکی، معاشری معاشرتی،
نمہیں زندگی دے جھلکارے دیکھے سکدے ہیں لوکل دیاں رسیں رسیں، رواجل دیلے دیاں
لوڑاں تھوڑاں داہی نجی خوشیں دے چاء سمجھاتے روگاں دا ذکر لوک گیتل وچ وکھالی دیندا
اے۔ ایس توں او جیون توں مرن تیکردا سارا دسیب ایہل لوک گیتل وچ محفوظ اے۔

فہرست کتب

فروغِ ادب اکادمی ۸۰-۱۹۸۱ء میلادی تاؤن گوجرانوالہ

۱۰۰-۰۰	محمد اقبال نجمی	ترن و سی درج در دبلازیں
۲۰-۰۰	میرت حضور دی	
۸۰-۰۰	ایسہ منیں میرا پاکستان (انعام یافت)	محمد اقبال نجمی
۸۰-۰۰	بابو جاوید گرجاکھی	سازی و سی
۳۰-۰۰	بابو جاوید گرجاکھی	رلدے ہیرے
۲۰-۰۰	بابو جاوید گرجاکھی	ست ڈرائے
۳۰-۰۰	بابو جاوید گرجاکھی	ہڑاں مرچاں
۱۰-۰۰	بابو جاوید گرجاکھی	زندہ لاشاں
۳۰-۰۰	محمد اقبال نجمی	دھرتی میرا مان
۵۰-۰۰	محمد اقبال نجمی	سک دی ذالی
۱-۰۰	محمد اقبال نجمی	ٹم ٹم تارے
۳۰-۰۰	محمد عارف	روندی ری فرات (مرتب)
۳۰-۰۰	حفیظ احمد ایم اے	عزم منارا (مرتب)
۳۰-۰۰	غلام مصطفیٰ بیکل	اقبال ٹندر (مرتب)
۲۰-۰۰	عنایت اجمم	دنگاں ست رجنیاں
۲۵-۰۰	اشرف شفی	چاشن بھرے سورے
۳۰-۰۰	غلام مصطفیٰ بیکل	ڈونگئے پانیاں دی چپ
۳۵-۰۰	ابجد قید محسن	گواچے سنے
۳۰-۰۰	بیشیر عابد	تریل بنوائی دی
۳۰-۰۰	سجاد حمزہ	اکھراں ہندہ زنجیراں
۲۰-۰۰	محمد اقبال نجمی	کھڑدے پھل
۲۰-۰۰	محمد اقبال نجمی	چے موں

Marfat.com

卷之三

بیکاپ پڑتے ہے کہ پارٹی میں ہر بندے کی تھیں اسیں پے کر، اور اپنے خود کی ایک سالانہ کی مدد
کے حوالہ میں اپنے اگر ڈرام سے ہو سکائیں۔ اسیکاپ پر ملکیتے ہوئے عوامیں کہنے لگے، مدد کا نہیں فرمائے
گی۔ اس کا اعلیٰ میں اپ کا اعلاء ان بھی نایاب طریقے میں ہے۔ اسیکاپ نے اپنے ایک بھی مدد مانگنے والے عوامیں عذش کیے دیکھا
گئے تھے جس میں اپ کا اعلاء ان بھی نایاب طریقے میں ہے۔ اسیکاپ نے اپنے ایک بھی مدد مانگنے والے عوامیں عذش کیے دیکھا

Dear Friends,

The objective of this site is only to upload best book in pdf format and download our best users these books free of cost. Most of peoples whose eager of study but do not have strong financially to purchase books from shop or online. So we solve the problems of this types peoples and upload Islamic History Book, Islamic Books, Novels, Poetry, War, Kids Books, Accounting Books, Audit Books, Computer Books, Computer Urdu Books, Software, Countries History, and much more free of cost.